

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 32

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Καθήμενος: **B. de Montfaucon,**

Μετάφρασις—Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Περὶ Προσευχῆς	9 (107)*
Ὁ Πέτρος εἰς Ἀναθήκειαν	19 (119)
Ὅτι ὁ Δαίμονας δὲν εἰσὶν τὰ ἄνθρωπινα	48 (150)
Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίᾳ	70 (175)
Εἰς τὸν τετραήμερον Ἀδζαρον	86 (194)
Ἐ μεταβολὴ τοῦ Παύλου	91 (200)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	107

* Οἱ ἀριθμοὶ παραθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπων εἰς τὰς ἀντιστοιχίας εὐ-
 λθας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Ὅτι ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα δῶν τῶν ἀ-
 γαθῶν καὶ μᾶς προσφέρει τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν αἰώνιον
 ζωὴν, κανεὶς δὲν τὸ ἀγνοεῖ. Εἶναι ὁμῶς ἀνάγκη νὰ ὁμιλή-
 σωμεν κατὰ δύναμιν εἰς τὸ θέμα αὐτό, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ
 ὅποιοι συνήθισαν νὰ ζοῦν μὲ προσευχάς καὶ μὲ τὴν λα-
 τρείαν τοῦ Θεοῦ νὰ γίνουσι ἐπιμελέτεροι περὶ τὰ θρη-
 σκευτικά των καθήκοντα, καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ ζοῦν μὲ κά-
 ποίαν ἀδιαφορίαν καὶ ἀφῆσαν τὴν ψυχὴν των ἐρημιᾷ ἀπὸ
 τὴν προσευχὴν, Ἐ νὰ κατανοήσουσι τὴν ζημίαν των ἀπὸ
 μίαν τοιαύτην ζωὴν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ νὰ μὴ στερή-
 σουν πλέον τὸν ἑαυτῶν των ἀπὸ τὴν σωτηρίαν κατὰ τὸν
 ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς των.

Τὸ πρῶτον λοιπὸν καὶ μέγιστον ποῦ ἔχομεν νὰ εἰπω-
 μεν διὰ τὴν προσευχὴν εἶναι, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποῦ προ-
 σεύχεται, συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεόν. Πόσον δὲ μέγα πρᾶγμα
 εἶναι νὰ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ νὰ συνομιλῆς μὲ τὸν Θεόν,
 οὐδεὶς τὸ ἀγνοεῖ. Καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ παραστήσῃ κανεὶς
 μὲ τὸν λόγον αὐτὴν τὴν τιμὴν. Διότι αὐτὴ ἡ τιμὴ ὁ-
 τεοθαίνει καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀγγέλων. 784 Ἄ
 Παῦγμα, τὸ ὅποῖον ἐκεῖνοι γνωρίζουσι καλῶς καὶ ὅλοι πα-
 ρουσιάζονται ἀπὸ τοῦς προφήτας νὰ ἀνεπέμψουσι τοὺς ὁ-
 μίους καὶ τὰς λατρείας πρὸς τὸν Κύριον μὲ πολλὴν φόβον,
 καλύπτοντες καὶ τὰ πόσωπα καὶ τοὺς πόδας μὲ μεγά-
 λην εὐλάβειαν, ἐνὰ δεικνύουσιν τὸν μέγαν των φόβον μὲ
 τὴν πτῆσιν καὶ τὴν διαρκῆ κίνησιν των. Καὶ νομίζω, ὅτι
 παροτρύνουσι καὶ ἡμᾶς νὰ λημονώμεν, κατὰ τὴν ὡσαν
 τῆς προσευχῆς, τὴν ἀνθρωπίνην ὡσαν μας καὶ συνεγόμε-
 νοι ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν φόβον νὰ μὴ δῶμεν τί-
 ποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ ἔγνωμεν τὴν αἰσθῆσιν ὅτι
 ἱσταίμεθα ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐπιτελούμεν τὴν ἴδιαν
 λατρείαν μὲ ἐκείνους. Βεβαίως εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὑπόσκει
 μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων, εἰς τὴν φύ-
 σιν π.χ., τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν σοφίαν καὶ τὴν σὺνε-

σιν και γενικώς εις ο,τι δύνανται τις να ελπη. Β Το καθηκον όμως τής προσευχής είναι κοινόν των αγγέλων μαζί και των ανθρώπων. Και εις ο,τι αφορά εις την προσευχήν δεν υπάρχει τίποτε που να χωρίση τας διαφορετικὰς φύσεις.

Η προσευχή οὐ ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα ζωα, καὶ οὐ συνδέει μὲ τοὺς ἀγγέλους. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἀφιερώνεται μὲ θερμὴν εἰς τὰς προσευχὰς καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ταχέως θὰ μετατεθῆ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν ἀγγέλων, τὴν ζωὴν καὶ τὸν τρόπον διαβιώσεως ἐκείνων, μὲ τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν. Διότι τί δύναται νὰ εἶναι ἀσώτερον ἀπὸ τοὺς συναναστραφόμενους μὲ τὸν Θεόν; Τί βιαιότερον; Τί κοσμιώτερον; Τί σοφώτερον; Διότι, ἐὰν οἱ ἀμιλοῦντες μὲ σοφοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν συνεχῆ συναναστροφήν μὲ αὐτοὺς, γίνονται ταχέως ὅμοιοι τῶν ὡς πρὸς τὴν φρόνησιν, τότε τί πρέπει νὰ ἐλπῶμεν ὀ δι' ἐκεῖνους ποὺ ἀμιλοῦν μὲ τὸν Θεόν καὶ προσεύχονται; Μὲ πόσον σαφίαν, μὲ πόσον ἀρετὴν, μὲ πόσον σύνεσιν καὶ καλοκαγαθίαν, καὶ σωφροσύνην καὶ πραότητα, τοὺς γεμίζει ἡ προσευχὴ καὶ ἡ θέσις; Ὅποτε δὲν θὰ σφάλῃ κανεὶς ἀν ἐξέφραζε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶνα ἀφετηρία καθε δεστικής καὶ δικαιοσύνης καὶ κανένα ἀπὸ ἐ-εἶνα ποὺ συντελοῦν εἰς τὴν εὐσεβίαν δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἔρημος ἀπὸ προσευχῆ καὶ ἀπὸ δέησιν. Ἀλλὰ ὡς ἀνοχώρωτος πόλις εὐκόλως δύναται νὰ ὑποταθῆ εἰς τοὺς ἐχθρούς ἀπὸ ἑλληνισμὸν παντός ἔμποδίου. Τὸ ἴδιον λοιπὸν καὶ ψυχὴν, ποὺ δὲν εἶναι ὠχυρωμένη μὲ προσευχὰς, εὐκόλως ὁ διάβολος τὴν ὑποτάσσει καὶ τὴν γεμίζει εὐχερῶς μὲ κάθε ἀμαρτίαν.

Δ Ποῦτον μὲν, ὅταν ἴδῃ ψυχὴν ὠρακισμένην μὲ προσευχὰς, δὲν τοιαῦτὰ τὴν πλησιάζει. Διότι φοβέται τὴν ἰσχυρὴν καὶ τὴν δυνάμιν, τὴν ὁποίαν παρέχουν αἱ προσευχαί, αἱ ὁποῖαι τρέφουν τὴν ψυχὴν περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἡ τροφὴ τρέφει τὸ σῶμα. Ἐπειτα δοσεὶ προσεύχονται μὲ ἀφοσίωσιν δὲν ἀνέχονται νὰ ὑποστοῦν τίποτε ἀνάξιον τῆς προσευχῆς. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐντρέπονται τὸν Θεόν, μὲ τὸν ὁποῖον μόλις ἐπικοινωνήσαν, ἀποκρούουν ἀμέσως κάθε δόλον τοῦ πονηροῦ. Καὶ τοῦτο διότι διαλογίζονται πόσον κακὸν εἶναι. Ἐνας ποὺ μόλις πρὸ ὀλίγου ὤμιλησε πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ χαρίσῃ σωφοσύνην καὶ ἀγιότητα, νὰ μεταπέσῃ ἀμέσως εἰς τὸν διάβολον Ἐ καὶ νὰ δεχθῆ εἰς τὴν ψυχὴν του τὰς αἰσχυρὰς ἡδονὰς καὶ νὰ

ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν πειρασμόν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν δυνάμιν του, τὴν ὁποῖαν πρὸ ὀλίγου ἐπεσκέφθη ὁ Θεός, καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς δαίμονας νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὴν ψυχὰς, διὰ τὰς ὁποίας ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔσται ἐπέδειξε μεγάλην φιλανθρωπίαν καὶ πρόνοιαν. Καὶ ἀκούσε πῶς. Εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν χωρὶς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ πρέπει μὲ τὴν παρουσίαν τῆς καὶ τὴν συναρωγῆς τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἀγῶνας νὰ προσέλθωμεν καὶ νὰ κλινώμεν τὰ γόνατα καὶ νὰ παρακαλέσωμεν καὶ νὰ προσευχηθῶμεν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ, εἶναι κάτι ποὺ ὑπερβαίνει τὴν δυνάμιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὀμιλήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἐλθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐννοήσῃς, ὅτι ἐπικοινωνεῖς μὲ τὸν Θεόν καὶ ἐδέχῃς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅταν πρόκειται νὰ προσευχηθῆς, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν διάβολον καμμίαν διόδον εἰς τὴν ψυχὴν σου, ἡ ὁποία εἶναι ἁγιασμένη ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δοσεὶ συνωμίλησεν μὲ τὸν βασιλέα καὶ ἐχάρησεν μίαν συζήτησιν φιλικὴν καὶ τιμητικὴν, δὲν καταδέχονται νὰ συναναστρέφωμεν μὲ ἀπίστους καὶ ἄλλους ἀποβλήτους. Β τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὤμιλησε μὲ τὸν Θεόν καὶ προσυχθῆ, δὲν θὰ κατ'εργῆ τὴν συναναστροφήν μὲ τὸν πονηρὸν καὶ τὸν ἀσεβῆ. Καὶ πράγματι ὁποῖος εἶναι δοῦλος τῶν ἡδονῶν, συναναστρέφεται καὶ δαίμονας καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀφροσύνην ἐκείνων, ὅπως ἀκριβῶς ὁ σῶφρων ποὺ ἀπέκλει τὴν δικαιοσύνην, συγκοιτεῖ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐκείνων. Καὶ νομίζω, ὅτι ἀν ἴπτη κανεὶς ὅτι αἱ προσευχαὶ εἶναι τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, θὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σῶμα συγκρατεῖται μὲ τὰ νεῦρα καὶ τρέχει καὶ ἰσταται καὶ ζῆ καὶ συνασθροῦται στερεῶς, καὶ ἀν κανεὶς τὰ κόψῃ, καταστράφη ὅλην τὴν ἁρμονίαν τοῦ σώματος. Ἐποὶ καὶ αἱ ψυχαὶ ἀπακτοῦν μὲ τὰς ἀνάσας προσευχὰς ἁρμονικὴν σύστασιν C καὶ τρέχουν μὲ εὐγνώσιαν εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐσεβείας. Ἄν δὲ ἀποστερηθῆς τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν προσευχὴν, εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἂν νὰ βγάλῃς τὸ ψῆσι ἐξω ἀπὸ τὸ νερό. Ὅπως διὰ τὸ ψῆσι ζωὴ εἶναι τὸ νερό, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ σὲ ἡ προσευχὴ. Μὲ αὐτὴν δύνασαι, τρόπον τινὰ διὰ μέσου τοῦ ὕδατος, νὰ πετάξῃς καὶ νὰ ὑπερβῆς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ ἐλθῆς πλησίον τοῦ Θεοῦ.

Και αὐτὰ ποῦ εἶπα εἶναι ἱκανὰ νὰ βείξουν τὴν δύναμιν τῆς ἁγίας προσευχῆς. Ἰσως ὁμως εἶναι καλύτερον νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὰς θείας Γραφάς καὶ νὰ μάθωμεν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἀποθησαυρίζουν αἱ προσευχαὶ εἰς ἐκείνους ποῦ θέλουν νὰ διαγούνην ὅλην τὴν ζωὴν μετὰ τὰς προσευχάς. Δ «Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς του καὶ παραβολὴν διὰ τὸ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσεύχωνται. Ὑπῆρχε εἰς μίαν πόλιν ἕνας δικαστῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφοβείτο τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐντρέπετο ἀνθρώπων. Ὑπῆρχε ἐπίσης εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν μία χήρα, ἡ ὁποία ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ ἔλεγε. «Δός μου τὸ δικαίον μου ἀπέναντι εἰς τὸν ἀντιδικόν μου. Καὶ δὲν ἤθελεν ἐπὶ ἄρκετον χρόνον (νὰ ἀποδώσῃ τὸ δικαίον εἰς τὴν χήραν ὁ δικαστῆς). Ἐπειτα εἶπε μεσα τοῦ: «Ἄν δὲν φοβοῦμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἡ χήρα αὐτῆ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς ἀποδώσω τὸ δικαίον, διὰ νὰ μὴ ἔρχεται συνεχῶς καὶ με ταλαιπωρεῖ. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος, ἀκούσατε τί λέγει ὁ ἀδικος κριτῆς. Ἐ καὶ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀποδώσῃ τὸ δικαίον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι φρονάζουν πρὸς αὐτὸν ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ δεκνῶσι δι' αὐτοὺς ὑπομονὴν καὶ ἐπιεικείαν; Σὺς λέγω ὅτι γρηγορὰ θὰ τοὺς ἀποδώσῃ τὸ δικαίον». Ἄν ἐνοήσωμεν, ἀδελφοί, τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἅς τὴν διερευνησωμεν μετὰ τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν, ὅχι ὅση εἶναι, ἀλλὰ ὅση δύναμειά νὰ προσεγγίσωμεν. 786 Α Ὅσοι ἐργάζονται εἰς τὴν θάλασσαν, κατερχόμενοι εἰς αὐτὸν τὸν θυβόν, φέρουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆρας τοὺς πολυτίμους λίθους. Ἡμεῖς δὲ διὰ νὰ ἀνερευνησωμεν τὸ πέλαγος τῶν θεῶν Γραφῶν, ἅς κατέλθωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν θυβόν τῆς πνευματικῆς σοφίας, διὰ νὰ σὰς φέρωμεν ἀγαθὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος στολιζέται τὰς ψυχὰς καλύτερον ἀπὸ στεφάνους στολισίμενους μετὰ πολυτίμους λίθους, ποῦ κοσμοῦν τὰς κεφαλὰς τῶν βασιλέων. Διότι τὸ κάλλος ἐκείνων περιορίζεται εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἐνῶ ἐκείνος ποῦ στεφανώνει τὴν ψυχὴν μετὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν διέρχεται μετὰ ἀσφάλειαν καὶ μετὰ θάνατον προσέρχεται εἰς τὸ θῆμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ ἥραρος, πλήρης ἀρετῆς καὶ καθαρὸς ἀπὸ κάθε κακίας.

Β Ποῖον λοιπὸν θησαυρόν σὰς φέρωμεν ἀπὸ τὸν θυβόν τῶν Γραφῶν, χωρὶς νὰ ψαύσωμεν τὸν ἴδιον τὸν θυβόν

1. Λοζκ. 19, 1-6.

τῆς σοφίας, ἀλλὰ κατελθόντες εἰς τὸσον βάθος, ὅσον ἐπιτρέπεται (ἀπὸ τὰς δυνάμεις μας;). Ὁδηγῶν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν προσευχὴν καὶ θέλων νὰ παραστήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ὠφέλειαν ποῦ προκύπτει ἀπὸ αὐτὴν, παρουσιάζει ἕνα πονηρὸν καὶ ἀδίστακτον δικαστῆν, ὁ ὁποῖος ἀπέρριψεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του κάθε ἐντροπὴν καὶ ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεδαίως ἦτο ἄρκετον νὰ προβάλλῃ εἰς τὴν παραβολὴν του ἕνα δίκαιον καὶ ἐλεήμονα ἀνθρώπων καὶ συγκρίνων τὴν δικαιοσύνην ἐκείνου μετὰ τὴν φιλάνθρωπιαν τοῦ Θεοῦ, νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς δεήσεως. Ὁ Διότι, ἐάν τις ἀνθρώπος ἀγαθὸς καὶ πρῶτος δέχεται μετὰ ἀγαθότητα ὅσους τὸν παρακαλοῦν, πόσον μᾶλλον ὁ Θεός, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγεθος τῆς φιλάνθρωπίας ὄχι μόνον υπερβαίνει τὴν ἰδικὴν μας σκέψιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ; Ἐφθασε, λοιπὸν, καθὼς εἶπα, νὰ προβάλλῃ ἕνα πρόσωπον δικαίου δικαστοῦ. Τώρα ὁμως παρουσιάζει ὡμὸν καὶ διεκδῆ καὶ μισάνθρωπον κριτῆν, ἐναντι μὲν τῶν ἄλλων σκληρόν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς παρακαλοῦντας αὐτὸν καλὸν καὶ πρῶτον, διὰ νὰ μάθῃ, ὅτι κάθε παράκλησις καὶ πονηρὸν φύσιν τὴν οὐρεὶ εὐκόλως εἰς οἴκτον καὶ συμπάθειαν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Χριστός; Διὰ νὰ μὴ ἀγνοῇ κανεὶς ἀπολύτως τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς. Δ Διὰ τοῦτο παρουσίασε τὴν χήραν ἐμπρὸς εἰς δικαστῆν πονηρότατον ἐξ ὅλων καὶ, δεκνῶν αὐτὸν παρὰ τὴν φύσιν του φιλάνθρωπον, μετέφερε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὸν πονηρὸν δικαστῆν εἰς τὸν ἰδικόν του Πατέρα, τὸν ἀγαθόν, τὸν πρῶτον τὸν ἡμέραν, τὸν φιλάνθρωπον, ποῦ παραβλέπει τὰς ἄνομίας, ποῦ συγχωρεῖ πολλὰς ἁμαρτίας, ποῦ θλασφημῆται κάθε ἡμέραν καὶ τὸ ὑπομένει, ὁ ὁποῖος ἀνέχεται νὰ δλέπῃ νὰ τιμῶνται οἱ δαίμονες, αὐτὸς δὲ νὰ ὑβρίζεται, ὁ Υἱὸς νὰ θλασφημῆται, ἀπειρα ἄλλα δεῖνὰ, ρητὰ καὶ ἄρητὰ. Ἄφοῦ λοιπὸν ἀνέχεται μετὰ τὴν πραότητα τὰς θλασφημίας, δὲν θὰ μᾶς ἐλεήσῃ ἄμεσως, ἐάν μὴ ἴδῃ νὰ προσπίπτωμεν μετὰ τὸν προσήκοντα φόβον; «Ἀκούσατε», λέγει ἐπὶ λέγει ὁ δικαστῆς τῆς ἀδικίας. Ε Ἄν καὶ δὲν φοβοῦμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἀνθρώπων, ἐπειδὴ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς δώσω τὸ δικαίον τῆς. Τί λέγεις; Αὐτὸ ποῦ δὲν ἐπέτυχεν ὁ φόβος, τὸ ἐπέτυχεν ἡ δέησις; Καὶ ἡ ἀπειλή μὲν καὶ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας δὲν ἔφερε τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἡ χήρα ὁμως ποῦ παρουσιάσθη μετὰ παρακλήσεις, τὸν ἄγριον τὸν ἡμέρωσε. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, διὰ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ἀφοῦ αὐ-

τόν τόν σκληρόν τόν κατέστησεν ἡ χίρα τόσον πρῶον μέ τās δειήσεις τῆς; 787 Ἄ Πόσην καλωσύνην, πόσην φιλανθρωπίαν θά δεῖξη πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θέλει πάντοτε μόνον νά ἐλεῖ καὶ ποτὲ νά τιμωρῆ; Ὁ ὁποῖος καὶ τās τιμωρίας ἐπισκεῖ καθ' ἡμῶν διὰ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν, καὶ προετοίμασε δι' ἡμᾶς μεγάλας τιμᾶς, ὥστε καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ προσβολὴ τῆς τιμῆς, ἡ μὲν προσβολὴ τῆς τιμῆς νά μᾶς κινή πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ φόβος νά μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τῆς πονηρᾶς πράξεως; Δὲν δύναται νά ἀπομακρύνῃ τὴν σκέψιν μου ἀπὸ τῶν δικαιοτήτων τῆς ἀδικίας, διότι βλέπω εἰς τὴν παρά φύσιν πραότητα ἐκείνου τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι, εἴν ὁ ἄνθρωπος αὐτός πού δέν ἠθέλησε ποτὲ νά δεῖξη κανένα καλόν, αἰφνιδίως μετεβλήθη καὶ εὐσπλαγχνισθῆ τὴν χίραν πού τόν παρεκάλει, πόσην ἐξ οὐρανοῦ φροντίδα θά φέρουν εἰς ἡμᾶς οἱ προσευχαί; Β Δύναται τις νά ἐννοήσῃ τὴν ἰσχύν καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ἂν ἀναλογισθῆ καὶ παρατηρήσῃ πόσα ἀγαθὰ ἀπολαμβάνουν κάθε ἡμέραν καὶ ὄραν αὐτοὶ πού προσπίπτουν πάντοτε εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ποῖος δέν γνωρίζει, ὅτι καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστρῶν καὶ τῶν καλοῦς καιρῶν καὶ τῶν πονηρῶν ἀγαθῶν χαρίζεται ὁ Θεός πλοῦτον καὶ τὴν ζωὴν καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ χαρίζει ὁ Θεός ὁμοίως εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς δικαίους καὶ εἰς ἀσεβεῖς διὰ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποῖαν ἐλεῖ πρὸς ἡμᾶς; Ἐάν λοιπὸν κατ' αὐτὸν δέν τὸν παρακαλοῦν οὔτε τοῦ τὸ ζῆτοῦν, πόσα ἀγαθὰ εἶναι ἐδύλογον νά ἀπολαύσων αὐτοὶ πού διέρχονται ὅλην τὴν ζωὴν των μέ προσευχάς καὶ δεήσεις;

Ἐ Ἄς σὰς ἀναφέρω τώρα πόσοι δικαῖοι ἠδυνήθησαν μέ τās προσευχάς νά σώσων καὶ ἔθνη καὶ πόλεις καὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος περὶ προσευχῆς, πρῶτος ἀξιοσημειώμενος εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπλήτος εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, αὐτός ὁ κοινὸς πατήρ καὶ πράγονος τῶν δούλων τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ φύλαξ τῆς οἰκουμένης, δίδωσας ὅλα τὰ ἔθνη μέ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν συνεχῆ δεήσιν, λέγων πάντοτε πρὸς ἡμᾶς: «Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γονατίζω προσευχόμενος πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ δυνάμι του κάθε γένος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, διὰ νά σὰς δώσῃ κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ νά ἐνισχυθῆτε διὰ τοῦ Πνεύματος

αὐτοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικόν σας ἄνθρωπον καὶ διὰ τῆς πίστεως νά κατοικήσῃ ὁ Χριστός εἰς τās καρδίας σας». Βλέπετε πόσον ἰσχύει ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δεήσις; Καθιστὰ τοὺς ἀνθρώπους ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως ὁ χρυσὸς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ τὰ μάρμαρα κάμνουν τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, ἔτσι καὶ ἡ προσευχὴ κάμνει ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. «Νά κατοικήσῃ», λέγει, «ὁ Χριστός εἰς τās καρδίας σας». Τὶ μεγαλύτερον ἐγκώμιον τῆς προσευχῆς δύναται νά ὑπάρῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ κατασκευάζει ναοὺς τοῦ Θεοῦ; Αὐτός, τὸν ὁποῖον δέν χωροῦν οἱ οὐρανοὶ, εἰσέρχεται εἰς ψυχὴν, ἡ ὁποῖα ζῆ μέσα εἰς τās προσευχάς. «Ὁ οὐρανός», λέγει, «εἶναι θρόνός μου καὶ ἡ γῆ εἶναι ὑπόπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ἐ Ποῖον οἶκον θά μου οἰκοδομήσῃτε, λέγει ὁ Κύριος, ἡ ποῖος ὁ τόπος τῆς διαμονῆς μου;» Ποῖον οἶκον οἰκοδομεῖ ὁ Παῦλος μέ τās ἁγίας εὐχάς; Ἰονατίζω προσευχόμενος», λέγει, «πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ νά κατοικήσῃ ὁ Χριστός διὰ τῆς πίστεως εἰς τās καρδίας σας».

Ἄκόμη καὶ ἐκ τούτου δύναται τις νά ἴδῃ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Παῦλος 788 Ἄ ἐνῶ διετέρχεν ὅλην τὴν οἰκουμένην ὡς πτερωτὴς καὶ ἐκλείετο εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὑπέμενε μαστιγώσεις καὶ ἐφόροι δαλιαιδᾶς καὶ ἐξῆ μέσα εἰς τὸ αἶμα καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ ἐξεδίωκε δαιμόνας καὶ ἀνέστανε νεκροὺς καὶ κατέταπε νόσους, εἰς οὐδὲν ἐκ τούτων ἐστήριξε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐτείχετο τὴν γῆν μέ προσευχάς καὶ μετὰ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἐτέρχεν εἰς τās προσευχάς, ὡσάν ἀθλητὴς εἰς τὴν παλαίστρην μετὰ τὴν νίκην. Διότι καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων χορηγὸς ὑπῆρξεν ἡ προσευχὴ. Αἱ προσευχαὶ ἄσκούν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἁγίων τὴν ἰδίαν ἐπίδρασιν πού ἄσκούν τὰ ὕδατα εἰς τὰ δένδρα. Κατὰ τὴν ὕψκα ἐκείνην ὁ Παῦλος ποτίζων τὴν ψυχὴν του μέ τὴν προσευχὴν ὑπέμεινε εὐκόλως ὅλα τὰ δεινὰ, παρέχων τὰ ὕδατα εἰς τās μαστιγώσεις, ὡς νά ἦτο ἀγαλμα. Ἐταῖ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἔσκειε τὸ δεσμωτήριον, ἔταῖ ἔσπασε τὰ δεσμὰ ὡς λέων, μέ τās προσευχάς. Ἐταῖ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν πλάνην τὸν φύλακα τοῦ δεσμωτη-

2. Ἐφεσ. 3, 14-17.

3. Ἐφεσ. 6, 1.

* Ἐνοεῖ τὴν ὕψκα τῆς φυλακίσεως τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα εἰς Φιλιππῶνας τῆς Μακεδονίας.

4. Πρὸς. Πρὸς. 16.

ρίου. Ἐτοι κατέλυσε τὴν τυραννίαν τῶν δαιμόνων. Β Καὶ γνωρίζομεν ἀκόμη ἐκεῖνα ποὺ γράφει εἰς ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους: «Νὰ ἐπιμένετε σταθερὰ εἰς τὴν προσευχὴν, νὰ ἀγρυπνᾶτε εἰς αὐτὴν με εὐχαριστίαν προσευχόμενοι συνεχῶς δι' ἐμὲ νὰ μοὺ δοθῇ λόγος καὶ ἄνοιξι τὸ στόμα μου νὰ ὁμιλῶ με παρησίαν, διὰ νὰ κηρύξω τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου».⁵ Τί λέγετε; Τόσην παρησίαν μᾶς δίδουν αἱ προσευχαί, ὥστε νὰ τοιμῶμεν νὰ ικετεύωμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Ποίος στρατιώτης τοιμᾷ νὰ παρακαλέσῃ τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ μεγάλου στρατηγού; Καὶ θεβαίως κανεὶς στρατιώτης δὲν εἶναι τόσο φίλος με τὸν βασιλέα, ὅσον εἶναι ὁ Παῦλος με τὸν Θεόν. C Ἄλλ' ὅμως αἱ προσευχαὶ μᾶς δδηγοῦν εἰς τοιαύτην τιμὴν, ὥστε νὰ τοιμῶμεν νὰ ικετεύωμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου.

Ἐπίσης καὶ ὁ μέγας Πέτρος, ὁ λαμπρότερος τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διέφυγε τὴν φυλακὴν κυρίως θεβαίως διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀρετὴν καὶ τὴν κοινήν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπειτα καὶ ἡ κοινή προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἤνοιξε ταχέως τὰς κλειστάς θύρας τῆς φυλακῆς. Διότι δὲν ἔγραφεν ἄνευ λόγου ὁ Λουκᾶς ὅτι ἦτο διαρκὴς ἡ προσευχὴ ἄλλης τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τοῦ Πέτρου,⁶ ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς πόσην ἰσχὺν ἔχουν αἱ προσευχαὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὥστε νὰ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ κινδύνους καὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον, τοὺς στύλους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, τοὺς περιφημίους εἰς τὸν οὐρανόν, τὸ τέλχος τῆς οἰκουμένης, D τὸ κοινὸν φρούριον ἄλλης τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐπεὶ μοι, πὺς ὁ Μωυσῆς διέσωσε τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τοὺς πολέμους; Δὲν παρέδωσε τὰ ὄπλα καὶ τὴν στρατιάν εἰς τὸν μαθητὴν καὶ αὐτὸς παρέταξεν εἰς τὰ πλῆθη τῶν ἀντιπάλων τὰς προσευχάς; Καὶ μᾶς διδάσκει, ὅτι αἱ προσευχαὶ τῶν δικαίων ἔχουν πολὺ μεγαλύτεραν δύναμιν καὶ ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ χρήματα καὶ ἀπὸ τοὺς στρατοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ὁ στρατὸς καὶ πολλοὶ μυριάδες ἐστηρίζον τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου. Διότι ἐν ὅσω ὁ Μωυσῆς προσήχετο,⁷ ἐνίκησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ὅμως ἔσταματά τὴν

5. Κολ. 4, 2-3.
6. Πρόκειται διὰ τὴν φυλακίαν τοῦ Πέτρου ἀπὸ τοῦ Ἡρώδου μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἰακώβου.
7. Πράξ. 12, 13, 19, 6.
8. Πράξ. 17, 30-31.

προσευχὴν, ἠττώντο ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους.⁸ Ἐ Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς με τὴν προσευχὴν εὐκόλως θὰ νικῶμεν τὸν διάβολον, ἐνῶ με τὴν ἀδιαφορίαν ἀσκοῦμεν τὸν διάβολον ἐναντίον μας. Ἀκόμη καὶ τὸν λαόν, ὅταν ἠρέθῃ, με μόνην τὴν προσευχὴν διέσωσεν ὁ Μωυσῆς, καὶ τὰ βεβαία ὄραματα καὶ τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ με αὐτὴν μόνον τὰ ἐπέτυχε.⁹ Α Αὕτη κατέστησε καὶ τὴν ζωὴν του παραπληροῦσαν πρὸς τὴν ζωὴν αὐτῶν ποὺ κατοικοῦν τὸν οὐρανόν. Ἡ προσευχὴ ἐνίκησε τὴν δύναμιν τοῦ πυρός καὶ ἠμέρωσε καὶ τοὺς λέοντας. Τὸν μὲν λέοντα ἠμέρωσεν εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ Δανιὴλ,¹⁰ τὸ δὲ πῦρ ἐνίκησεν εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν τριῶν παιδῶν. Με αὐτὰ, νομίζω, κατέστησε φανερόν εἰς ἄλλους, ὅτι ἄλλως ὅσους ἐδρῆ εἰς τοὺς κινδύνους, τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ βεινὰ ποὺ τοὺς ἐποπειλοῦν.

Ἡ προσευχὴ γίνεται ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας μας καὶ πρόθεσις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, εἶναι τὸ ἀργαγὲς τέλχος τῆς Ἐκκλησίας, ἀκλόνητον φρούριον, φανερόν μὲν εἰς τοὺς δαίμονας, σωτήριον δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς. Αὕτη ἐγέννησε τὸν ἅγιον προφήτην Σαμουὴλ.¹¹ Β Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φύσις ἀπέκλειεν εἰς τὴν τὴν μητέρα του τὰς γέννας, μόλις ἐφάνη ἡ προσευχὴ ἐπανάρθωσεν ἀμέσως τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως. Τοιοῦτος εἶναι ὁ καρπὸς τῆς προσευχῆς, τοιοῦτον προφήτην ἐγέννησεν ἡ προσευχὴ. Δι' αὐτὸ ὁ Σαμουὴλ ἔγενετο ἀπὸ τοῦ δεικνύοντος τὸν ἀνθρώπου τῶν ἀγγέλων, ἀνωτέρως ἀπὸ δεικνύοντος τὸν ἀνθρώπου. Διότι ἐπρεπε, νομίζω, νὰ ἀναδειχθῇ τοιοῦτος ὁ στάχυς τῆς προσευχῆς, νὰ νικῆ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν κατακαγαθίαν καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν τρόπων καὶ νὰ ὑπερβῇ τόσο πολὺ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἁγίους, ὅσον ὑπερέχουν οἱ ἀκμαῖοὶ στάχυες τῶν ἄλλων εἰς ἀθέριατους ἀγρούς. Με αὕτη ὁ Δαυὶδ διεξήγαγε νικηφόρος τόσοις καὶ τοιοῦτοις πολέμοις, χωρὶς νὰ κινῆ ὄπλα οὔτε νὰ οἰήθῃ ὄπλον, οὔτε νὰ σῶρῃ εἶφος, ἀλλὰ ὀχυρούμενος με προσευχάς. C Με τὴν προσευχὴν ὁ Ἐζεκιᾶς¹² ἔτρεψε ταχέως εἰς φυγὴν τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐφεραν πλησίον τοῦ τέλχους πολεμικὰς μηχανάς, ἐπὺ αὐτὸς ἄχωρωσε τὸ τέλχος με τὰς προσευχάς. Καὶ ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος χωρὶς ὄπλα, με τὴν προσευχὴν, δίχως νὰ ἤχησιν ἀπάτηγῃς, με τὸν στρα-

8. Πρόκειται περὶ τῶν Ἀμαληκηνῶν κατὰ τὴν εἰς Ραφὴν μάχην.
9. Πράξ. Δανιὴλ 6, 14 κβ.
10. Πράξ. 1, Βασίλ. 1.
11. Πράξ. 1, Βασίλ. 18.

τὸν ἡσυχάζοντα, δίχως νὰ κινῶνται τὰ ὄπλα, δίχως νὰ θραχῆ μὲ αἵματα ἢ γῆ. Ἦρκεσε μόνον ἡ προσευχὴ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀντιπάλους. Ἡ προσευχὴ διέσωσε καὶ τοὺς Νινευίτας,¹⁹ καὶ ὑπέκρουσε ταχέως τὴν ὀργὴν, ἡ ὁποία ἤρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπανώρθωσε ταχέως μίαν ζωὴν διεφθαρμένην. Ἐ Τόσσην ἰσχὺν καὶ τόσσην δύναμιν ἔχει, ὥστε ἐνῶ ἔζησαν οἱ Νινευίται ὅλην τὴν ζωὴν αἰσχροῦς καὶ πονηροῦς, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ προσευχὴ ταχέως μετέβαλε τὰ πάντα καὶ ἔφερον εἰς οὐτὴν καὶ σιωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν καὶ φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ γενικῶς διὰ τὰ ἀγαθὰ. Ὅπως δηλαδὴ, ἐὰν μία βασίλισσα εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, κατ' ἀνάγκην τὴν ἀκολουθῆ καὶ ὅλος ὁ πλοῦτός, ἔτσι καὶ ὅταν εἰσέλθῃ ἡ προσευχὴ εἰς τὴν ψυχὴν, εἰσέρχεται μαζί καὶ κάθε ἀρετῆ. Ὅ,τι εἶναι διὰ τὴν οἰκίαν τὸ θεμέλιον, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ἡ προσευχὴ. Καὶ πρέπει αὐτὴν πρῶτα νὰ στερεώσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς δάσιον καὶ θεμέλιον, καὶ νὰ ἀικοδομοῦμεν ἐπάνω της μὲ ἐπιμέλειαν Ἐ καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πραότητα, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς, καὶ ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου βόθα καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

12. Πρὸς Ἰαν. Β.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ*

Α ὍΤΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΣΥΝΑΧΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΜ ΒΕΛΑΪΣΙΑΝ ΣΥΓΓΗΤΗΡΗ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΚΕΦΩΝΗΣΕ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΚΟΠΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: -ΟΤΑΝ ΔΕ ΗΑΘΕΝ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΤΗΝ ΚΑΙ ΔΙΕΦΩΝΗΣΑ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙ, ΟΤΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΑΠΡΟΪΣΤΗΤΙΚΗΝ ΔΙΑΦΩΝΙΑΝ ΚΑΙ ΣΤΙΓΜΟΤΕΙΣ, ΑΛΛΑ ΕΡ- ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ.

Μίαν ἡμέραν ἔλειψα ἀπὸ κοντὰ σας καὶ κατειχόμεν διαρκῶς ἀπὸ ἓνα αἰσθημα λύπης καὶ ἀθηνουίας, ὡσάν νὰ σὰς εἶχα ἀποχωρισθῆ ὀλόκληρον ἔτος. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τὸ γνωρίζετε καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθήματα, πού ἔδοκιμάσατε καὶ σεις. Ὅπως δηλαδὴ τὸ ἄρεφος, πού θηλάζει, ἀν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν θηλήν τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ, ὁ- πουδῆποτε καὶ ἀν μεταφερθῆ, Ἐ στρέφεται συνεχῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ παρατρῆει πάντοτε τὴν μητέρα του, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τοὺς μητρικοὺς κόλπους, συχνὰ ἐκοίταξα γύρω μου καὶ ἀνεζήτητον τὴν ἁγίαν αὐτὴν σύνα- δὸν σας. Ἄλλὰ δι' ἃς αὐτὰ εἶχα μίαν σημαντικὴν παρη- γορίαν, τὸ γεγονός ὅτι ὑπέφερα διὰ αὐτὰ ὑπακοῆς εἰς φιλόστοργον πατέρα καὶ ὅτι μισθὸς αὐτῆς τῆς ὑπακοῆς ἦταν τὸ ὅτι ἀπέκλειε τὴν ἀμεριμνησίαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν χωρισμόν. Τὸ γεγονός αὐτό, δηλαδὴ τὸ ὅτι περιεφερόμην παντοῦ μαζί μὲ τὸν γεννήτορα, ἦτο δι' ἐμὲ λαμπρότερον ἀπὸ οἰουδῆποτε διάδημα καὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ οἰουδῆπο- τε στέφανον. Αὐτὸ εἶναι δι' ἐμὲ καὶ στολισμὸς καὶ ἀσφα- λεια. Ὁ Στολισμὸς μὲν, διότι τόσον τὸν κατέκτησα καὶ ἀπέκτησα τὴν ἀγάπην του, ὥστε ποτὲ πουθενὰ νὰ μὴ ἀ- νέχεται νὰ ἐμφανίζεταί χωρὶς τὸν υἱόν. Ἄσφάλεια δέ, δι-

* Ἐλέχθη εἰς τὴν Νεάμ ἐν ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, εἰς συγγένειαν πραγμάτων θεῶν μετὰ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ Χριστοῦ μετὰ ἐκ τῆς ἐκτὸς ἐπισκοπῆς ἀπαγωγῆς του.

1. Γαλ. 3, 11.

2. Ἐνεστὶ τὸν ἐπίσκοπον.

ὅτι βλέπω αὐτὸν νὰ ἀγωνίζεται ὅπου εὐρίσκομαι, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ μᾶς παράσχη τὴν βοήθειάν του κατὰ τὰς προσευχάς. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον τὸ ὀδηγῶν μὲ ἀσφάλειαν εἰς τὸν λιμένα τὰ χεῖρα τῶν κυβερνητῶν καὶ τὸ τιμόνι καὶ ἡ πνοὴ τοῦ ζεφύρου,⁵ ἔτσι καὶ ἡ εὐνοία αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ βοήθεια τῶν εὐχῶν κατευθύνουν τὸν λόγον μᾶς καλύτερον καὶ ἀπὸ τὸν ζεφύρον καὶ ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Δ Ἄλλὰ ἐμένα μὲ ἐπαρηγοῦσε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ γεγονός, ὅτι σεις ἀπολαύσατε τότε μιαν λαμπρὰν τράπεζαν καὶ εἶχατε ἕναν ἐσιτιάτορα φιλότιμον καὶ πολυτέλη. Καὶ γνωρίζομεν τοῦτα ὄχι μόνον ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδιαν τὴν πείραν μᾶς. Διότι ὄψησαν ἄνθρωποι, ποῦ μετέφεραν εἰς ἡμᾶς τὰ λεχθέντα καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ποῦ μᾶς εἶπαν ἠμπορέσαμε νὰ φαντασθῶμεν δολόκληρον τὴν εὐωχίαν. Ἐπῆνεσαν μὲν αὐτὸν ποῦ σὰς προσέφερε αὐτὴν τὴν εὐωχίαν καὶ τὸν ἐθαύμασα διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ ἐμακάρισα καὶ σὰς διὰ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐπιμελείαν σας, ποῦ μὲ τὴν προσοχὴν διατηρεῖτε εἰς τὴν μνήμην σας ὅσα ἐλέγησαν, ὥστε νὰ τὰ μεταδώσετε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν μὲ προθυμίαν πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην.⁶ Α Διότι ἐκεῖνος ποῦ ρηττε τοὺς σπόρους εἰς τοιοῦτον ἔδαφος, δὲν πέτα τὸς σπόρους εἰς τὸν δρόμον, οὔτε τοὺς σκορπίζει εἰς τὰς ἀκάνθας, οὔτε σπείρει εἰς τὴν πέτραν.⁷ Διότι ὁ ἰδικὸς σας ἀγρὸς εἶναι τὸσον παχὺς καὶ εὐφορος, ὥστε δλους τοὺς σπόρους, ποῦ δέχεται εἰς τοὺς κόλπους του, τοὺς πολλαπλασιάζει. Ἄλλὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ εἰδείξατε διὰ τὴν ἀκρόασιν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, τὴν ἴδιαν σὰς παρακαλῶ νὰ ἐπιδειξητε καὶ σήμερον πρὸς χάριν μου. Διότι δὲν πρόκειται νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ πράγματα συνηθισμένα, ἀλλὰ διὰ σπουδαία ζητήματα. Δι' αὐτὸ χρειάζομαι ὀφθαλμοῦς ὀξυτερκοῦς, νοῦν ἀγρυπνον, ὤψηλόν φρόνημα, σκέψιν προσηκτικὴν, ἢ ψυχὴν ἀνήσυχον καὶ ἀγρυπνον. Διότι ἤκουσατε ὅλοι τὸ ἀποσταλικὸν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὁποῖος ἤκουσε τὰ ἀναγνωσθέντα μὲ προσοχὴν, γνωρίζει ὅτι σήμερον εὐρίσκονται μπροστὰ μᾶς μεγάλοι ἀγῶνες καὶ ἰσῶτες. «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν», λέγει, «ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν

ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν».⁸

Ἄρα γε καθέναν ποῦ τὸ ἀκούει αὐτὸ δὲν τὸν ἀνησυχεῖ, ὅτι δηλαδὴ ὁ Παῦλος ἀντίστη καὶ διεφώνησε πρὸς τὸν Πέτρον, ὅτι οἱ στυλοὶ τῆς Ἐκκλησίας συγκρούονται καὶ πίπτει ὁ εἰς ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον. Διότι πράγματι αὐτοὶ εἶναι στυλοὶ, οἱ ὁποῖοι συγκρατοῦν καὶ βαστάζουν τὴν ὄραφὴν τῆς πίστεως, εἶναι καὶ στυλοὶ καὶ προμαχῶνες καὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πηγαὶ τῶν ἀγαθῶν, ἔ καὶ θησαυροὶ καὶ λιμένες καὶ ὅ,τι θήποτε ἂν εἶπη κανεὶς, θὰ ὑπολείπεται τῆς μεγάλης ἀξίας των. Ἄλλὰ ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ ἐγκώμια αὐτῶν, τὸσον μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ ἰδικὸς μᾶς ἀγὼν. Συγκεντρώσατε λοιπὸν τὴν προσοχὴν σας. Διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ πατέρων, ὥστε ν' ἀποκρούσωμεν τὰς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι ἐκτοξεύονται ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως. «Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος». Καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ αἰτία τῆς κατακρίσεως. «Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προσοῦ νὰ ἔλθουν μερικὸι ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱερουσαλῶμων, ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε μὲ τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς. Ὅταν ὁμοῦς ἦλθον οὗτοι, ἀπέφυγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἱουδαίων Χριστιανούς. Δ Καὶ ὑπεκρίθησαν μαζὶ τοῦ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Ἀντιόχειᾳ ἐξ Ἱουδαίων Χριστιανοί, ὥστε συμπαραεσῶρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν των ἐκείνην καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Βαρνάβας. Ἄλλὰ ὅταν εἶδα ὅτι δὲν βαδίζουσι ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρὸς εἰς ὄλους». Καὶ ἀνωτέρω λέγει «κατὰ πρόσωπον» καὶ ἐδῶ λέγει «μπροστὰ εἰς ὄλους». Προσέχετε πολὺ αὐτὸ τὸν «μπροστὰ εἰς ὄλους». «Ἐάν σὺ, καίτοι εἶσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς καὶ πολιτεύεσαι τώρα, ποῦ ἐγενες μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, διατί μὲ αὐτὸ ποῦ κάνεις τώρα, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς νὰ ἀκαλουθοῦν τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Ἱουδαίων;»⁹ Ἰσως ἐπανίστατε τὸν Παῦλον διὰ τὴν παρηγορίαν, διότι δὲν ἐσεβάσθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου καὶ ἔδιδε τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐντάραξε τοὺς παρόντας. Ἄλλὰ αὐτὸ, ἂν καὶ εἶναι ἐγκώμιον τοῦ Παύλου,

5. Γαλ. 2, 11.

6. Γαλ. 2, 11-14.

3. Ἄνεμος πνέων ἐκ βορρῆν, κερφεὶς κατὰ τὸ καλοκαίρι, κοινὸς πονέντης λεγόμενος.

4. Πρὸς Ἄποκ. 8, 4 β' ἔρη.

γίνεται όμως Ιδική μας αίσχυνή. Πώς όμως γίνεται, εάν ο Παύλος ενήργησε καλώς; Ἄλλὰ ὁ Πέτρος ἐνήργει κακῶς, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδάδισε τὴν ὀρθὴν ὁδόν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ θεῶλος δι' ἐμέ, ὅταν χωλαίνῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τοῦς δύο ἵππους τῆς ἀμάξης; Διότι ἡ μάχη δὲν εἶναι πρὸς τὸν Παῦλον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀπίστους. Διὰ τοῦτο, σὺ παρακαλῶ νὰ προσέξτε. Πραγματικῶς, ἐγὼ θὰ αὐξήσω τὴν κατηγορίαν καὶ θὰ τὴν μεγαλοποιήσω, διὰ νὰ ἐπιτείνω τὴν προθυμίαν σας. Διότι αὐτὸς ποὺ κατέχεται ἀπὸ ἀγωνίαν μένει ἀγρυπνὸς καὶ ὁ φοβούμενος διὰ τὸν πατέρα προσέχει. Ὅποιος ἀκούει τὴν κατηγορίαν, ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσῃ καὶ τὴν ὑπεράσπασιν. ⁹⁶⁴ Α "Ἄν λοιπὸν ἀρχίσω νὰ ἐπαυξάνω τὴν κατηγορίαν, μὴ νομίζετε, ὅτι τὰ λεγόμενα πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου σκέψιν. Καθ' ὅσον μὲ τὸν λόγον αὐτὸν θαθύνω τὴν σκέψιν σας, σκάπτω τὸν νοῦν σας, ὥστε καταθέτων τὰς σκέψεις μου εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς σας, νὰ καταστήσω ἀσφαλῆ τὴν διατήρησίν των. Ἄλλὰ καὶ ἐγκώμιον τῆς πόλεως σας ἀποτελοῦν αὐτὰ ποὺ θὰ λέχθω. Ἀφοῦ αὐτὴ ἐδέχθη τὸν ἀγῶνα, τὴν μάχην, μᾶλλον ὄχι τὴν μάχην, ἀλλὰ τὴν φαινομενικὴν μάχην, ἡ ὁποία ὁμῶς εἶναι χρησιμώτερα ἀπὸ οἰανδήποτε εἰρήνην. Διότι τὰ μέλη μας δὲν συγκρατοῦνται τόσο σφιχτὰ μεταξὺ των μὲ τὴν σύνθεσιν τῶν νεύρων, ὅσον ἦσαν συνδεδεμένοι μεταξὺ των οἱ ἀπόστολοι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγάπης.

Β Ἐπαινέσατε τὸν Παῦλον; Ἀκούσατε όμως πῶς αὐτὰ ποὺ εἶπαμε ἀποτελοῦν κατηγορίαν κατὰ τοῦ Παύλου, ἂν δὲν ἀναζητήσωμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν θαυτέραν ἐννοιον ποὺ εἶναι κρυμμένη εἰς τοὺς λόγους. Τί λέγει, ὦ Παῦλε; Ἐπιτίμησες τὸν Πέτρον, ὅταν τὸν εἶδες νὰ μὴ δαδίζῃ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου; Καλῶς ἐπράξεις. Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον «κατὰ πρόσωπον»; Καὶ διὰ ποῖον λόγον «ἐμπρὸς εἰς ὄλους»; Δὲν ἔπραξε ὁ Ἐλεγχος νὰ μὴ γίνῃ δημοσία; Σὺ όμως πῶς ἐγκαθιδρύεις δημοσίον δικαστήριον καὶ καθιστᾷς πολλοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας; Καὶ πῶς δύνασαι νὰ ἐμποδίσῃς τὸν ἄλλον νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ κάμνεις αὐτὸ ἀπὸ μῆσος, ἀπὸ φθόνου καὶ ἐριτικότητος; Δὲν ἦσαν οὐ ποὺ ἔλεγες: «Ἔγινα εἰς τοὺς ἄσθενεῖς κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνώσιν Χριστιανούς ὡς ἄσθενεῖς, διὰ νὰ τοὺς φέρω εἰς τὸν Χριστόν.»? Τί σημαίνει δὲ «εἰς τοὺς ἄσθενεῖς ὡς ἄσθενεῖς». Σημαίνει νὰ τοὺς φέροσαι μὲ συγκρατάσασιν καὶ νὰ καλύπτῃς, λέγει, τὰ τραύματά των καὶ

7. Α' Κορινθ. 9, 29.

νὰ μὴ τοὺς ἐφύνης νὰ ἐκπέσουν εἰς ἀναίσχυντίαν. Σὺ λοιπὸν ποὺ ἦσαν τόσο προσεκτικὸς καὶ φιλόφρωνος ἀπέναντι εἰς τοὺς μαθητὰς σου, ἐφάνης ἀπάνθρωπος εἰς τὸν συναπόστολόν σου; Δὲν ἤκουσες τὸν Χριστόν νὰ λέγῃ: «εάν σοῦ πταίῃ εἰς κάτι ὁ ἀδελφός σου, πήγαινε καὶ ὁπότε εἶς τοῦ πταίσματός σου αὐτὸ ἰδιαίτερος, μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν κανένας ἄλλος;». Καὶ σὺ καὶ δημοσίᾳ τὸν ἔλεγες καὶ ὀφθαλμοφανέως δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἄντιοχείαν, λέγει, «ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιπτεῖν καὶ διεκώνησα πρὸς αὐτόν.» Καὶ δὲν τὸν ἐλέγχεις μόνον δημοσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐχθράς τε τρόπον τινὰ εἰς στήλην μὲ γράμματα Β τὴν διακωνίαν αὐτὴν καὶ κατέστησες ἀνάστητον τὴν μνήμην τῆς, ὥστε ὄχι μόνον οἱ τότε παρόντες, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης, νὰ μάθουν τὸ γεγονός αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιστολήν. Ἔτσι σοῦ ἐφέρθησαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅταν μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβης νὰ ἀνακοινώσῃς εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον; Δὲν λέγεις σὺ ὁ ἴδιος, ὅτι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβην πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ κηρύττω μεταξὺ τῶν ἔθνικῶν, ἰδιαίτερος δὲ ἐξέθεσα τοῦτο εἰς τοὺς ἐπισήμους καὶ περιφανεῖς ἐκ τῶν Ἀποστόλων;». Τί λοιπὸν; Ἐνῶ ἦθελες νὰ τὸ ἐκθέσῃς ἰδιαίτερος, σὲ ἐμποδίσαν νὰ τὸ πράξῃς καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τὴν μέσην καὶ τὸ κατέστησαν σκερῶν εἰς ὄλους; Δὲν δύνασαι νὰ τὸ ἰσχυρισθῇς; Ἐνῶ λοιπὸν σὺ ἀνακοινώεις ἰδιαίτερος καὶ κανεῖς δὲν σοῦ φέρει ἀντίρρησην. Ἐ τὸν ἀπόστολον τὸν διαπομπεύεις;

Ἄρα γε εἰς ἐκείνην μόνον τὴν περίπτωσιν ἀπήλαυσε τῆς ἐννοίας τῶν ἀποστόλων; Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἦσαν τόσοι μυριάδες Ἰουδαίων, δὲν σὲ ἐχειρίσθησαν μὲ τόση σοφίαν; Δὲν σὲ ἐλαβαν ἰδιαίτερος καὶ σοῦ ἔλεγαν: «Βλέπεις, ἀδελφέ, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ὄριμβός τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἔχουν πιστεύσει ἐν τῷ κύριον. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ μὲ ζῆλον ὑπερασπίζονται τὸ κῆρος τοῦ νόμου. Ἐπληροσφορήσαν δὲ καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πεποιθήσιν διὰ σέ, ὅτι διδασκῶν ὄλους τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ εἶναι διεσπαρμένοι καὶ ἐγκαταστημένοι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ τώρα;

8. Ματθ. 18, 15.
9. Ματθ. 2, 11.
10. Γαλ. 2, 1-9.

Κάμε λοιπόν αυτό που σου λέγομεν. Ἐχομεν τέσσαρας ἄνδρας, πού ἔχουν τάξιμον ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των και διατηροῦν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον και ἐγκρατεῦνται. ³⁶⁵ Α Ἄφω τούτους παραλάβη μαζί σου, φρόντισε νὰ ξυρίσουν οἱ ἄνθρωποι τὰς κεφαλὰς των και κάμε και σὺ μαζί με αὐτούς τούτους ἄρισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαγνισμού, διὰ νὰ μάθουν τότε ὅλοι, ὅτι ἐκεῖνα πού ἔχουν πληροφορηθῆ διὰ σέ εἶναι ἀνυπόστατα.¹¹ Εἶδες πῶς φροντίζουν διὰ τὴν ὑπόληψίν σου; Εἶδες πῶς σέ καλύπτουν με τὴν μεθόδευσιν ἐκείνου τοῦ προσώπειου, με τὴν θυσίαν, με τούς ἐξαγνισμούς; Διατί και σὺ δὲν ἐπέδειξες ἀνάλογον φροντίδα;

Ἄλλὰ, ἐὰν αὐτὰ πού συνέβησαν, ἀποτελοῦσαν πραγματικά μάχην και φιλονικίαν, θὰ εἶχαν κάποιον λόγον αἱ κατηγορίαι αὐταί. Τώρα ὅμως δὲν πρόκειται περὶ μάχης, ἀλλὰ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι μάχη, ἀλλὰ εἶναι μία σύγκρουσις, πού δεικνύει τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Παύλου και τοῦ Πέτρου και τὴν μεταξύ των ἀγάπην. Ἄλλὰ ἄς ἀκούσωμεν αὐτὴν τὴν φαινομενικὴν κατηγορίαν: «Ὁταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην και διεφώνησα πρὸς αὐτόν.¹² Διατί; Β «Διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος». Καὶ ποῖον ἦτο τὸ εἶδος τῆς κατακρίσεως; «Και ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτὸ νὰ ἔλθουν μερικαὶ ἀπὸ τούς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε με τούς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς. Ὅταν ὅμως ἦλθον οὗτοι, ἀπέρρευγε και ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τούς ἐξ Ἱουδαίων Χριστιανούς.¹³ Τί λέγεις; Ὅστε ὁ Πέτρος ἦτο δειλὸς και ἄνθρωπος; Δὲν ὠνομάσθη λοιπὸν Πέτρος διὰ τοῦτο ἀκριδῶς, ἐπειδὴ ἦτο ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν του; Τί κἀνεις, ἄνθρωπε. Στάθασον τὴν ὀνομασίαν πού ἔδωσεν ὁ Κύριος εἰς τὸν μαθητήν.¹⁴ Δειλὸς ὁ Πέτρος και ἄνθρωπος; Καὶ ποῖος θὰ σέ ἀνεχθῆ νὰ λέγῃς αὐτὰ; Ἄλλὰ αὐτὰ δὲν τὰ ἐπιβεβαιώνουν δι' αὐτόν τὰ Ἱεροσόλυμα και τὸ πρῶτον ἐκεῖνο θέατρον και ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθε πρῶτος και πρῶτος ἐξέβαλε τὴν μοκαρίαν ἐκείνην φωνὴν και εἶπε: C «Τούτων τῶν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς και ἔλυσε τὰς λύπας πού τοῦ ἐπροξένησεν ὁ θάνα-

11. Πρῆλ. 21, 20-24.

12. Γαλ. 2, 11.

13. Ἀπὸ 2, 12.

14. Πρῆλ. Ἰωάν. 1, 48.

τος».¹⁵ Καὶ πάλιν: «Διότι ὁ Δαυὶδ δὲν ἀνέδη εἰς τούς ἀβραναούς. Λέγει ὅμως ὁ Ἰσίδος: Ἐφεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Μεσσίαν, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν ἀπόγονός μου ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ συγγράμνος εἶναι και Κύριός μου ὡς Θεός! Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου διὰ νὰ ἀπολαυθῆς και ὡς ἄνθρωπος θείας και μοναδικῆς τιμᾶς, ἕως ὅτου ὑποτάξω τελείως εἰς σέ τούς ἐχθρούς σου και τούς κάμω στήριγμα, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον θὰ πατοῦν τὰ πόδια σου».¹⁶

Πές μου, λοιπόν, αὐτὸς εἶναι δειλὸς και ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τὸσον φόβον και τὸσους κινδύνους εἰσῆλθε με τὴν παρησίαν πρὸς τούς αἰμοδόρους ἐκείνους σκύλους, πού ἔβραζαν ἀπὸ θυμόν και ἀνέπνεον ἀκομή τὸν φόνον, και τούς εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστὸς πού ἐσταυρώθη ἀπὸ αὐτούς και ἀνεστήθη και ἐβρίσκειται εἰς τούς οὐρανοῦς, και κάθεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς και περιβάλλει τούς ἐχθρούς του με ἀμέτρητα κακά; D Τὸ ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ λύσῃ τὸ στόμα του, νὰ ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη του, νὰ σηκωθῆ και νὰ ἐμφανισθῆ μεταξύ ἐκείνων πού τὸν ἐσταύρωσαν, πές μου, δι' ὅλα αὐτὰ δὲν τὸν θαυμάζει και δὲν τὸν στεφανώνεις; Διότι ποῖος λόγος, ποῖος νοῦς θὰ ἐβνηθῆ νὰ παραστήσῃ τὴν παρησίαν πού ἐπέδειξε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν και τὴν ἐλευθεροστομίαν του; Κανένας ἀπολύτως. Ἐκὼν πρὸ τοῦ πάθους συνώμοσαν οἱ Ἱουδαῖοι νὰ κηρύξουν ὑποσυνάγωγον αὐτὸν πού θὰ ὁμολογήσῃ πίστιν εἰς τὸν Χριστόν,¹⁷ μετὰ τὴν σταύρωσιν και τὴν ταφήν, ὅταν τὸν ἤκουον, ὄχι μόνον νὰ ὁμολογῇ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστόν, E ἀλλὰ και νὰ κηρύττῃ με ὅλον τὸ σθένος και τὴν σταθερότητα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν διαμελίσσουν αὐτὸν πού πρῶτος ἀπὸ ὅλων ἐτόλμησε νὰ προκαλέσῃ τὴν μαρίαν του; Διότι τὸ πλεόν σημαντικὸν ἦτο τοῦτο, ὄχι τὸ ὅτι ὠμολόγησε πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὸ ὅτι, πρὶν ἀπὸ ὅλων τούς ἄλλους, ἐνῶ οἱ Ἱουδαῖοι ἐμαίνοντο και ἦσαν φουτυμμένοι ἀπὸ τὸν φόβον, ὠμολόγησε τὴν πίστιν του με παρησίαν. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὸν πόλεμον ἐν ὄρα μάχῃς, ὅπου ἡ ἐχθρική φάλαγξ εἶναι ἀρματωμένη, δομημένη κυρίως ἐκείνου πού ὄρμη πρὸ τῶν ἄλλων ¹⁶⁶ A και προκαλεῖ ρήγμα εἰς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον (διότι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος ὄχι μόνον τοῦ Ἰσικαῦ του καταρθώματος, ἀλ-

15. Πρῆλ. 2, 24.

16. Πρῆλ. 2, 31-35, Γαλ. 109, 1

17. Πρῆλ. Ἰωάν. 3, 22.

λά και τῶν καταρωμάτων τῶν ἄλλων πού ἀκολουθοῦν αὐτόν, αὐτός πού ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ ἤνοιξε τὸν δρόμον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους), ἔτσι πρέπει νὰ σκεπτικώμεθα καὶ διὰ τὸν Πέτρον, διότι πρῶτος αὐτός εἰσήλθεν εἰς τὴν μάχην, διέκρηξε τὴν ἰουδαϊκὴν φάλαγγα καὶ μετὰ τὴν μακρὰν του ἐκείνην δημηγορίαν, ἔδωσε θάρρος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην.¹⁸ Καὶ ἂν ὁ Ἰωάννης ἢ ὁ Ἰάκωβος ἢ ὁ Παῦλος ἢ ὅποιοσδήποτε ἄλλος μετᾶ ἔπειτα φαίνεται, ὅτι πράττει κάτι σημαντικόν, ἀπὸ ὧν ὑπερέχει αὐτός, ὁ ὁποῖος ἤνοιξεν εἰς αὐτούς πρῶτος τὸν δρόμον μετὰ τὴν παρησίαν του, διήρουνε τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην μετὰ τὴν ἀνεσίαν B καὶ εἰς ἀρμητικὸν ποταμὸν, ὁ ὁποῖος παρασύρει ὄσους ἐναντιώνονται εἰς τὴν ὁρμὴν του, ἐνῷ ἀρδεύει συνεχῶς τὰς ψυχὰς ἐκείνων πού ἀκούουν μετὰ συμπάθειαν τὴν διδασκαλίαν. Αὐτὸς λοιπὸν πού ὑπῆρξε τοιοῦτος μετὰ τὴν σταύρωσιν, δὲν ἦτο ἀρὰ γὰρ πρὸ τῆς σταυρώσεως ὁ θερμότερος ἀπὸ ὧν; Δὲν ἦτο αὐτός τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων; Δὲν ἦτο αὐτός πού ὤμιλε, ὅταν ὄλοι ἐσιώπουν; «Ποῖος νομίζουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἰμαι ἐγώ, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»¹⁹ λέγει ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτο ὁ Ἥλιος, ἄλλοι δὲ ἦτο ὁ Ἰερεμίας, ἄλλοι δὲ ἦτο ἓνα ἐκ τῶν προφητῶν. «Ζεῖς δὲ ποῖος λέγετε, ὅτι εἰμαι; Ἀπεκρίθη μετὰ ὁ Πέτρος καὶ εἶπε: «ὦ, εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ φυσικὸς καὶ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού δὲν εἶναι νεκρός ὡς τὰ εἰδῶλα, ἀλλὰ ζῆ παντοτεινά.»²⁰ «Ζεῖς», εἶπε ὁ Χριστός, καὶ ἐξ ὄψεως ὄλων ὤμιλησεν αὐτός. C Ὅπως δηλαδὴ τὸ στόμα ὤμιλε διὰ λογαριασμὸν ὄλου τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ ὁ Πέτρος ἦταν ἡ γλῶσσα τῶν ἀποστόλων καὶ ἀπεκρίθη αὐτός διὰ λογαριασμὸν ὄλων.

¹⁸ Ἀρὰ γὰρ μόνον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὤπῃρξε τοιοῦτος, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις χαμηλώνει τὸν ζῆλον του; Καθόλου. Ἀλλὰ παντοῦ καὶ πάντοτε ἐμφανίζει τὴν ἰδίαν θερμότητα. Καὶ πράγματι, ὅταν ὁ Χριστός εἶπε «θὰ παραβῶσιν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ τὸν μαστιγώσιν καὶ θὰ τὸν σταυρώσουν»,²¹ αὐτός λέγει: «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτοῦ, Κύριε. Δὲν πρέπει εἰς σὲ τὸν Μεσσίαν νὰ γίνῃ αὐτὸ πού εἶπες.»²² Καὶ εἰς μὴ περὶ αὐτοῦ

18. Πράξ. 1:14-17.
19. Ματθ. 16, 13.
20. Ματθ. 16, 13, 16.
21. Πράξ. 1:10, 30, 34.
22. Ματθ. 16, 22.

πρὸ τὸν νοῦν μας, ὅτι ἡ ἀπάκρισις ἦταν ἀπερλεκετός, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ γνήσιον καὶ φλογερὸν πόθον. Πάλιν ἀνέθη εἰς τὸ ὄρος καὶ μετεμαρμάρθη. D Καὶ ἔγιναν ὄραται ἐκεῖ ὁ Ἥλιος καὶ ὁ Μωῦσης, μετὰ τοὺς ὁποῖους συνωμίλει. Καὶ ἐκεῖ πάλιν ὁ Πέτρος λέγει: «Ἐάν θέλῃς, ἄς κάμωμεν ἐδῶ τρεῖς σκηνάς.»²³

Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς πῶς ἠγάπα τὸν διδάσκαλον καὶ πρόσεξε τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σπουδὴν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τότε ἀπεκρίθη ἀπλῶς καὶ ἀπειστομῶθῃ, ἐδῶ ἀναθεῖται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδασκάλου λέγων «ἐάν θέλῃς. Διότι, λέγει, τρόπον τινά, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ καὶ τώρα νὰ ὀμιλήσω ἀπερλεκετῶς κινούμενος ἀπὸ τὸν πόθον. Διὰ τὴν μὴ ἀντιμετώπισιν τὴν ἴδιαν ἐπιτίμησιν, λέγει «ἐάν θέλῃς». Ἐπειτα ἦταν πάλιν ἐκεῖνο τὸ θῆλον καὶ φρικτὸν συμπόσιον. Καὶ τότε, ὅταν εἶπε ὁ Ἰησοῦς, Ἐ εἶνας ἀπὸ σῶς θὰ με παραδώσῃ μετὰ προδοσίαν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου»,²⁴ πάλιν ὁ Πέτρος, ἐξ αἰτίας τῆς προηγουμένης ἐπιτίμησως, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν διδάσκαλον. Ἀπὸ τὸν πόθον ὅμως, τὸν ὅποιον εἶχε, δὲν ἠνέχθη νὰ σιωπᾷ. Ἀλλὰ ἐφρόντισε καὶ ἀπερλεκετῶς. Πῶς λοιπὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐξεπλήρωσε καὶ ἐπρονόησε διὰ τὴν ἀσφαλείαν του; Μὲ τὸ νὰ βεβαιώσῃ νὰ μᾶθῃ ἐδεῖε τὸν ἀσυγκράτητον πόθον του, ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸ δὲν τὸ ἔπραξε ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἐπρόβαλε ἄλλον, εἰσεῖς τὴν εὐλαδείαν του καὶ ὄλην του τὴν μετριοφροσύνην. 367 A Ὅλα γύρω μου μετὰ πένιου, λέγει. Ὁ λόγος εἶναι περὶ προδοσίας τοῦ Κυρίου. Ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ὁ κρημνὸς καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς. Ἄν σιωπήσω, ἡ ἀγωνία μου κατατρώγει τὴν ψυχὴν. Ἄν ὀμιλήσω, φοβοῦμαι μήπως δεχθῶ νέαν ἐπιτίμησιν. Ἠκολούθησε λοιπὸν μέσσην ἔδω καὶ αὐτὸς πού παντοῦ ἐπήδα πρῶτος, τότε ἐχρειάζετο τὴν παρησίαν τοῦ Ἰωάννου.²⁵ Ὅστε νὰ μᾶθῃ τὸ λεγόμενον. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν ἀνέπνεε καὶ τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε διαρκῶς εἰς τὴν ψυχὴν του, παρὰ τὸν διδάσκαλον μόνον. Διὰ τοῦτο ὑπέμεινε μετὰ θάρρους καὶ φυλακᾶς καὶ μωροῦς θανάτους κατόπιν καὶ κατεγέλα τὴν παρούσαν ζωὴν. Χάρην ἐκείνου καὶ ὅταν ἐμαστιγώθῃ καὶ εἶχε μώλωπας εἰς τὴν πλάτην, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαστιγιωτάς του: B Διότι

23. Ματθ. 17, 4.
24. Ματθ. 26, 21.
25. Πράξ. Ἰωάν. 13, 28-29.

δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς ἕκείνα, τὰ ὁποῖα μὲ θεβαιότητα γνωρίζομεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ὁποῖα εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας καὶ ἤκουσαμε μὲ τὰ αὐτιά μας, νὰ μὴ τὰ κηρύττωμεν.²⁶ Εἶδες ἀδούλωτον φρόνημα; Εἶδες παρηγοίαν ἀκατάβλητον; Εἶδες ψυχὴν γερότην αὐράνιον πόθον καὶ ἔρωτα; Πῶς λοιπὸν, τοιμῶς νὰ ἰαχυρισθῆς, ὅτι ἀπέφυγε τοὺς ἄλλους καὶ ἀπεχωρίσθητο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς; Καὶ πολλὰ ἄλλα ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν διὰ τὸν Πέτρον, δεικνύοντα τὴν θερμότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδρείαν του, καὶ τὸν πόθον ποῦ εἶχε διὰ τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ ἀρκουμένα εἰς αὐτὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιμηκύνωμε τὸν λόγον ἀκαίρως, οὕτε σκοπὸς μας εἶναι σήμερον νὰ πλέξωμεν τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ, C ἀλλὰ νὰ λύσωμεν τὸ θέμα ποῦ ἐρευνῶμεν καὶ νὰ τὸ φέρωμεν εἰς πέρας.

Σὺ τώρα ἐξέτασε τὸ θέμα καὶ ἀπὸ ἄλλην πλευρᾶν, διὰ νὰ ἴδῃς πῶς δὲν εἶναι λογικὴ ἡ κατηγορία. Διότι τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἔλεγε «αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε, ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἔλυσε τὰς λῦπας, ποῦ τοῦ ἐπροξένησεν ὁ θάνατος»²⁷, εὐρίσκειτο μεταξὺ ἑχθρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη ἀνέπνεον φθόνον, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν ἀπὸ θυμόν, οἱ ὁποῖοι ἠθέλων νὰ κατασπαράξουν τοὺς μαθητάς. Διότι τὸ πάθος των ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν ἀκμὴν του καὶ ἡ ψυχὴ των ἦταν φουτωμένη ἀπὸ τὸν θυμόν. D Τώρα δμως, ὅταν ἔγραψεν αὐτὰ ὁ Παῦλος, ἦταν τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος ἀφ' ὅτου ἤρχισε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἐθαγγελίου, διότι, ὅταν εἶπε «μετὰ τρία ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα»²⁸, λέγει πάλι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα»²⁹. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ τότε, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, δὲν ἐφοβήθη, φοβεῖται τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸσον χρόνον; Αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβήθη εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, ἐφοβήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; Αὐτὸς, ποῦ δὲν ἐφοβήθη τότε, ποῦ τὸν ἐκύκλωσαν οἱ ἑχθροί, τώρα ποῦ δὲν εἶναι παρόντες ἑχθροί, ἀλλὰ πιστοὶ μαθηταί, ἀγωνιστὰ καὶ φοβεῖται καὶ δὲν δαδίζει τὴν ἄσπην ὁδόν; Καὶ πῶς δύνανται νὰ συμβαθῶσιν ἰσχυρῶς αὐτὰ, νὰ ἐπιδεικνύη μεγάλην τόλμην, ὅταν ἡ πυρὰ εἶναι ἀναμμένη καὶ ὑψώνη τὰς φλόγας τῆς, καὶ ὅταν οὕτῃ ἔχη σῆσει καὶ με-

26. Πρᾶξ. 4, 20.

27. Πρᾶξ. 2, 24.

28. Γαλ. 1, 18.

29. Γαλ. 2, 1.

τεβλήθη εἰς τέφραν, νὰ φοβῆται καὶ νὰ τρέμῃ; E Ἐὰν ὁ Πέτρος ἦτο θεῖλος καὶ ἀναυδός, θὰ εἰδείκε τὸν φόβον του κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, ὅπου οἱ πάντες ἦσαν ἑχθροί, καὶ οὐκ ὄστερα ἀπὸ τὸσον χρόνον εἰς τὴν χριστιανικωτάτην ἀκείνην πόλιν, ὅπου ἦσαν παρόντες φίλοι καὶ οἰκτεῖοι. Ὡστε οὕτε ἡ περιστάσις, οὕτε ὁ τόπος, οὕτε ἡ ποιότης τῶν προσώπων μᾶς ἐπitrέπουν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὰ λεγόμενα, καθ' ὃν τρόπον ἐλέχθησαν, καὶ νὰ κατακρίνωμεν τὸν Πέτρον διὰ θεύλιαν.

Ἐγκρίνατε αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν: 308 A Καὶ δμως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθαυμάσατε τὸν Παῦλον καὶ ἐμένετε κατάπληκτοι μὲ τὴν παρηγοίαν του. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ λόγος ἀνέστρεψε τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγα εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ὄφελος, ἐὰν ὁ Παῦλος ἔκαμνε καλὰ καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι δὲν ἔκαμνε καλὰ ὁ Πέτρος (διότι οἱ κατηγοροὶ καὶ ἡ εἰς θάρους μας κατασχυνὴ παραμένει εἴτε ὁ ἕνας εἴτε ὁ ἄλλος Ἰσραῆλ), ἔτσι καὶ τώρα ἐπαυλαμίδων τὸ ἴδιον, ὅτι δὲν ἔχουμε κανένα ὄφελος, ἐν ἀνασκευάσωμεν τὴν κατηγορίαν εἰς θάρους τοῦ Πέτρον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φανῇ, ὅτι ὁ Παῦλος κατηγοροῦσε τὸν ἀποστόλον του μὲ θροσύτητα καὶ ἀπερισκέψαν. Ἐμπρᾶς, λοιπὸν, ἀς ἀπαλλάξωμεν καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰς κατηγορίας, διότι τί νόημα ἔχει; Ὁ μὲν Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἦτο; Καὶ ποῖος ἦτο θερμότερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἀπέθυσσε διὰ τὸν Χριστόν κάθε ἡμέραν; B Ἀλλὰ τώρα ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ ἀνδρείας (διότι τί ρόλον παίζει τοῦτο διὰ τὸ θέμα μας;), ἀλλὰ ἐὰν ἔτρεφε μίσος πρὸς τὸν ἀπόστολον, ἢ ἂν αὐτὴ ἡ διαμάχη προήρχετο ἀπὸ καμμίαν κενοδοξίαν ἢ ἐριστικὴν διάθεσιν. Ἀλλὰ οὕτε αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εἰπώμεν, μὴ γένοιτο. Διότι ὁ Παῦλος ἦτος θούλος οὐκ ἰσχυρῶς τοῦ Πέτρον, τοῦ κορυφαίου ἐκείνου τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ὄλων τῶν ἀποστόλων καίτοι ὑπερέχε δλων εἰς τοὺς μύχθους. Ἐν τούτοις, ὄμως ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἰσχυροῦ δλων. «Διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ πῖο μικρὸς ἀπὸ δλους, τοὺς ἀποστόλους, ποῦ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λέγωμαι ἀπόστολος»,³¹ λέγει. C Ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δλους τοὺς ἁγίους. «Διότι εἰς ἐμέ», λέγει, «τὸν πῖο ἐλάχιστον ἀπὸ δλους τοὺς Χριστιανούς ἐδόθη ἡ χάρις αὐτή»³².

30. A Ἐπερὶ 16, 9.

31. Ἐπερὶ 3, 5.

Είδες ψυχὴν συντετριμμένην; Είδες πῶς τοποθετεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν κατωτέραν θέσιν ἀπὸ ἄλλου τοῦ ἁγίου, ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου; Αὐτὸς λοιπὸν ἁγίους, ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον ἔναντι ἄλλων, ἐποὺ ἐτοποθετεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔναντι ἄλλων, ἐποὺ γινώριζε καὶ πόσῃ διακριτικῇ τιμῇ ἔπρεπε νὰ ἀπολαμγάνῃ ὁ Πέτρος, καὶ τὸν ἐσέβeto περισσότερο ἀπὸ ἄλλου τοῦ ἀνθρώπου καὶ, ὅπως ἀκριβῶς ἦτο ἀξίος, ἔτσι καὶ τὸν ἐέλεπε. Ὅλη ἡ οἰκουμένη εἶχε ἐστραμμένα τὰ βλέμματα τῆς εἰς αὐτόν. Αἱ φροντίδες τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς ἦσαν ἐξηρητημένα ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνου. Ὡς ἡμέριμα δι' ἀναριθμήτους ὑποθέσεις κάθε ἡμέραν, ἀπὸ παντοῦ τὸν ἐκύκλωναν κηδεμονίαι, καθοδηγήσεις, διορθώσεις, συμβουλαι, παραινήσεις, διδασκαλαί, ἢ διευθετήσεις μικρῶν ὑποθέσεων. Καὶ ὅσους ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος λόγος διὰ τὸ ταξίδιον παρὰ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν Πέτρον, καὶ ὡς λέγει ὁ ἴδιος: «Ἀνέβην εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ γνωρίσω τὸν Πέτρον».³² Τόσον πολὺ τὸν ἐτίμα καὶ τὸν ἐθεώρει ἀνωτερόν ἀπὸ ἄλλου. Τί λοιπὸν; Ἀφοῦ τὸν εἶδε, ἀνεχώρησεν ἀμέσως; Καθόλου. Ἀλλὰ ἔμεινε πλησίον τοῦ δεκαπέντε ἡμέρας. Ἐ Πέτρε μου, λοιπὸν, ἐάν ἴθις στρατηλάτῃ γενναίον καὶ θαυμαστόν, τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ πόλεμος ἐκρήρυξῃ, οἱ στρατοὶ προδῆλκτα πανταχόθεν τὸν ἐκάλεον νὰ εὐρίσκηται ἐκεῖ, νὰ ἀφίη τὸν στρατόν καὶ νὰ μεταβαίη πρὸς ἐπίσκοψον ἑνὸς φίλου, ζητεῖ μῆπως ἄλλη μεγαλυτέραν ἀπὸ αὐτὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης τοῦ πρὸς τὸν θυρωπὸν ἐκείνον; Ἐγὼ δεδαιώξ, δὲν νομίζω. Τὸ ἴδιον λοιπὸν φωνάσσω καὶ διὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μας εἶχε κηρυχθῆ ὁ πόλεμος πάλαι καὶ ὑπῆρχε καὶ στρατὸς καὶ μάχη ὄχι μόνον πρὸς ἀνθρώπους³³ ἄ ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους εἰς τὴν ἐποχὴν μας,³⁴ καὶ μάχη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τόσον ἐσέβeto τὸν Πέτρον, ὥστε, ἐνῷ ὑπῆρχε τόσον κατεπείγουσα ἀνάγκη, ἐξέβραμε δι' ἐκείνον εἰς τὰ ἱεροσόλυμα καὶ ἔμεινε πλησίον τοῦ δεκαπέντε ἡμέρας, καὶ μετὰ ἐπέστρεψε. Ἐγνωρίσατε τὴν ἀνδρείαν τοῦ Πέτρον, μάθετε τώρα καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Παύλου πρὸς ὁλοῦς τοὺς ἀποστόλους, ἰδιαίτερος ἐκείνην πρὸς τὸν Πέ-

32. Γαλ. 1, 18.

33. Πρβλ. Ἐφεσ. 6, 12.

τρον. Πρέπει ὁμοῦ νὰ ἔλαβον πλέον εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Διότι ἐάν καὶ αὐτὸς ἠγάπα τὸν Πέτρον, καὶ ἐκεῖνος δὲν ἦτο πάλι δεῖλος καὶ ἐνανθός, καὶ ἡ φιλονικία καὶ ἡ ἀντίστασις δὲν ἐπήγαγεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὸν. Ἐ τί νόημα εἶχε τέλος πάντων τὸ χωρίον αὐτὸ καὶ ἀπὸ ποῦ ἀν σκοπιμότητα αὐτὰ συνέδησαν ἔτσι;

Ἐδῶ προσέβατε καὶ προσηλώσατε τὸν νοῦν σας καὶ συγκεντρώσατε ὅλας σας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ ἐνοήσατε σαφῶς τὴν ἀπολογία. Διότι εἶναι ἀπολογίαν ἐγὼ μὲν ποὺ σκόπτω τὸ δρυχεῖον νὰ ὑπομένω τόσον μόλιθον, σὺς δὲ ποὺ πρόκειται μὲ ἀνεῖν νὰ ἴσῃτε τὸ χρυσεῖον, νὰ χάσετε αὐτὸ τὸ κέρδος ἀπὸ ἀμέλειαν. Εἶναι ὁμοῦ ἀνάγκη νὰ κόμωμε μίαν μικρὰν ἀναδρομὴν, ὥστε ἡ διδασκαλία μας νὰ γίνῃ περισσότερο σαφῆς. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ χάριν ἡμῶν, ἐνεπιστεύθη τὴν διδασκαλίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ εἰς τοὺς ἀποστόλους τοῦ, καὶ ὡς λέγει ὁ Παῦλος: Ἐ ἀφοῦ ἀνέθεσεν εἰς ἡμᾶς τὸ κήρυγμα τῆς συμφιλίωσης.³⁵ Καὶ πάλιν: Ἐ ἀντιπροσωπεύοντες λοιπὸν τὸν Χριστὸν ἐνεργούμεν ὡς ἀποσταλμένοι τοῦ καὶ ὡς πρεσβυτεῖαι τοῦ. Διότι ὁ Θεὸς παρακαλεῖ διὰ μέσου ἡμῶν.³⁶ δηλαδὴ ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Τότε λοιπὸν ποῦ αὐτοὶ ἐκήρυτταν εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, δὲν ὑπῆρχε καμία αἵρεσις. Ὅλη δὲ ἡ ἀνθρωπότης εἶχε τὰ δύο αὐτὰ δόγματα, τὸ ἕνα ὑγιὲς καὶ τὸ ἄλλο διαφθαρμένον. Διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἦσαν ἢ εἰδωλολάτραι ἢ Ἰουδαῖοι. Δὲν ὑπῆρχε δὲ οὔτε ὁ Μανιχαϊσμός, οὔτε ὁ Μαρκίωσις, οὔτε ὁ Βαλεντινισμός, οὔτε κανεὶς ἄλλος γενικῶς. Διότι δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος ν' ἀνασφῶν ὅλας τὰς αἵρέσεις. Καὶ πρῶτον, μετὰ τὸν οἶτον, Ὡς τότε ἐσπάρησαν τὰ ζῆλῆνια, ἡ ποικιλία διαφθορᾶ τῶν αἵρέσεων.

Τοὺς μὲν Ἰουδαίους λοιπὸν τοὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸν Πέτρον, ἐνῷ διὰ τοὺς εἰδωλολάτραις ὤρισεν ὁ Χριστὸς τὸν Παῦλον. Καὶ ταῦτα δὲν τὸ λέγω αὐθαίρετως, ἀλλὰ βύνασθε νὰ τὸ ἀκούσατε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον ποὺ λέγει: «Διότι ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε θέσιν τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπὸστολος εἰς τοὺς περιτριμμένους Ἰουδαίους, ἔθηκε καὶ ἐμὲ νὰ ἀποσταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους».³⁷ Ὅταν λέγῃ «περιτριμμένον» ἐννοεῖ τὸ ἴδιον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος.

35. Β' Κορινθ. 5, 19.

36. Β' Κορινθ. 5, 20.

37. Γαλ. 2, 8.

Και από πού γίνεται φανερόν: Ἀπό τὴν συνέχειαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε ἄξιον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς περιτμημένους Ἰουδαίους», συνεχίζει, «ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Αὐτὸ δεκνύει σαφῶς ὅτι ἀναφέρει τὴν «περιτομὴν», εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἔθνικους. Πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐθνῶν ὅμως δὲν εἶναι «περιτομὴ», ἀλλὰ Ἰουδαίον, τοὺς ὁποῖους ὑπνίχθη μετὰ τὴν «περιτομὴν». Ἐ Ἰουδαίον νὰ εἴλεγε: «ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε ἄξιον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Ὅπως βεβαιῶνται τὸν κατάλληλον διὰ κάθε θέσιν, ἀναβέτη εἰς ἄλλων τοὺς ἱππεῖς καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀρχηγίαν τῶν πεζῶν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἐχώρισε τὸν στρατὸν τὸν εἰς τὰ δύο αὐτὰ μέρη, τοὺς μὲν Ἰουδαίους τοὺς ἀνέθεσε εἰς τὸν Πέτρον, τοὺς δὲ εἰδωλωλάτρας εἰς τὸν Παῦλον. 379 Α. Ἄν οἱ στρατοὶ εἶναι διαφορετικοί, ὁ βασιλεὺς ὅμως εἶναι ἓνας. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τοὺς στρατοὺς ἡ διαφορὰ εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ ὀπλισμὸν καὶ ὄχι εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἡ διαφορὰ ἐγκείται εἰς μικρὸν τι σῆμα τῆς σαρκὸς (τὴν περιτομὴν) καὶ ὄχι εἰς τὴν διαφορὰν τῆς οὐσίας, δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Καθὼς ἔλεγα λοιπόν, καὶ οἱ δύο ἦσαν ἐπίτροποι εἰς τὰ δύο αὐτὰ στρατόπεδα. Καὶ ἂν δὲν νομίζετε, ὅτι παραστῆναι πολὺ τὴν ὀμιλίαν μου, ἂν δὲν ἐκουράσθητε δηλαδὴ, θὰ σῆς εἰπῶ καὶ διὰ ποῖον λόγον εἰς τὸν ἓνα ἐνεπιστάθη Ἰουδαίους καὶ εἰς τὸν ἄλλον τοὺς ἔθνικους. Καὶ πράγματι, εἶναι ἄξιον ἐρεύνης, διατὶ τέλος πάντων ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη μετὰ τὸσον ἀκριβειαν τὸν πατρῶον νόμον, ὁ ὁποῖος ἐμαθάρτευσεν εἰς τὸν Γαμαλιήλ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν δικαιοσύνην ποῦ ἀπαρρέει ἀπὸ τὸν νόμον ὑπῆρξεν ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ εἰς τοὺς εἰδωλωλάτρας: Ἐ Καὶ ὁ ἄλιεύς, ὁ ἀγράμματος, ὁ Πέτρος ποῦ δὲν ἐγνωρίζε καθόλου τὸσον πολλὰ, ἐπεφορτισθὴ μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Διότι συντελεῖ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου αὐτοῦ ποῦ λέγεται, ἂν δυνηθῶμεν νὰ τὸ ἀποδώσωμεν καλῶς. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν τούτοις, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ εἶδε τὸν Παῦλον διστακτικὸν καὶ ἀποφρευγόνον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν πιέσῃ καὶ νὰ τὸν ἐξανγκάσῃ. Ἀπεναντίας, ἐπέδειξεν ἀπολύτως ἀντίθετον διάθεσιν. Ὅχι μόνον δὲν ἀπέφυγε τὴν

ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ὤρμησε καὶ, ἐνῶ ὁ Χριστὸς τὸν διάτασσε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τοὺς ἔθνικους, αὐτὸς ἀξίωσεν νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ Καὶ ἐνῶ εἰς πολλὰ μέρη ὑπέφερε μῆρια θείνα ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἐνῶ ἦτο ἐντεταλμένος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔθνικῶν, δὲν παύει νὰ παρακαλῇ ὡς τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ λέγῃ, ἄλλοτε μὲν «θὰ πύχθημι δὲ ἐγώ, τὸν ὁποῖον τίποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸν Χριστόν, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ αὐτοῦ διὰ ταυτὸς, ἐάν ἦτα δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ χάριν τῶν ἀδελφῶν μου Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγγενεῖς μου ἐκ σαρκικῆς καταγωγῆς». Καὶ ἄλλοτε: «Παρ' ὅλον ὅμως, ἀδελφοί, ποῦ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀπίστησαν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μεσσοῦ, ἡ μὲν σφοδρὰ ἐπιθυμία καὶ εὐαρέσκεια τῆς καρδίας μου καὶ ἡ δέησις ποῦ ἀπευθύνομαι πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν σωτηρίαν».³⁷

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, ἐνῶ αὐτὸς ἠθέλεε καὶ ἐπέθυμει νὰ διδάξῃ ἐκείνους, δὲν τὸν ἄφησε νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ἀντὶ ἐκείνων τὸν ἐστελεῖ διδάσκαλον εἰς τοὺς ἔθνικους; Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν νὰ λέγῃ καὶ τὸν Παῦλον νὰ διηγῆται ὅλον τὸ θέμα: «Ὁταν δὲ κατόπι ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς ὧρον ποῦ προσπυχθῆμι εἰς τὸ ἱερόν, μοῦ συνέβη νὰ περιέλθω εἰς ἔκστασιν, εἰς κατάστασιν δηλαδὴ ποῦ οἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματός μου ἔπαυσαν νὰ ἐνεργῶν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὸν ὕλικόν κόσμον, ὁ νοῦς μου ὅμως καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐβλεπον καὶ ἀντελαμβάνοντο καὶ ἦσαν ἐκτάκτως διασπασταί. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὸν εἶδον νὰ μοῦ λέγῃ: Ἐ Σπεῦσε καὶ φύγε γρήγορα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, διότι δὲν θὰ παραδεχθῶν τὴν μαρτυρίαν, ποῦ θὰ εἰθῆς εἰς ἐμὲ».³⁸ Καὶ εἶπε τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας. Θὰ σὲ μοιήσουν, λέγει, καὶ θὰ σὲ ἀποστραφῶν. Διὰ τούτου δὲν θὰ σε ἀνεχθῶν νὰ τοὺς διδάσκῃς. Καὶ ὅμως τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν ἱκανὸν νὰ τὸν καταστήσῃ ἀξιόπιστον διδάσκαλον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἱκανὸν νὰ πιέσῃ ἐκείνους ὅτι ἡ μεταστροφή του δὲν ἦταν πράξις ἀνθρωπίνη. Διότι δὲν θὰ κατώρθωνε ποτὲ ἀνθρώπος, ἓνα λαὸν ποῦ εὐρίσκειτο εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς μανίας του, ποῦ ἐβράζε ἀπὸ θυμῶν, ποῦ ἔπνεε φρόνον, ποῦ δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν, ποῦ ἔθαυμα-

37. Ρωμ. 9, 3.

38. Ρωμ. 10, 1.

39. Πράξ. 23, 17--18.

τούργει, οὔτε εἰς τοὺς ἀποστόλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀνέστησαν νεκροὺς, εἰς τὴν ἔβρην λοιπὸν τῆς μανίας του δὲν θὰ κατάρθωνε νὰ τὸν μεταπεισῇ, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν φανατισμὸν ποὺ ἐπέδειξεν ἐναντίον τοῦ κηρύγματος, Ἐ δὲ λον αὐτὸν καὶ πολὺ περισσότερον ἂν ἐπιδείξῃ διὰ νὰ πείσῃ πάλιν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Αὐτό, λοιπὸν, ἦταν ἀδύνατον, δι' αὐτὸ ἡ μεταστροφή καὶ μεταβολὴ τοῦ Παύλου ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος ἦτο ἔργον θείας δυνάμεως.

Πρῶγμα, τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἐπεθύμει νὰ ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐπρόβαλλε πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγων: «Κύριε, γνωρίζουν καλὰ αὐτοὶ οἱ Ἰβῆοι, ὅτι ἐγὼ ἐπὶ πολλὸν καιρὸν, ἐφυλάκιζα καὶ ἔδευνα ἀπὸ τὴν μίαν συναγωγὴν εἰς τὴν ἄλλην, ἐκείνους ποὺ ἐπίστευσαν εἰς σέ. Καὶ ὅταν ἐχύνετο τὸ αἷμα τοῦ Στεφάνου, τοῦ μαρτυροῦ σου, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤμουν τότε παρὼν καὶ εὐχαριστοῦν διὰ τὸν φόνον του καὶ ἐπεδοκίμαζα αὐτόν».⁴⁰ 371

Α Καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη μανία ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν ἀπότομον μεταβολὴν, ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι μία ἀνθρωπίνη ἐκδήλωσις, ἀλλὰ θεία, ἡ ὅποια ἐξεπερευθεῖ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Πῆγαίνε, διότι ἐγὼ θὰ σὲ στείλω εἰς ἔθνη μακράν».⁴¹ Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν δὲν εἶναι ἰκανά, λέγει, νὰ πείσουν καὶ τοὺς πλῆθον ἀναισθητοῦς, ὅτι τοῦτο τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὅτι ὅλα ἅσα ἐγίναν, ὑπερβαίνου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐπέφερον αὐτὴν τὴν μεταβολὴν; Εἶναι θεβαίως ἰκανά, ὡ μακάριε Παῦλε, ἂν ἐξετάσῃς τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι οἱ ἀφρονέστεροι ὅλων, διότι δὲν ἐξετάζουσιν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, Ἐ δὲν ἀκέπτονται τὸ εὐλογεῖν καὶ τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ ἀποδίδουσι εἰς ἓνα μόνον, νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν ἰδικὴν τῶν φιλονικίαν.

Καὶ οὐ μὲν δλέπτεις τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων εἰς μίαν διαδοχικὴν σειράν, ἐνῶ ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ μυστικά τῆς ψυχῆς των. Διὰ τοῦτο λέγει: «Πῆγαίνε, διότι ἐγὼ θὰ σὲ στείλω εἰς ἔθνη μακράν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀπόστασιν νὰ κατενώσῃ τὸ μῖσος. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους, προσέβητεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς τὸ ὄνομα του, ἐνῶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἑβραίους, δὲν ἔκαμε κατὰ τέτοιον, ἀλλὰ ἀπλῶς χωρὶς νὰ εἰπῇ ποῖος εἶναι ἢ πρὸς ποῖους ἀπευθύνεται, ὅπως συνήθιζε

40. Πράξ. 20, 19—20.
41. Πράξ. 22, 21.

νὰ κόμην. ἤρχισεν ὡς ἔβης: **Κ** «Πολλὰς φορές καὶ μετὰ πολλοὺς τρόπους κατὰ τὸν πρὸ Χριστοῦ παλαιότερον χρόνον ὠμίλησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς παρόντους μας».⁴² Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἔκφρασις τῆς σοφίας τοῦ Παύλου. Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ τὸ μῖσος των καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς, κρύπτει τὸν ἑαυτόν του μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὄνοματός, σὺν μετὰ προσωπίῳ τῶν τινῶν, καὶ ἔτσι χωρὶς νὰ φαίνεται, τοὺς παρέχει τὸ φάρμακον τῆς παραινέσεως. Διότι, ὅταν κάποιος μὲς εἶναι δυσάρεστος, καὶ ὅταν λέγῃ κάτι ὀρθόν, δὲν δεχόμεθα τὰ λεγόμενά του, ὡτε προθύμως, οὐτε μετὰ εὐχαριστήσιν. Καὶ ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ τότε αὐτὰ, ἀφήρεσε τὸ ὄνομα του ἀπὸ τὴν ἐπιστολήν, ὥστε τοῦτο νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ἀκράσιν τῆς ἐπιστολῆς. Διότι ἔχι μόνον οἱ ἀπίστοι Ἰουδαῖοι, Ἐ ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπίστευσαν τὸν ἔμψουν καὶ τὸν ἀπεστρέφοντα. Ὅταν λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἄκουσε τί τοῦ λέγει ὁ Ἰάκωβος καὶ οἱ ἄλλοι: «Ἐβλέπε, ἀδελφέ, πόσον μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ἔχουν πιστεύσει εἰς τὸν Κύριον. Καὶ οἱ οἱ μετὰ ζήλου ὑπεραστίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπιπροσφορήθησαν δὲ καὶ ἐχηγήματις τὴν πεποιθήσιν διὰ σέ, ὅτι διδάσκεις ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ποὺ εἶναι διασπορευμένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον».⁴³ Διὰ τοῦτο τὸν ἔμψουν πάρα πολὺ καὶ τὸν ἀπεστρέφοντα.

Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος δὲν ἐπιμίσησεν τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἐθνικῶν. Ἀναλαβὼν λοιπὸν τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων δὲν τοὺς καθωδήγει πρὸς τὴν πίστιν καθ' ὅμοιον τρόπον μετὰ τὸν Πέτρον, οὔτε διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ, Ἐ ἀλλὰ δι' ἄλλης. Ὅταν ἀκούῃς ἄλλην ὁδὸν, μὴ νομίσης ὅτι πρόκειται περὶ διαφορᾶς εἰς τὴν οὐσίαν τῆς διδασκαλίας. Διότι καὶ οἱ βίο ἐκήρυττον τὰ ἴδια καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Παραδειγματός χάριν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ ἀνεστήθη καὶ εὐρίσκειται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτι πρόκειται νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς καὶ τὰ παρόμοια. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἴδια ἐκήρυττε καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος. Εἰς τί συνέστατο τότε ἡ διαφορὰ; Εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν τροφῶν, εἰς τὴν περιτομὴν καὶ τὰ ἄλλα Ἰουδαϊκά ἔθιμα. Ὁ Πέτρος δηλα-

42. Ἐβρ. 1, 1.
43. Πράξ. 21, 20—21.

δή, δὲν ἐτόλμα νὰ εἰπῆ ἀπεριφρόδως εἰς τοὺς μαθητὰς του ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐγκαταλείψου διὰ μιᾶς.⁷³ Ἄ Διότι ἐφοβείτο μήπως, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκρίνωσῃ προῦτως τὴν συνήθειαν αὐτὴν, συμπαρασῶρῃ μαζί καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, διότι ἡ ψυχὴ τῶν Ἰουδαίων δὲν ἠνείχετο ἀκόμῃ νὰ ἀκούῃ παρομοίους λόγους ἐξ αἰτίας τῆς μακροχρονίου διαπαιδαγωγήσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Πέτρος ἠνείχετο νὰ ἰουδαΐζου. Καὶ ὅπως ἕνας δρισταῖος γεωργός, ποῦ ἔχει φυτεύσει ἕνα τρυφερόν δένδρον πλησίον ἑνὸς γερασμένου, δὲν τολμᾷ, ὅτε ἀνέχεται νὰ ἐκρίνωσῃ τὸ γερασμένον δένδρον, διότι φοβεῖται μήπως, καθὼς ἀνασπῶνται αἱ ρίζαι ἐκείνου, συμπαρασῶρῃ καὶ τὸ νεόφυτον, ἀλλὰ περιμένει πρῶτα νὰ δυναμώσῃ καλὰ καὶ νὰ ριζώσῃ εἰς τοὺς κάλπους τῆς γῆς. Ἔ καὶ τότε ἀνασπᾷ ἀφόδως τὸ παλαιὸν δένδρον, χωρὶς πλέον νὰ φοβῆται τίποτε διὰ τὸ νεοφυτευμένον. Ἔτσι λοιπὸν ἔκανε καὶ ὁ μακάριος Πέτρος. Ἐπιμένει νὰ στερηθῆ καλὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρατῶν ἢ πιστῶν, ποῦ ἦτο νεοφυτευμένη, ὥστε, ἀφῶ ριζώσῃ αὐτὴ, νὰ ἐκρίνωσῃ εἰς τὸ ἔξῃς μὲ ἄνεσιν καθὲ Ἰουδαϊκὴν πρόληψιν.

Ἄλλὰ ὁ Παῦλος δὲν ἠκολούθει αὐτὴν τὴν τακτικὴν. Καὶ τοῦτο, διότι ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, διότι ἀπημύνητο πρὸς εἰδωλολάτρας, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν εἶναι ἰσχυροὶ μὲ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ὅτε εἶχαν ἀκούσει διὰ ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν τροφῶν. Τὸ ὅτι ἠκολούθουν ἕκαστος ἴδιαν τακτικὴν, ὄχι διότι εὐρίσκοντο εἰς ἀντίθεσιν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς διδασκαλίας, Ἐ ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ἀνωριμότητα τῶν μαθητῶν, καταφαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἴδια πράγματα ἐπέτρεπε καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως μὲ τὸν Πέτρον, καὶ δὲν τὰ ἐπέτρεπε μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος συνήγει, καὶ ὁ Πέτρος πάλι καθιέρωνε τὴν ἴδιαν ἐλευθερίαν, τὴν ὅποιαν ἠκολούθει καὶ ὁ Παῦλος εἰς ἄλλους τοὺς ἔθνικοὺς. Καὶ ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ καὶ τὰ δύο νὰ ἐφορμῶζονται; Εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξυρίσθη καὶ ἐθουσίασε καὶ ἐτέλεσον ἐξαντισμῶν. Διότι αὐτὸ ἐπέβαλλον αἱ περιστάσεις καὶ τὸ γεγονός ὅτι παρερισκόντο πολλοὶ Ἰουδαῖοι. Διότι λέγει: «Βλέπετε, ἀδελφε, πόσον μέγας εἶναι ὁ ὄμιλος τῶν Ἰουδαίων, ποῦ ἔχουν συγκεντρωθῆ, καὶ ὅλοι αὐτοὶ μετὰ ζήλου ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφόρησαν δὲ καὶ ἐσημάτισαν τὴν πεποιθῆσιν διὰ σέ, ὅτι διδάσκεις ἄλλους τοὺς Ἰουδαίους, ποῦ εἶναι διασπα-

μένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μεταξύ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον».⁶⁴

Ἐ Εκείνος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς συγκαταθέσεως ἰουδαΐζε. Ἄλλὰ ἡ στάσις αὐτὴ δὲν ἐπήγαγε ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Πέτρος πάλιν, ὁ διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, καὶ παντοῦ ἐπέτρεπε τὴν περιτομὴν καὶ τὰς ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν μαθητῶν του. Καὶ ὅταν εἶδε, ὅτι ἐφθασε καιρὸς ποῦ τὸν ἀπήλασεν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, καὶ δὲν ἦταν ἀσφαλὲς νὰ συνεχίσῃ πλέον τὴν συγκατάθεσιν, ἀλλὰ ἦτο καιρὸς νὰ προδληθῶν καθαρά τὰ δόγματα καὶ ὁ νόμος, ἀκουσε τί λέγει. Ὅταν ἀνέβησαν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, διὰ νὰ μάθουν τὴν ἀκριθεῖ ἀλήθειαν δι' αὐτὰ, ὅταν ἔγινε μεγάλη συζήτησις, ἐσηκώθη ὁ Πέτρος καὶ εἶπε: Ἐ «Ἄνδρες ἀδελφοί, σὲς γνωρίζετε, ὅτι πρὸ πολλοῦ χρόνου ὁ Θεὸς ἐξέλεξε μεταξύ ἡμῶν τὴν Ἀποστόλων ἐμέ, διὰ νὰ ἀκούσωσιν διὰ τοῦ κηρύγματός μου οἱ ἔθνηκαὶ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ πιστεύσωσιν».⁶⁵ Ἐπειτα εἶπε καὶ μερικὰ ἄλλα καὶ προσέθεσε: «Διότι προκαλεῖτε καὶ θέτετε εἰς δοκιμασίαν τὸν Θεόν, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχεν ἐκφράσει σαφῶς τὸ θέλημά του καὶ διὰ τί ζητεῖτε νὰ ἀποσταῆτε ἀπ' αὐτὸν ἄλλην νεώτερον καὶ καταπληκτικώτερον ἐκδήλωσιν τοῦ θελήματός του; Ζητεῖτε ἢ ἀλλάξῃ γνώμην ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐπιβάλλετε εἰς τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν τὸν ζυγὸν τῆς τηρήσεως τοῦ νόμου καὶ ὅλων τῶν τελετῶν καὶ τυπικῶν διατάξεων του, τὸν ὅποιον ζυγὸν ὅτε οἱ προπάτορές μας, ὅτε ἡμεῖς ἠμπορέσαμε νὰ τὸν βαστάσωμεν; Ἄλλὰ πιστεύωμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι θὰ σωθῶμεν μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ σωθῶσιν καὶ ἐκεῖνοι, ἦτοι οἱ ἔθνηκαὶ».⁶⁶ Βλέπετε, ὅτι ὅταν ἦταν καιρὸς συγκαταθέσεως, ἰουδαΐζε καὶ ὁ Παῦλος. Ὅταν ὁμοῦ δὲν ἦταν καιρὸς συγκαταθέσεως,⁷⁷ Ἄ ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τηρηθῶν τὰ δόγματα καὶ οἱ ἱεροὶ νόμοι, καὶ ὁ Πέτρος ἀπηλλάγη ἀπὸ ἐκείνην τὴν συγκατάθεσιν καὶ παρέδ-δε καθαρά καὶ ἀκέραια τὰ δόγματα. Καὶ ἐνῶ ἐλέγοντο αὐτὰ, ὁ Παῦλος ἦταν παρῶν καὶ ἤκουε καὶ ὁ ἴδιος παρέλασε τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν μετέφερε παντοῦ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν,

64. Πράξ. 21, 20—21.

65. Πράξ. 15, 7.

66. Πράξ. 15, 10—11.

δτι ἠγνώει τὴν γνώμην τοῦ ἀποστόλου. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τώρα τὸν κατηγορεῖ λέγων, «φοβούμενος μήπως σκανδαλίῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς;»⁴⁷

Διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἱστορίαν τῶν λεγομένων, θὰ σὰς διηγηθῶ συντόμως ἀπὸ παλαιὰ τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ, παρακαλῶ, προσέχετε. Διότι ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ ἄθος τῆς λύσεως τοῦ ζητήματός μας. Β Ἐπίσκοπος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος προέστατο καὶ ἔδων τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν. Συνέβαινε δὲ νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον εἰς τὸν Χριστόν, διότι εὗρισκοντο μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ νὰ ἐλέπαιον παλλοὺς πιστοὺς, προερχομένους ἐξ ἔθνικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔξω ἀπόδως καὶ χωρὶς τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, ἔτσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἠσυχῶς παρεσύροντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν καὶ ἐτήρουσαν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Ὅταν κατέβη λοιπὸν ὁ Πέτρος καὶ εἶδε δτι δὲν ὄπῃρχε καμμία ἀνάγκη συγκυριακάδως, ἔξη τοῦ Παύλου κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἔθνικῶν. Γ Ὅταν λέγη ὁ Παῦλος, δτι ἔξη κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἔθνικῶν, ἔνυσει τοῦτο, δτι δηλαδὴ ἔξη χωρὶς νὰ τηρῇ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνήθειας, δὲν ἐτήρει κανένα ἀπὸ τὰ ἔθιμα ἐκεῖνα, π.χ. τὴν περιτομὴν ἢ τὸ Σάββατον ἢ ἄλλο τι παρόμοιον.

Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Πέτρος ἔξη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κατήλθον μερικὸι Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ ὁποῖοι ἐπειδὴ διέμεναν συνεχῶς εἰς τὴν μητρόπολιν καὶ δὲν ἔδειξαν κανένα νὰ ζῆ ἔξω ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνήθειας, διετήρουν ἀκόμη κάποιαν σεβασμὸν πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον καὶ πολλὰς ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἐκεῖνας τὰς ἐσέβοντο καὶ μετὰ τὴν πίστιν των εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτοὺς, ὅταν τοὺς εἶδε ὁ Πέτρος, αὐτοὺς δηλαδὴ πού εἶχαν κατεβῆ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἦσαν ἀκόμη ἀνδρῖμοι καὶ ἀσβεῖς εἰς τὴν πίστιν των, φοβηθεὶς μήπως σκανδαλισθοῦν καὶ ἀποκριθῶσιν, Δ ἤλλαξε πάλι τακτικὴν καὶ ἐγκαταλείψας τὸν τρόπον ζωῆς τῶν ἔθνικῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν καὶ ἐφύλαττε τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν τροφὴν πού συνήθιζαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ὅταν εἶδαν τώρα οἱ Ἰουδαῖοι πού ἔμεναν μόνιμως εἰς τὴν

47. Γαλ. 2, 12.

Ἀντιόχειαν, δτι θεσπιε τέτοιον πρᾶγμα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζαν τὰ θαυτέρα κίνητρα πού τὸν ὠθοῦσαν νὰ πράττῃ αὐτὰ, παρεσύρθησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἠναγκάζοντο νὰ Ἰουδαίζουν ἐξ αἰτίας τοῦ διδασκάλου. Καὶ τοῦτο εἶναι πού κατηγορεῖ ὁ Παῦλος. Καὶ διὰ νὰ γίνω σαφέστερος εἰς αὐτὸ πού λέγω, θὰ σὰς ἀναγνώσω τὰ ἴδια τὰ ἀποστολικά κείμενα: «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιεστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος. Ε Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτοῦ νὰ ἔλθουν μερικὸι ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁποῦ ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε μὲ τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς. Ὅταν ἦλθαν δμως μερικὸι νομομαθεῖς ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπέφυγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς.»⁴⁸ Παις; Αὐτοὺς πού κατέβησαν ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου. «Καὶ παρεσύρθησαν μαζί μὲ αὐτόν καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι.» Παις Ἰουδαῖοι; Αὐτοὶ πού διέμεναν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, πάλιν νὰ ἔλθουν οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐτήρουν καμμίαν Ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν. «Ὅτε συμπαροσῶρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν των ἐκείνων καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας.»⁴⁹ Α Καὶ αὐτὸ εἶναι πού ἀποτελεῖ τὴν κατηγορίαν.

Ἐάν τώρα θέλατε, ἀφοῦ ἐκθάσω τὰς ἐξηγήσεις πού ἔχουν ἐπινοηθῆ ἀπὸ ἄλλους, τότε θε προσπαθῶ νὰ σὰς ἀναπτύξω καὶ τὴν ἰδικὴν μου ἐρμηνείαν, ὥστε νὰ διυρηθῆτε νὰ κρίνετε σεις, ἀφοῦ τὰ ἀκούσετε ἅλα. Πῶς ἔβυσαν λοιπὸν μερικὸι τὸ ζήτημα αὐτό; Δὲν ἦταν, λέγουσιν αὐτὸς ὁ Πέτρος ὁ ἴδιος μὲ τὸν γνωστὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη τὰ πρόβατα, ἀλλὰ κάποιοι ἄλλοι ἀσημαντοὶ καὶ εὐτελεῖς, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν τοῦτο; Ὅταν εἶπε ὁ Παῦλος, δτι «συμπαροσῶρθησαν μὲ αὐτόν οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι», συνέχισε, «ὥστε συμπαροσῶρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν των ἐκείνην καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας.» Β Αὐτὴ ἡ φράσις «ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας», δηλώνει δτι τοῦτο ἦταν πολὺ θαυμαστότερον καὶ ἀπὸ τὸ γενονός δτι παρεσῶρθη ὁ Πέτρος. Ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ὠμίλησε, τοποθετεῖ τὸν Βαρνάβαν ὕψηλότερον. ὥσων νὰ λέγη ὅχι μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ ὁ Βαρνάβας. Ἀλλὰ ὁ Βαρνάβας δὲν ἦταν σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον ἐκεῖνον. Ἀλλὰ

48. Γαλ. 2, 11.

49. Γαλ. 2, 13.

τὸ πράγμα δὲν ἔχει ἔτσι, ὅχι. Διότι δὲν θαυμάζει μᾶλλον, ἐπειδὴ ὁ Βαρνάβας ἦτο σημαντικώτερος, ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν; Διότι ἕκείνος εἶχε ἀποσταλῆ νὰ διδάξῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἐνῶ ὁ Βαρνάβας μαζί μὲ τὸν Παῦλον ἐκήρυττε εἰς τὰ ἔθνη καὶ πανταῦ ἀναφέρεται μαζί μὲ τὸν Παῦλον. Ὅπως λοιπὸν ἄλλοῦ λέγει: «Ἡ μήπως μόνος ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ μὴ ἐργαζώμεθα ἐπάγγελμα βιοποριστικὸν διὰ νὰ κερδίζωμεν ἀπὸ αὐτὸ τὰ ἔξοδά μας;»²⁹ Καὶ πάλιν ἄλλοῦ: «Ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μαζί μὲ τὸν Βαρνάβαν.»³⁰ Καὶ πανταῦ τὸν βλέπει νὰ δδάσκη μαζί μὲ τὸν Παῦλον. Δὲν θαυμάζει λοιπὸν διότι εἶναι σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον καὶ ἐν τούτοις συμπαρουσῆ καὶ αὐτός, ἀλλὰ θαυμάζει ὅτι συμπαρουσῆ καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος, κηρύττων πάντοτε μαζί μὲ τὸν Παῦλον, δὲν εἶχε κανένα κοινὸν μὲ τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἐδίδασκε τοὺς ἔθνικούς. Ὅτι τὰρα αὐτός, διὰ τὸν ὁποῖον τὰ λέγει διὰ αὐτὰ, εἶναι ὁ Πέτρος, γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα. Διότι τὸ γεγονός, ὅτι εἶπε «ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντίστην καὶ διεφώνησα» καὶ τὸ θεωρεῖ πολὺ σπουδαῖον, δὲν φανερώνει ἄλλα παρὰ ὅτι δὲν ἐσεβάσθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου. Ἐάν ὠμίλει δι' ἄλλον, δὲν θὰ τὸ ἐθεώρει τόσο σημαντικὸν τὸ ὅτι «ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντίστην καὶ διεφώνησα». Πάλι ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου Πέτρου, δὲν θὰ εἶχε τὴν δυνάμιν ἢ ἀλλαγὴ τῆς στάσεώς του, ὥστε νὰ παρουσῆ τούς λοιπούς Ἰουδαίους. Διότι οὔτε παρήνευε κάτι οὔτε συνεβούλευσε, ἀλλὰ μόνον «ἀπέφευγε καὶ ἀπεχωρίζετο». Καὶ ἠδυνήθη αὐτὴ ἡ ἀποφυγὴ καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς νὰ παρουσῆ ὅλους τοὺς μαθητὰς ἐξ αἰτίας τοῦ κύρους τοῦ προσώπου.

Ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Πέτρος, φαίνεται ἀπὸ αὐτὰ. Τώρα, ἐν θέλει, θὰ εἰπῶμεν καὶ τὴν ἄλλην ἀπάντησιν, πού εἶδον μερικοὶ. Ποία εἶναι αὕτη; Ἐ Καλῶς, λέγουσιν. ὁ Παῦλος ἐπιτίμησε τὸν Πέτρον, διότι ἐπροχώρησε πολὺ πέραν ἀπὸ τὸ ἐπιβαλλόμενον μέτρον εἰς τὴν συγκοινωνίαν του. Διότι, καθ' ἐν τρόπον αὐτός, ὅταν ἦταν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔκαμε συγκοινωνίαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔπρεπε καὶ ἕκείνος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, νὰ μὴ καθορίσῃ τὴν στάσιν του μὲ ὅσιν τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ τοὺς ἔθνικούς. Ὅπως δηλαδὴ τότε πού

29. Α' Κορινθ. θ, 6.
30. Ψαλ. 2, 1.

ὅλοι ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Παῦλος νὰ ἰουδαΐσῃ, ἔτσι καὶ ἐδῶ πού περισσότεροὶ ἦσαν οἱ ἔθνικοι καὶ ἡ πόλις δὲν εἶχε καμμίαν ἀνάγκην ἀπὸ συγκοινωνίας, δὲν ἔπρεπε χάριν τῶν ὀλίγων Ἰουδαίων νὰ ἀκανθώσῃ τόσους Χριστιανούς προερχομένους ἐξ ἔθνικῶν. 375 Α Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπάντησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ μεγαλύτεραν περιπλοκὴν του. Ὅπως εἶπα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι ν' ἀποδειξῶμεν, ὅτι καλῶς τὸν κατηγοροῦμε ὁ Παῦλος. Διότι ἔτσι τὸ ζήτημα θὰ παραμείνῃ ἄλυτον. Καὶ θὰ φανῆ, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος ὁ Πέτρος διὰ τὴν εἰς ἄραος του κατάκρισιν. Ἐνῶ τὸ ζητούμενον εἶναι ν' ἀπαλλάξωμεν τὸν κατηγοριῶν καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον. Πῶς ὁμως θὰ γίνῃ τοῦτο; Ἄν κατανοήσωμεν τὰ σαθότερα κίνητρα, πού ὤθησαν τὸν ἕνα νὰ ἐπιτίμησῃ τὸν ἄλλον καὶ τὰ διερευνησωμεν.

Ποία λοιπὸν ἦτο ἡ βασικὴ ἰδέα αὐτῆς τῆς ἐνεργείας; Ἐπεθύμει οὐδέν ὁ Πέτρος ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν Β καὶ αὐτὸς πού κατέβησαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου. Ἀλλὰ ἐάν ὁ Ἰδιος εἰσηγείτο αὐτὴν τὴν ἀποφθὴν καὶ ἐναρμόνιζετο καὶ ἔλεγε «παύσατε ν' ἀκολουθῆτε τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα», θὰ ἐκानεβάλλε τοὺς μαθητὰς, διότι θὰ εἰσηγείτο ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ πρὸς ὅλα ὅσα ὁ Ἰδιος ἔπρεπε κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον. Ἐάν πάλι ἀπύθνηε πρὸς αὐτούς ἢν σύστασιν αὐτῆν ὁ Παῦλος, οὔτε θὰ ἐδίδαν καμμίαν προσοχὴν, οὔτε κἄν θὰ ἠνεχόντο νὰ τὸν ἀκούσων. Διότι αὐτοὶ πού καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἔμεισαν τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο διὰ τὴν φθμὴν πού εἶχε διαδοθῆ εἰς ἄραος του, ἐάν τὸν ἤκουον καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ τοιαῦτα πράγματα, θὰ ἀποσκικτωῦσαν. Τί γίνεται λοιπὸν; Τοὺς Ἰουδαίους πού εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὸν Ἰακώβου, δὲν τοὺς ἐπέτιμα κανεὶς ἀπὸ αὐτούς, Ὁ δέχεται ὁμως τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Πέτρος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὥστε κατακρινόμενος ἀπὸ τὸν συναπτόστολον, νὰ ἔχη εἰς τὸ ἔξης δικαιολογημένην παρηρσίαν νὰ ἐπιπλήξῃ καὶ τοὺς μαθητὰς. Καὶ ἔτσι ἐπιτιμᾶται μὲν ὁ Πέτρος, διορθώνονται ὁμως οἱ μαθηταί. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰς συναλλαγὰς μας εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὅταν ὠρισμένοι ἀφείλουσιν μερικὰ ὑπόλοιπα δημοσίων φόρων καὶ αὐτοὶ πού πρόκειται νὰ τοὺς εἰσπράξουν ἐντρέπονται νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην αὐστηρότητα, θέλοντες νὰ ἐύρουν μεγαλύτεραν ἀραρμὴν καὶ εὐχέρειαν νὰ ἐπιδείξουν αὐστηρότητα, συνειννοῦνται μὲ ἄλλους ἐκ τῶν οὐσπρατικῶν τῶν νὰ τοὺς γυμνώσωσιν.

νά τους υβρίσουν και νά τους υποβάλουν εις μάρτυρα άλλα δεινά πρό των ὀφθαλμῶν ἐκείνων, ἵ ὥστε ὕστερα ἀπό αὐτά, νά φαίνονται ὅτι ἐπιτίθενται οσοῦτότερον ἐναντίον τῶν ἀφειλετῶν, ὄχι ἀπό ἰδικήν των διάθεσιν, ἀλλά ἀπό ἀνάγκην, τήν ὅποιαν ἐπέβαλλον ἄλλοι. Καί ἔτσι ἡ ὕβρις τῶν ἄλλων γίνεται δι' αὐτοῦς δικαιολογία πρὸς τοὺς ὑπευθύνους ἐναντι αὐτῶν.

Τὸ ἴδιον συνέβη και εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ Παύλου και τοῦ Πέτρου. Ὁφείλαν δηλαδὴ μερικά ὑπόλοιπα οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῖα λοιπόν, ἦσαν αὐτά; Ἡ πλήρης ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ὁ Πέτρος ἤθελε νά εἰσπράξῃ αὐτά τὰ ὑπόλοιπα μὲ μεγαλυτέραν ἀστηρότητα και νά γίῃ τελείως καθαρὰ και ἀκεραία ἡ πίστις των. Ἐ θέλων λοιπόν νά λάβῃ μεγαλυτέραν ευχέρειαν και ἀφορμὴν δι' αὐτὴν τὴν εἰσπραξίν τῆς καθαρῆς πίστεως, ἐφρόντισεν, ὥστε ὁ Παῦλος νά τὸν ἐπιτιμήσῃ μὲ ἀστηρότητα και νά τὸν ἐπιπλήξῃ, ὥστε αὐτὴ ἡ ἐπιπλοστος ἐπιτίμησις νά τοῦ παρέχῃ μίαν δικαίαν πρῶσιν και ἀφορμὴν νά ἐπιδείξῃ παρησίαν πρὸς ἐκείνους. Διὰ τοῦτο και λέγει ἀπὸ τὴν ἀρχήν: «ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντιέστην και διεκώνησα πρὸς αὐτόν». Καί πάλιν ἐδῶ: «Ἐἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἔμπρὸς εἰς ὄλους». Ἐάν μὲν ἤθελε νά διορθώσῃ τὸν ἀπάστολον, θὰ τὸ ἔκαμνε κατ' ἴδιον. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτι αὐτός ὁ σκοπὸς του (διότι ἐγνώριζε τὴν σκέψιν του, μὲ θάσιν, τὴν ὅποιαν ἐνίργει ἔτσι), ἀλλὰ ἐπέδωκε νά στηρίξῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πολὺ χωλαίνουν και δι' αὐτὸ κάμνει τὴν ἐπιτίμησιν ἔμπρὸς εἰς ὄλους. 37^ο Α' Ὁ Πέτρος ἀνέχεται τὴν ἐπιτίμησιν και σιωπῶ, και δὲν φέρει ἀντήρησιν. Διότι ἐγνώριζε διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐπέτιμα ὁ Παῦλος. Καί κατῴρθωσε τὸ πᾶν ὁ Πέτρος μὲ τὴν σιωπὴν. Διότι ἡ οἰγὴ τοῦτου ὑπῆρξε διδασκαλία διὰ τοὺς Ἰουδαίους νά μὴ ἀκολουθοῦν πλέον τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα. Διότι ὁ διδάσκαλος, ἐσκέπτοντο, δὲν θὰ εἰσῆ, ἐάν δὲν ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ὁ Παῦλος τὸν ἐπιτιμᾷ δικαίως. Ἀλλὰ, ἂν θέλῃς, ἀς ἀκούσωμεν και τὴν ἴδιαν τὴν ἐπιτίμησιν: «Ἐἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἔμπρὸς εἰς ὄλους: Ἐάν σὺ, και τοῖ εἰσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς και πολιτεύεσαι τώρα πού ἔγινες μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ και ὄχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι». Βλέπε σύνοσιν. Δὲν τοῦ εἶπε, ὅτι πράττει κακῶς πού ζῆ κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν τρόπον, ὅτι ἀλλὰ τὸν ἐλέγχει διὰ τὴν παλαιάν του Ἰουδαϊκὴν ἀνατροφὴν, ὥστε ἡ

παραίνεσις και ἡ συμβουλή νά φανῆ, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι εἰσφέρεται ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Πέτρου, πού ἔχει ἤβη ἐκφρασθῆ. Διότι, ἐάν ἔλεγε, ὅτι κάνεις κακὰ πού τηρεῖς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον, θὰ τὸν ἐπετίμων οἱ μαθηταὶ τοῦ Πέτρου. Τώρα ὅμως πού ἤκουσαν ὅτι ἡ παραίνεσις και ἡ διόρθωσις αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι ὁ ἰδιος ὁ Πέτρος συνήθισε νά ζῆ ἔτσι και εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν του αὐτὰ τὰ δόγματα, ἐκόντες ἀκοντες ἡσυχάζον. Διὰ τοῦτο οὐτε ὁ Πέτρος εἰσηγείται αὐτὴν τὴν γνώμην, ἀλλὰ ἀνεχεται: νά ἐλέγχεται ἀπὸ ἄλλον, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Παῦλον, και σιωπᾷ, ὥστε ἡ διδασκαλία νά γίῃ εὐκόλως παραδεκτὴ.

Ἐ Ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δυνατόν νά κατανοήσωμεν τὴν σύνοσιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ και ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα πού εἶπε. Διότι δὲν εἶπε «ἐάν σὺ, και τοῖ εἰσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς και πολιτεύεσαι», ἀλλὰ τοῖς εἶπε, ὅτι «ζῆς και πολιτεύεσαι». Ὅστε και τώρα ἔχεις τὴν ἴδιαν γνώμην. Ἀλλὰ τὴν μεγαλήν του σύνοσιν δεῖκνουν τὰ ἀκόλουθα. Διότι, ὅταν εἶπε «ζῆς και πολιτεύεσαι, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ, ἐνφ εἰσαι Ἰουδαῖος ἐκ γενετῆς», δὲν προσέθεσε «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νά Ἰουδαῖζον», ἀλλὰ τί λέγει: «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς νά Ἰουδαῖζον, ὥστε μὲ τὸ νά φαίνεται, ὅτι προσπίπτει τοὺς ἰδικούς του μαθητάς και μὲ τὸ πρόσχημα τῆς κηδεμονίας τῶν ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανῶν, νά πεσῇ τοὺς Ἰουδαίους νά ἐγκαταλείψουν τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Ὅτι οἱ κατηγορίαι εἶναι πλάσται, εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ πού ἐλέχθησαν. Ἴ Διότι, ἐνφ ἀνωτέρω λέγει «συμπαρεσῶρθησαν μαζί του και οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι», ἐδῶ λέγει «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς νά Ἰουδαῖζον». Καί ὅμως ἔπρεπε νά εἴπῃ: «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νά Ἰουδαῖζον». Διότι αὐτοὶ πού συμπαρεσῶρθησαν δὲν ἦταν οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ, ἀλλὰ οἱ ἐξ Ἰουδαίων. Ἀλλὰ ἐάν τὸ ἔλεγε αὐτό, θὰ ἐφαίνετο ὁ λόγος τραχὺς και ἀνάρμοστος δι' αὐτόν. Διότι ἦτο διδάσκαλος τῶν ἔθνικῶν και τώρα, μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐπιθυμῶντος διὰ τοὺς ἰδικούς του μαθητάς, κάμνει μίαν ἑλευθέρον και ἀνεῦθενον ἐπιτίμησιν. Καί διὰ νά μάθετε, ὅτι τὰ λεγόμενά του δὲν ἦσαν ἐπιτίμησις κατὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ ἦσαν παραίνεσις και διδασκαλία πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐπιτίμησεως

κατὰ τοῦ Πέτρου, ἀκούσατε καὶ τὰ ἐξῆς: Ἐ «Ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνη, ποῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ δουλεύουσιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵³ Αὐτὰ δεῖκνουν ἀνθρώπων ποῦ διδάσκει καὶ δὲν περιορίζει τὸ πᾶν εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλὰ γενικεύει τὸν λόγον. Διότι, ἐάν ἐνεφανίζετο ἐξ ἀρχῆς ὡς διδάσκων, δὲν θὰ τὸν ἠνείχοντο οἱ Ἰουδαῖοι. Τώρα ὅμως ποῦ τὸ πρῶτον ἤρξατο μὲ ἐπιτιμήσειν καὶ ἀφῆσε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δικαίως ἐπιτιμᾷ τὸν Πέτρον, ὅτι παρέσυρε τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν παλαιῶν συνθηκῶν,⁵³⁷ Ἄ μεταδαίνει λοιπὸν ἀφοδὸς εἰς τὴν παραίτησιν καὶ τὴν συμβουλήν, ὅτι δῆθεν ἡ ἴδια ἡ ἀκολουθία τῶν λόγων τὸν ὠδήγει ἐκεῖ. Γὰρ νὰ μὴ ἀκούσῃ λοιπὸν κανένας ὅτι «ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς νὰ Ἰουδαίωσιν» καὶ νομίση, ὅτι μόνον εἰς ἐκεῖνους δὲν ἐπιτρέπεται νὰ Ἰουδαίωσιν, ἐνῶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιτρέπεται, περιορίζει τὸν λόγον εἰς τοὺς ἴδιους τοὺς διδασκάλους. Ὡσαυτὸν νὰ λέγῃ, τί ὁμιλῶ περὶ ἔθνικῶν καὶ περὶ Ἰουδαίων; Ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι δὲν ἔχομεν αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Καὶ οὐ μόνον ἡμεῖς οἱ διδασκαλοὶ καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ καταγόμενοι ἀπὸ προγόνων Ἰουδαίους ἀπεμακρυνθῆμεν ὅπως διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ποῖαν δικαιολογίαν λοιπὸν ἔχομεν, ὅταν παρασυρῶμεν ἄλλους εἰς τοῦτο; Βλέπετε πῶσον λανθάνοντως ἐπιτιμᾷ καὶ τοὺς Ἰουδαίους **Β** καὶ συνθέτει μίαν ὠλοκληρωμένην διδασκαλίαν; Ὅταν εἶπε δηλοῦν «ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνη, ποῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ δουλεύουσιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵⁴ προσέθετε καὶ τὴν εὐλογον αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν ἀπεμακρυνθῆσαν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν. «Διότι ἐμάθαμε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν μας πείραν, ὅτι δὲν γίνεται δικαίος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τήρησιν τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἡμεῖς ἐπίστευσάμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ νὰ γίνωμεν δικαίοι ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διότι, καθὼς ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς ψαλμοὺς, διὰ τῶν ἔργων τοῦ νόμου δὲν θὰ δικαιωθῇ κανένας ἄνθρωπος, παρὰ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν»⁵⁵

53. Ραλ. 2, 15.

54. Ραλ. 2, 15.

55. Ραλ. 2, 16. Ψαλμ. 142, 2.

Βλέπετε πῶς μνημονεύει συνεχῶς καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τὴν δικαίωσιν ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν; Καὶ συχνὰ συμπλέκει τὰ ὀνόματα αὐτὰ, **Β** πρῶτον ποῦ προσιδιάζει εἰς ἀνθρώπων ποῦ δὲν ἐπιτιμᾷ, ἀλλὰ διδάσκει καὶ συμβουλεύει. Ἄλλὰ, ὅπως ἔλεγα, ἐάν ἔλεγον αὐτὰ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, θὰ εἶχε χαθῆ τὸ πᾶν, διότι ἐκεῖνοι δὲν ἠνείχοντο τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπειδὴ ὅμως ἐστρέψε τὸν λόγον πρὸς τὸν Πέτρον, κατὰ τρόπον λανθάνοντα ἐκαρπούντο ἐκεῖνοι τὴν ὠφέλειαν, ἐπ' ὅσον ὁ Πέτρος ἐπιτιμᾷ καὶ εἰσὶν, καὶ ἀπεκαλύπτετο ὅλη ἡ γνώμη του οὐχὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν συναπόστολον καὶ ἤρξατο εἰς τὴν μέσσην ἢ προτέρα του στάσις. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν μεταξύ των, τί νὰ κάμωμεν λοιπὸν ἡμεῖς, ἀφοῦ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος κακῶς ἔπραξαν, προσέθει δικαίως καὶ ἀναμφισβητήτους αἰτίας, **Δ** διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μὴ συνεχίζωμεν τὰ Ἰουδαϊκά ἔθνη. Αὐταὶ εἶναι τὸ ὅτι δὲν δύναται ὁ μωσαϊκὸς νόμος νὰ μᾶς κάμῃ δικαίους, ἀλλὰ μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἐδῶ χρησιμοποιοῖ τὸν λόγον κάπως ἠπιώτερος. Καὶ καθὼς προχωρεῖ γίνεται δεξιότερος καὶ σφοδρότερος. «Ἄλλ' ἐάν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ τήρησις τοῦ νόμου εἶναι ἐπιθελημένη καὶ συνεπῶς ἡμεῖς, ποῦ ἀφήσαμε τὸν νόμον, ἠμαρτήσαμε καὶ εὐρέθημεν ἁμαρτωλοὶ, μόνον καὶ μόνον διότι ἐξητοῦμεν νὰ δικαιωθῶμεν διὰ τῆς πίστεως καὶ κοινωνίας μας μὲ τὸν Χριστόν, τότε γεννᾶται τὸ ἄστοπον ἐρωτήματα: «Ἀρὰ γε ὁ Χριστὸς εἶναι ὑπέρτης ἁμαρτίας, ἀφοῦ αὐτὸς συνετέλεσε νὰ ἀφήσωμεν τὸν νόμον;»⁵⁶ Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει, ἔχει τὴν ἐξῆς ἔννοια. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν σὲ καθιστᾷ δικαίον καὶ δι' αὐτὸ διατάσσει ν' ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰ Ἰουδαϊκά ἔθνη, ὡς κατηργημένα πλέον. Διότι ἐάν ἰσχύη ἀκόμη ὁ μωσαϊκὸς νόμος καὶ ἔχει κύρος, καὶ αὐτὸς ποῦ τὸν ἀγνοεῖ κρίνεται ἔνοχος παραβάσεώς του, ἔ τότε θὰ εὐρέθη ὁ Χριστὸς, ποῦ μᾶς διέταξε νὰ τὸν ἐγκαταλείψωμε, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ αἴτιος τῆς παραβάσεώς του καὶ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὅτι οὐ μόνον δὲν μᾶς ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἐάν ἐγκαταλείψωμε τὸν νόμον διὰ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ νόμου συνιστᾷ ἁμαρτίαν, τότε ἡ πίστις, χάριν τῆς ὁποίας ἐγκαταλείψωμε τὸν μωσαϊκὸν νόμον, αὐτὴ ὑπῆρξεν αἰτία τῆς ἁμαρτίας μας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ λογικὴ αὐτὴ ὠδήγησε εἰς ἐνα ἄστοπον συμπέρασμα,

56. Ραλ. 2, 17.

δι' αὐτὰ δὲν ἐχρείασθη κανὴ μίαν ἐπιχειρηματολογίαν διὰ τὴν ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ ἠρκέσθη ἀπλῶς εἰς τὸ «μὴ γένοιτο», διότι τὸ ἄποπον ἦταν πασιδηλόν. 37^α Α «Διότι», λέγει, «ἐάν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατήγγησα καὶ ἠθέτησα ὡς ἀνωφελῆ, δηλαδὴ τὰς τυπικὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ταῦτα πάλιν ἤρω ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα διὰ τὴν σωτηρίαν, μὲ τὴν ἐπάνοδόν μου αὐτὴν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου ἀποδεικνύω παραβάτην τὸν ἑαυτὸν μου, διότι δεδαῖω ἐμπράκτως, ὅτι κακῶς πρότερον ἠθέτησα τὸν νόμον καὶ ἠμάρτησα, ὅταν ἐπρωτίμωσα τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν». 38 «Ἔτσι λοιπὸν ἀντίστρεψε τὸν λόγον καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι οὐκ ἦ παράβασις τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἢ μὴ ἐγκατάλειψις τοῦ νόμου, αὐτὸ κάνει τὸν πρῶτον πρόσωπον, ὑπαίνισσεται διὰ τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἑξῆς ἄλλων. Καὶ ὁμιλῶν πάλιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἑξῆς ἄλλων, ὑπαίνισσεται τὸν Πέτρον. Ἄλλὰ πῶς κατήγγησε τὴν παρατήρησιν ἐπὶ τῶν τροφῶν ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ ζῆ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανῶν; Διότι, ὅταν ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ζῆ τὰ ἑαυτοῦ, θὰ εὐρεθῆ νὰ ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατέλυσε.

Βλέπει πῶς παντοῦ καθάπτεται τοῦ Πέτρου καὶ ἀποκαλύπτει τὴν προηγουμένην του στάσιν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δέχονται τὴν παραινῆσιν ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ Παύλου, ἢ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πέτρου, τὴν ὁποῖαν ἐνεφάνισεν ἐμπράκτως; Διὰ τοῦτο λέγει «φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς» καὶ ὅτι «ἦτο ἀξιοκατάκριτος» καὶ ὅτι «δὲν θαδίζει ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἐυαγγελίου». Ὅχι διότι πράγματι ἔτσι συνέβαινε, «μὴ γένοιτο», διότι αὐτὸ τὸ ἀπέδειξαμε πολλαπλῶς. Ἄλλὰ, ὅπως τότε τὸν ἐπέτιμα ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος ἤκουε τὴν ἐπιτίμησιν καὶ εἰσαγαγεῖν, διὰ νὰ μὴ ἀνατρέψῃ τὴν ἐπίδωξιν τοῦ Παύλου καὶ συγκατένευε νὰ δεχθῆ τὴν ἐπίπληξιν, ὅτι τάχα δὲν ἔπραττε ὀρθῶς, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ αὐτὸ δικαιολογία του πρὸς τοὺς μαθητάς, ἔτσι καὶ αὐτὸς τώρα μὲ τὴν ἴδιαν γνώμην μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπέτιμωσε τὸν Πέτρον, γράφει αὐτὰ, C τὰ ὁποῖα ἐγράψεν εἰς τοὺς Γαλάτας. Διότι, ἐάν τότε τὸ νὰ ἐπιτιμηθῆ ὁ Πέτρος καὶ νὰ σιγήσῃ, ἦτο χρήσιμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, πολὺ περισσότερο θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ λεχθῶν καὶ τώρα αὐτὰ διὰ τοὺς διεγερμένους ἐκ τῶν Γαλατῶν. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν τότε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐλέπουντες τὸν Πέτρον νὰ ἐπιτιμᾶται μὲ ἀυστηρότητα καὶ νὰ σιω-

πῶ, διωρθώνοντο μὲ τὴν κατάκρισιν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν σιωπὴν του. Ἔτσι καὶ τώρα οἱ Γαλάται, ποὺ ὑπέφερον ἀπὸ τὴν ἴδιαν νόσον μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἀκούοντες τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ ὅλα αὐτὰ δι' αὐτόν, ὅτι δηλαδὴ «ἦτο ἀξιοκατάκριτος» καὶ ὅτι «δὲν ἐθάδισεν ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἐυαγγελίου» καὶ ὅτι ἐπιτιμηθῆ δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ἐσιώπησε, ἐλάμβανον D μεγίστην διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν κατάκρισιν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ μὴ προσέχουν πλέον τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος καὶ τότε ἐπέτιμωσε καὶ τώρα κάνει μνείαν τῆς ἐπιπλήξεως ἐκείνης. Καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν ὀλιγώτερον ταύτου τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη ἀδικαστηριότητα διὰ τὰ λεχθέντα. Διότι αὐτὸς ποὺ κατάρβωσε τὸ πᾶν ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος ἠνέχθη νὰ κατηγορηθῆ καὶ νὰ σιγήσῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος τῆς οἰκονομίας τῶν πραγμάτων. Ἔτσι λοιπὸν καθένας ἀπὸ τοὺς δύο ἀποστόλους εἶναι ἀπληγμένος ἀπὸ τὰς κατηγορίας καὶ εἶναι ἄξιος μυρίων ἐγκωμίων, διότι ἔμαθε νὰ λέγῃ καὶ νὰ ἀκούῃ ὅλα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Ἡμεῖς δὲ τώρα ἂς παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν τοῦ Παύλου E καὶ τοῦ Πέτρου, ὁ ὁποῖος συνέδεσεν ἐκείνους μεταξὺ των μὲ τοὺς δεσμούς τῆς ὁμονοίας, νὰ συσφιγῆ περισσότερο καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀγάπην μεταξὺ μας. Ποτε ἔχοντες μεταξὺ μας τὴν ὁμόνοιαν ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, νὰ κριθῶμεν ἄξιοι νὰ ἴδωμεν τοὺς ἁγίους ἐκείνους καὶ νὰ ἐρεθῶμεν εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνὰς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλευδωρίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ καὶ προσκύνησις, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ

ΉΘΥΣ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ, ΟΤΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΚΑΙ ΑΓΓΑΝΑΕΚΤΟΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΡΙΝΑ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΤΥΧΙΑΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ.*

Α Ἐγὼ πράγματι ἐφοβοῦμην, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς παρατεταμένης ὁμιλίας μου, θὰ σὰς εἶχε καταλάβει ἕνα αἰσθημα χορτασμοῦ ἀπὸ τοῦς λόγους μου. Βλέπω ὁμως ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, ὅτι ὄχι μόνον θηλαθὴ δὲν αἰσθάνεσθε χορτασμό, ἀλλὰ αὐξάνεται ὁ πόθος τῆς ἀκρόασης, ὄχι μόνον δὲν αἰσθάνεσθε χορτασμόν, ἀλλὰ ἀπόλλουσιν. Καὶ συμβαίνει μὲ σὰς τὸ ἴδιον ποὺ συμβαίνει μὲ τοὺς αἰνότηας εἰς τὰ συμπόσια. 247 Α Καὶ πράγματι, ἔκείνοι, ὅσον περισσότερο γνήσιον οἶνον πίνουν, τόσο περισσότερο ἐξάπτουν τὴν δίψαν. Καὶ εἰς σὰς, ὅσον περισσότερο ἢ διδασκαλία ἀντηχεῖ εἰς τὰ ὦτά σας, τόσο περισσότερο θερμαίνομεν τὴν ἐπιθυμίαν, καθιστώμεν μεγαλυτέραν τὴν δρεξίν καὶ σφοδρότερον τὸν ἔρωτα τῆς ἀκρόασης. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἔχω αἰσθημα μεγάλης πτωχείας, δὲν παύω νὰ μιμῶμαι τοὺς γενναιοδώραους ἐκείνους ἐστιάτορας καὶ νὰ παραθέτω συνεχῶς φαγητὰ εἰς τὴν τράπεζάν καὶ νὰ διατηρῶ γεμάτον τὸ ποτήριον τῆς διδασκαλίας. Διότι βλέπω, ὅτι ἀσπύ, τὸ ἀδειάζετε, ἀναχωρεῖτε πάλιν διψασμένοι. Καὶ τοῦτο ἔγινε φανερόν ἀπὸ ὅλας τὰς περιστάσεις, πρὸ παντός ὁμως ἀπὸ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν. Β Ὅτι πράγματι σὰς ἀκούτε μὲ ὀχρῶταστον δίψαν τὸν θεῖον λόγον, τὸ ἀπέδειξε κυρίως ἐκείνη ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλεγον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κακολογούμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅποτε σὰς προσέφερα μίαν ἀσφαλεστάτην

* Ἡ ὁμιλία αὐτὴ καθ' ἑξακολουθίαν πραγματοποιεῖται τὸ ἔσρα τῆς συνέλευσεως τῆν ἡμέραν ἐκείνην ἐν ὁμοίᾳ εἰς τὸν κόσμον. Ἐπὶ τὸν μαρτυροῦντες νὰ θεωροῦν μίαν ἐξήγησιν εἰς τὰς δοκιμασίας τῆς ζωῆς, σκανδαλίζονται καὶ ἀποστρέφονται ἐπὶ αὐτοὺς ἀποστρέφονται ἀπὸ τοῦς θεμίαινα, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὸν κόσμον. Ἐπίσης καὶ τὸ γεγονός ὅτι πολλοὶ ἰσχυροὶ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχιερωτοὶ, ἐνῶ οἱ δικαιοὶ δυσωχοῦν, ἀποστρέφονται ἐκείνον λόγον σκανδαλισμοῦ. Ἐπὶ αὐτοὺς ἀπαντῶ ἢ παροῦσα ἐπιτίμια τῶν ἱερῶν ἐπιπέδων Πατρῶν.

Ἡ ὁμιλία ἐξαφανίσθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐπὶ τὸ 288 (ἔσρα καὶ ἐσομένην ὁμιλίαν).

ἐκκαίριον κατηγορίας, δταν δηλαθὴ σὰς συνεβούλευα νὰ κατακρίνετε τὰ ἴδικά σας ἁμαρτήματα καὶ νὰ μὴ ἀσχολεῖσθε μὲ τὰ ξένα. Τότε σὰς ἔφερα ὡς παράδειγμα τοὺς ἀγίους, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τὸν ἑαυτῶν των καὶ ἔδειξαν φειδῶ ἐναντι τῶν ἄλλων. Καὶ πρῶτα τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος ἔλεγε «ὅτι εἶμαι πρῶτος ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὅτι, ἐνῶ ἤμην δάσκαλμος καὶ δυνάστης καὶ ὀδυστήτης, ὁ Θεὸς μὲ ἐλυπήθη», ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτῶν του ἑκτρώμα C καὶ ἐπίστευσε, ὅτι δὲν ἦτο ἄξιος τῆς προσηγορίας τῶν ἀποστόλων». 2 Ἐπειτα τὸν Πέτρον, ὁ ὅποιος ἔλεγε: «Ἐξέλαβε ἀπὸ ἐμέ, διότι εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός». 3 Τὸν Ματθαῖον, ὁ ὅποιος ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτῶν του τελευτῶν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐπαχὴν τῆς ἀποστολῆς. 4 Τὸν Δαυὶδ, ὁ ὅποιος ἐφώνησε καὶ ἔλεγε: «Αἱ ἀνομίαι μου ὑπερυψώθησαν τῆς κεφαλῆς μου. Ἰσθὺν δαρῦ φορτίον δαρῶν μου ἐπάνω μου». 5 Καὶ τὸν Ἰησοῖον ὁ ὅποιος ἐκλάσσει καὶ ὠδύρετο λέγων «εἶμαι ἀκάθαρτος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖλη». 6 Τοὺς τρεῖς παῖδας μέσα εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς νὰ ἐξομολογῶνται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι ἠμάρτησαν καὶ παρενόμησαν καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. 7 Ἐπίσης τὸν Δανιὴλ νὰ ἠρῆσθαι καὶ αὐτὸς διὰ τὸν ἴδιον λόγον.

Ὅταν, μετὰ τὸν κατάλογον τῶν ἁγίων αὐτῶν, ἀπεκάλεσα καὶ μίαις τοὺς κατηγοροῦς καὶ ἠτιολόγησα τὴν νομιμότητα τῆς παρομοιώσεως λέγων, ὅτι καθὼς ἐκείναι ἐπικάθηται εἰς τὰ ξένα τραύματα, ἔτσι καὶ οἱ φιλοκατήγοροι δαγκῶνουν τὰ ξένα ἁμαρτήματα καὶ ἀποκομίζουσι ἀρρώστιαν τὴν ὁποίαν μεταδίδουσι εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους συναναστρέφονται, καὶ τοὺς ἄλλους οἱ ὅποιοι πράττουσι τὰ ἀντίθετα τοὺς ὀνομάζουσι μελίσας, αἱ ὁποῖαι δὲν προκαλοῦν νοσήματα, ἀλλὰ παρασκευάζουσι κηρία μεγίστου σεβασμοῦ καὶ δι' αὐτὸ πετοῦν εἰς τὸ λιθάδι τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων. Τότε λοιπὸν, τότε ἐδείξατε τὴν ἀσβεστον δίψαν τῆς ἀκρόασης. Ἐπειδὴ δηλαθὴ ὁ λόγος μας ἐπεξετάθη Ε καὶ εἰς μῆκος πολὺ, ὅσον οὐδὲποτε, πολλοὶ ἐσοθῶντο μήπως ἐκλείψῃ ἢ προθυμία σας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων, συνέβαινε ὁμως τὸ ἀντίθετον. Διότι ἡ καρδιά σας ἐθερμαίνετο περισσότερο καὶ περισσότερο ὁ πό-

1. Α' Τιμῶν. 18 καὶ 19.
2. Πρῶτ. Α' Κορ. 15, 9.
3. Λουκ. 5, 8.
4. Ματθ. 10, 5.
5. Φαλι. 87, 5.
6. Ἔσρ. 6, 6.

θος ηδύανε. Και από πού τούτο καταφέρνῃ; Τά κατά τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας χειροκροτήματα ἦσαν ἐντονώτερα, αἱ φωναὶ ἰκανοποιήσεως σαφέστεραι. Καὶ συνέβαινε τὸ ἴδιον πού συμβαίνει μὲ τὰς καμίους. Καθὼς δηλ. ἐκεῖ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἡ λάμψις τῆς φωτιᾶς δὲν εἶναι πολὺ φωτεινῆ, ²⁴⁸ Ἄσταν ὅμως ἡ φλόξ ἀπλωθῆ εἰς ὅλα τὰ εὐλα πού εἶναι ἐπισημασμένα, τότε ἡ λάμψις ὕψνεται εἰς μέγα ὄψος, ἔτσι ἀκριβῶς συνέβη καὶ τότε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀρχικῶς δηλαδὴ ἡ συνάθροισις αὐτῆ δὲν μοῦ ἐφαίνετο νὰ εἶχε συγκινηθῆ πολὺ. Ὅταν ὅμως ὁ λόγος μου παρετάθη καὶ ἀνεφέρθη εἰς ὅλα τὰ θέματα καὶ ἡ διδασκαλία κατέστη ἐκτενεστέρα, τότε ἀκριβῶς, τότε ἀρχισε νὰ αὐξάνεται ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκρόασης καὶ τὰ χειροκροτήματα ἐγένοντο σφοδρότερα. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ εἶχα προετοιμασθῆ διὰ νὰ εἰπω ὀλιγώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἀνέπτυξα, τότε ὑπερέβην τὸ μέτρον ἢ μάλλον ἐγὼ ποτὲ δὲν ὑπερέβην τὸ μέτρον. **Β** Διότι συνηθίξω νὰ μετρῶ τὴν ποσότητα τῆς διδασκαλίας ἄχι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λόγων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροατῶν. Ὅταν κανεὶς ἔχη ἀκροατὰς κατεχομένους ἀπὸ ναυτίαν, καὶ ἂν περιορίσῃ τὴν διδασκαλίαν, φαίνεται ἐνοχλητικὸς. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀπευθύνεται εἰς ἀκροατὰς πού ἔχουν θερμανθῆ καὶ ἔχει διεγερθῆ τὸ ἐνδιαφέρον τους καὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὸν ὁμιλητὴν, καὶ ἂν παρατείνῃ τὴν ὁμιλίαν, οὔτε τότε χορταίνει τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἄλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει εἰς τόσον πλῆθος νὰ ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἀδύνατοι, πού δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὸν μακρὸν αὐτὸν λόγον, θέλω νὰ τοὺς συμβουλευσῶ τὸ ἔξῃς, ἀφοῦ ἀκούσουν ὅσα εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεχθῶν καὶ λάβωσιν αὐτὰ πού δι' αὐτοὺς εἶναι ἀρκετὰ, νὰ ἀναχωρήσωσιν. **Γ** Κανεὶς δὲν τοὺς ἐμποδίζει, οὔτε κανεὶς τοὺς ὑποχρεώνει νὰ παραμένουν πέραν τῆς ἀντοχῆς των. Καὶ ἂς μὴ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον. Σὺ ἐχόρτασες, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου πεινᾷ ἀκόμη. Καὶ οὐ ἐμέθυσες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου διψᾷ ἀκόμη καὶ θέλει νὰ πῃ. Μῆτε ἐκεῖνος πάλι νὰ σὲ ἀναγκάζῃ νὰ ἀκούῃς περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀντοχὴν σου καὶ νὰ καταπέσῃ τὴν δυνάμειαν σου, μῆτε σὺ νὰ ἐπιρραΐξῃς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου, ἐμποδίζων αὐτὸν νὰ λάβῃ ὅλα ὅσα δύναται νὰ δεχθῇ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κοσμικὰ συμπόσια. **Δ** Ἄλλοι χορταίνουσι ἐνωρίτερον καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ οὔτε αὐτοὶ κατηγοροῦν ἐκείνους, οὔτε ἐκεῖνοι καταδικάζουσι τοὺς ἄλλους. Ἄλλὰ εἰς τὴν περι-

πτώσει τῶν συμποσίων εἶναι ἐπαινετὸν ν' ἀποσυρθῆ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν περίπτωσίν μας ὅμως δὲν εἶναι ἐπαινετὸν ν' ἀποχωρήσῃ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἶναι ὅμως ἄξιον συγγνώμης. Ἐκεῖ τὸ νὰ ἀποσυρθῆ κανεὶς ἀργότερον, ἐπισημαίνει τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν μομφήν, ἐδῶ τὸ νὰ ἀποχωρήσῃ ἀργότερον, ἀποσημαίνει τὸν ἔπαινον καὶ τὴν μεγίστην ἐπίδοκίμασίαν. Διὰ τὸ αὐτό; Διότι ἐκεῖ μὲν ἡ θραδύτης προέρχεται ἐκ πολυφαγίας, ἐνῶ ἐδῶ ἡ παρρησία καὶ ἡ καρτερία προέρχεται ἀπὸ πνευματικὴν ἐπιθυμίαν καὶ θέαν ὄρεξιν. Ἄλλὰ ἀρκετὰ διὰ τὰ προοίμια. Τώρα θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους ἐκείνου, **Ε** τὸ ὅποιον ἔμεινεν ἀνεκτέλεστον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Τί ἐλέγαμε λοιπὸν τότε; Ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μίαν γλώσσαν, ὅπως μία εἶναι καὶ ἡ φύσις, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἑτερόφωνος ἢ ἑτερόγλωσσος. Ἀπὸ πού λοιπὸν προήλθεν ἡ τάση τοικίλια τῶν γλωσσῶν; Ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀνθρώπων πού ἔλαβαν τὸ δῶρον. Τότε ὠμίλησαμε καὶ διὰ τὰ δύο, ἀπεδείξαμε δηλαδὴ διὰ τῆς ὁμογλωσσίας τὴν φιλευθροσύνην τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τῆς πολυγλωσσίας τὴν ἀνοησίαν τῶν δούλων. Ἐκεῖνος μὲν, ἂν καὶ ἐγνωρίζεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ χάσωμεν τὸ δῶρον, ἐν τούτοις τὸ ἔδωκε. ²⁴⁹ **Α** Ἐκεῖνοι δὲ εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἐνεπιτεύθη, ἐφάνησαν κακοὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς παρακαταθήκης. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ἕνας τρόπος ἀπολογίας, ὅτι δηλαδὴ δὲν μᾶς ἐστέρησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ δῶρον ἐκείνου, ἀλλὰ ἡμεῖς μόνοι ἐχάσαμε αὐτὰ πού μᾶς ἐδόθησαν. Δεύτερος δὲ τρόπος ἀπολογίας μετὰ ἀπὸ ἐκείνου εἶναι ὁ ἔξῃς: Ὅτι οὐτὰ πού μᾶς ἐδόθησαν ὕστερον καὶ τὰ ἐλάσσαμε εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐχάσαμε. Ἄντι προοικίμων μόχθων μᾶς ἐτίμησε μὲ αἰώνιον ζωὴν, ἀντι ἀκουσθῶν καὶ τριβόλων, ἐφρόντισε νὰ θλαστήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος. Τίποτε δὲν ἦτο ὑπερτέτερον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τίποτε δὲν ἔγινε ἐνδοξότερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου. Αὐτὸς ἦτο τὸ τελευταῖον μέρος εἰς τὴν οἰκίαν τῆς δημιουργίας. Ἄλλὰ οἱ πόδες ἔγιναν κεφαλὴ καὶ ὑψώθησαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον διὰ τῆς ἀπαρχῆς (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ). **Β** Ὅπως δηλαδὴ ἀκριβῶς ἕνας ἄνθρωπος γενναῖος καὶ μεγαλόκαρδος, πού εἶδε κάποιον, ὁ ὅποιος διέφυγε τὸ ναυάγιον καὶ ἤδυσθη ἀπὸ τὰ κύματα μόνον τὸ γυμνὸν σώμα του, τὸν ὑποδέχεται μὲ τὰ χεῖρα του ἀπλωμένα, τὸ ἐνδύει λαμπρὸν στολὴν καὶ τὸν περιβάλλει μὲ ὑψίστην τιμὴν, τὸ ἴδιον ἔκομε καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικήν μας φύσιν. Ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀπέδαλε ὅλα

δσα είχε, τὸ θάρρος, τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν, τὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Παράδεισον, τὸν ἀταλαίπωρον δῖον καὶ ὡσάν ναυαγὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖ γυμνός. Ἄλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ὑπεδέχθη ἀμέσως καὶ τὸν ἐφρόντισε καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κρατώντας τον ἀπὸ τὸ χεῖρ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὸν οὐρανόν. **Γ** Καίτοι δὲν ἦτο τὸ ναυάγιον αὐτὸ ἀξίον συγκινήσεως. Διότι ὁλος αὐτὸς ὁ κλυδωνισμὸς δὲν προήλθεν ἀπὸ τὴν ἰσχυράν πνοὴν τῶν ἀνέμων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Ἰδίου τοῦ πλείοντος. Ἄλλὰ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἐλυπήθη διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ αὐτὸν ποῦ ἐναυάγησε μέσα εἰς τὸν λιμένα, τὸν ὑπεδέχθη ὁ Θεὸς μὲ τόσην φιλοφρόνησιν, ὡσάν νὰ εἶχε ναυαγήσει εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους. Διότι τὸ νὰ ὀλισθήσῃ καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὸν παράδεισον εἶναι ὡσάν νὰ ναυαγήσῃ εἰς τὸν λιμένα.

Διατί λοιπόν; Διότι, ἐνῶ οὔτε ἡ θλίψις ἀκόμη, οὔτε ἡ φροντίς, οὔτε πόνος καὶ μόχθος, οὔτε τὰ ἀμέτρητα κύματα τῆς ἐπιθυμίας δὲν εἶχαν ἐφορμήσει ἀκόμη εἰς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, αὐτὸς ἀνετράπη καὶ κατέπεσε. **Δ** Καὶ καθὼς οἱ λησταὶ τῆς θαλάσσης πολλὰς φορὰς μὲ μικρὸν σιδήρον διατριποῦν τὸ πλοῖον καὶ κἀνοῦν νὰ εἰσβάλῃ διὰ τῆς ὀπῆς μέσα εἰς τὸ πλοῖον ἢ τὴν θάλασσα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τότε ὁ δειβάλος, ὅταν εἶδε τὸ πλοῖον τοῦ Ἄδου, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν του γεμάτην ἀπὸ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐπλησίασε καὶ μὲ γυμνὴν τὴν φωνὴν ὡσάν μὲ μικρὸν σιδήρον τὸ διετρήσῃ καὶ ἀδρασε ἄνω τὸν πλοῦτον του καὶ ἐδύθησε καὶ τὸ ἴδιον τὸ σκάφος. Ἄλλὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε ὥστε τὸ κέρδος ν' ἀποβῇ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν καὶ ἀνύψωσε τὴν ἰδικὴν μας φύσιν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος διακηρύττει καὶ λέγει: **Ε** «Μὴς συνήγειρε καὶ μᾶς ἔβαλε ὄλους μαζί νὰ καθώμεν εἰς τὰ δεξιὰ του ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν καλωσύνην του πρὸς ἡμᾶς.» Ἄλλὰ τί λέγεις; Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔχει γίνει καὶ ἔχει λάβει τέλος, καὶ σὺ λέγεις «διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας;». Δὲν τὸ ἔδειξε δηλαδὴ; Βεβαίως τὸ ἔδειξεν ἤδη, ἀλλὰ οὐκ εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον εἰς ἐμὲ τὸν πιστόν. Ὁ ἀπιστος δὲν εἶδε ἀκόμη τὸ θαῦμα. Τότε δέ, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἢ ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον καὶ θὰ θαυμάσῃ τὸ γεγονός, ἔξ ἄλλου καὶ εἰς ἡμᾶς

7. Ἐφεσ. 3, 6, 7.

τότε θὰ γίνῃ σαφέστερον τὸ πρᾶγμα. Πιστεύομεν δεδαίως καὶ τώρα, ἀλλὰ τὸ θαῦμα δὲν τὸ ἐκφράζει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἢ ἀκοῆ καὶ ἡ ὄρασις. ²⁵⁰ **Α** Ἄλλὰ ὅμως διὰ τοὺς βασιλεῖς, ὅταν ἀκούομεν ὅτι φοροῦν τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα καὶ τὰ χρυσὰ ἱμάτια καὶ κάθονται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, θαυμάζομεν δεδαίως, ἀλλὰ θαυμάζομεν περισσότερο, καὶ πάσχομεν δι' αὐτὸ ὅταν ἀνοιξῇ ἡ αὐλαία καὶ τὸν ἴδωμεν νὰ κάθεται ἐπὶ τοῦ ὕψηλοῦ θρόνου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Μονογευῆ. Ὅταν ἴδωμεν νὰ σύρονται τὰ παραπετάσματα τῶν οὐρανῶν καὶ τὸν βασιλεῖα τῶν ἀγγέλων νὰ καταβαῖν ἀπὸ ἐκεῖ ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, τότε τὸ θαῦμα ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας σαφέστερον. Σκέψου δηλαδὴ τί πρᾶγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν νὰ φέρεται **Β** ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ καὶ νὰ περιβάλλεται ἀπὸ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν ἀγγέλων.

Σκέψου ἐπίσης καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου διὰ νὰ ἴδῃς πόσα δνόματα χρησιμοποιοεὶ διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς «τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ», οὔτε ἀπλῶς «τὸν πλοῦτον», ἀλλὰ τί εἶπε; «Τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος ποῦ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν καλωσύνην του εἰς ἡμᾶς.» Ἄλλὰ καὶ πάλιν ὑπελείφθη τῆς πραγματικότητος. Καὶ ὅπως τὰ ὀλισθηρὰ σώματα, ἂν καὶ κρατοῦνται ἀπὸ ἀμέτρητα χέρια, διαφεύγουν τὴν λαθὴν καὶ διολισθαίνουσι εὐκόλως, τὸ ἴδιον καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, μὲ ὄσα δνόματα καὶ ἂν τὴν παραστήσωμεν, **Γ** δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν περιλάβωμεν, ἀλλὰ πάντοτε τὸ μέγεθος αὐτῆς ὑπερβαίνει τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πληθους τῶν λέξεων, ποῦ ἡμεῖς χρησιμοποιοῦμεν. Τὸ ἴδιον ἔπαθε καὶ ὁ Πούλος καὶ ἐλέπων, ὅτι ἡ δύναμις τῶν λέξεων ἦτο πάντοτε κατωτέρα ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῆς, ἠόκησθη τελικῶς νὰ εἴπῃ μίαν μόνον λέξιν. Ποία εἶναι αὐτή; Χάρις εἰς τὸν Θεόν διὰ τὴν ἀνεκδιήγητον²⁵¹ αὐτοῦ δωρεάν. Διότι κανεὶς λόγος, καὶ κανεὶς νοῦς θὰ δευθῇ νὰ παραστήσῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἐδῶ λέγει ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀνεκδιήγητος, ἀλλοῦ λέγει, ὅτι ὑπερβαίνει τὸν νοῦν μας. Λέγει δηλαδὴ: «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ποῦ ὑπερέχει πᾶσαν δύνανον, θὰ φρουρήσῃ τὰς καρδίας μας»¹⁰

¹⁰ Ἄλλὰ ὅπως ἔλεγα, ἔως τώρα ἔχουν εὐρεθῆ δύο τρό-

Κ. Ἰεροσ. 2, 7.
 Π. Π' Κορινθ. 5, 15.
 10. Φιλιππησ. 4, 7.

ποι άπαντήσεως, **Ω** ό εις είναι ότι δεν μας έξεδίδε ό Θεός, αλλά ήμεις έξ ίδιας άνοησίας έχασαμε τόν παράδεισον. Δεύτερος τρόπος είναι ότι τά αγαθά πού μας έδόθησαν είναι περισσότερα και μεγαλύτερα από εκείνα πού έχασαμε. Θέλω τώρα να αναφέρω και έναν τρίτον. "Ότι δηλαδή άν και όσα μας έδωσε κατόπιν, δεν είναι μεγαλύτερα από εκείνα πού έχασαμε, αλλά πάντως άφάρσα μόνον όσα μας είχαν δοθή, και ήμεις όπύρξαμεν οι αίτιοι τούτου (πρέπει να προστεθή αυτό). Και μόνον τούτο είναι: Ικανόν να δείξη τήν πρόνοιαν αυτού δι' ήμάς. Διότι όχι μόνον τό γεγονός ότι μας έδωσε, αλλά και τό γεγονός ότι μας άφίρσαε αυτά πού μας έδωσε, είναι δείγμα τής μεγίστης φιλανθρωπίας του. Και άν θέλετε δε αναφέρωμεν τόν λόγον εις τόν παράδεισον, διά να τό άποδείξωμεν.

Ό Θεός μας έχάρισε τόν παράδεισον. Τούτο είναι έργον τής εύνοίας του. Ήμεις εφάνημεν άνάξιοι αυτής τής δωρεάς. Τούτο είναι έργον τής άχαριστίας μας. Και καθώς όπύρξαμεν άνάξιοι, μας άφίρσαε τήν δωρεάν. Τούτο όπύρξεν έργον τής αγαθότητός του. Και τί αγαθότης είναι αυτή, θά ειπή τις, να σου άραιρήση τήν δωρεάν; Περιμενε και θά τό ακούσης πλήρως. Σκέψου τί έπρόκειτο να γίνει ό Κάιν, άν παρέμενε εις τόν παράδεισον μετά τόν μηήτην φόνον. Διότι, άν και μετά τήν έκπτώσιν από τόν παράδεισον, καίτοι είχε καταδικασθή εις τόν πόνον και τόν μόχθον και έβλεπε τήν άπειλήν του θανάτου να επικραμηται άνατιον του.¹⁷ Α άν λοιπόν ενώ είχε πρό όφθαλμών τήν συμφοράν του πατρός και έκλάττει άκόμη εις τας χείρας του τά ίγνη τής άργής του Θεού και περιστοιχίζετο από τόσα κακά, άν παρ' όλα αυτά εφίρσαεν εις τοιούτον σημείον κακίας, ώστε να άγνωση τήν φύσιν, να άημονήση τας κοινάς ώδύνας πού έγίνθησαν αυτόν και τόν όδελφόν του και να σφάξη έκείνον, ό όποιος εις ούδέν ήδίκησε, να χύση άδελφικόν αίμα και να μόλινη τήν δεξιάν του και ενώ ό Θεός τόν πρότρέπε, να μήν άνέχεται να ήουχάξη, αλλά οδοίση τόν δημιουργόν και να άτιμάση τούς υνοείς του, σκέψου εις ποίαν κακίαν θά είχε προχωρήσει αυτός άν έμενεν εις τόν παράδεισον. Διότι άν με τόσους πειρασμούς, έτόλμησε θανάσιμους έπαναστάσεις. **Ω** άν είχαν γκομισθή και τά τείχη αυτά, πού δεν θά έκράμμινε τόν εαυτόν του;

Θέλεις να μάθη και από τήν μητέρα του πόσον άγαθόν όπύρξεν ή έκδιώξις από τήν διαμονήν εις τόν πα-

ράδεισον; Έξέτασε ποία ήτο ή Έβα πρό τής πτώσεως και ποία ύπήρξε μετά τήν πτώσιν. Πρό τής πτώσεως λοιπόν ένόμισεν, ότι ό άπατεών διάβολος, ό πονηρός εκείνος δαίμων, ήτο άξιοπιστότερος από τας προσταγάς του Θεού και κατεπάτησε τόν νόμον του Θεού με τήν άπλήν θέαν του δένδρου. "Όταν δε έξεδιώχθη από τόν παράδεισον, σκέψου να ίδής πώς έγινε καλύτερα και σωφρονεστέρα. Διότι όταν έγέννησε υιόν, λέγει: «'Απέκτησα άνθρωπον διά του Θεού».¹⁸ Κατέφυγεν άμέσως εις τόν Κύριον αυτή, **Σ** ή όποία προηγουμένως είχε καταφρονήσει τόν Κύριον και δεν άποδίδει τό πράγμα εις τήν φύσιν, ούτε έρμηνεύει τόν τοκετόν ως νόμιμον καρπόν του γάμου. 'Αλλά γνωρίζει τόν Κύριον τής φύσεως και αναγνωρίζει χάριτας εις αυτόν διά τήν γέννησιν του παιδιού. Και αυτή πού πρότερον είχε άπατήσει τόν άνδρα, κατόπιν έμόρφωσε και τό παιδίον και του έθεσεν όνομα, τό όποίον να ένθυμίζει τήν δωρεάν του Θεού. Και πάλιν γεννά δεύτερον και λέγει: «Μου έχάρισεν ό Θεός σπέρμα άντι του "Αδελ, τόν όποιον εφόνευσεν ό Κάιν».¹⁹ Ένθυμείται τήν συμφοράν ή γυνή και δεν άγανακτεί, αλλά εύχαριστεί πάλιν τόν Θεόν, και δίδει εις τό παιδίον όνομα πού ένθυμίζει τήν δωρεάν του Θεού **Ω** και παρέχει εις αυτό διαρκώς εύκαιρίας θ' άγής. Κατ' αυτόν τόν τρόπον, ό Θεός και με αυτήν τήν άραιρήσιν έχάρισε περισσότερα αγαθά. Έξεδιώχθη ή γυνή από τόν παράδεισον, αλλά διά τής τιμωρίας αυτής έδοσιθή να οδηγηθή εις τήν θεογνωσίαν, ώστε άφελθή περισσότερον από αυτό πού έχασε.

Ε 'Αλλά θά ειπή τις, εάν ήτο χρήσιμος ή έκδιώξις από τόν παράδεισον, διά ποίον λόγον έδωσεν ό Θεός τόν παράδεισον εις τήν άργήν; Πρός τό καλόν μας έγινε τούτο. άνθρωπε, διά τήν ιδιικήν μας άδιαφορίαν, Διότι εάν έκείνοι ήσαν προσεκτικοί και ένεθυμούντο διαρκώς τόν Κύριον και έγνώριζον να είναι σώφρονες και μετριόφρονες, θά διετήρουν τήν τιμήν έκείνου. 'Επειδή όμως εφάνησαν άνάξιοι τής δωρεάς έκείνης, τότε ήτο πλέον χρήσιμον να έκδιωχθού. Διά ποίον λόγον έδωσεν ό Θεός εις αυτούς τήν δωρεάν έκείνην; Διά να δείξη τήν ιδιικήν του φιλανθρωπίαν και διότι ό Θεός έσκόπευε να μας έξυφώνη ολοένα και εις μεγαλύτεραν τιμήν. Ήμεις όμως όπύρξαμεν αίτιοι τών τιμωριών και τών κολασμών εις όλας τας περι-

¹⁷ Γεν. 4, 1.

¹⁸ Γεν. 4, 26.

πτώσεις, αποβενωθέντες εξ αιτίας τῆς ἀδιαφορίας μας ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς εἶχαν δοθῆ.

Καὶ ὅπως ἕνας φιλόσοφος πατὴρ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀφίνει τὸν υἱὸν του νὰ μὲν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλα τὰ πατρικά ἀγαθὰ. Ὅταν ὁμως τὸν ἴδῃ μὲ τὴν τιμὴν αὐτὴν νὰ γίνεταὶ κακός, τὸν ἀποδιώκει ἀπὸ τὴν τράπεζαν καὶ δὲν θέλει νὰ τὸν βλέπῃ εἰς τὰ μάτια του, πολλάκις μάλιστα τὸν ἐκδιώκει καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πατρικὴν οἰκίαν.¹² Αὐτὸ καὶ τοῦτο μὲ τὸν σκοπὸν νὰ θελιωθῇ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν, μὲ αὐτὰς τὰς προσβολὰς καὶ τοὺς ἐξευτελισμούς, καὶ νὰ καταστῇ ἅγιος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ διαδεχθῇ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν. Τὸ ἴδιον ἐπράξε καὶ ὁ Θεός. Ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν παράδεισον. Ὅταν ἀπεδείχθη ἀνόσιος, τὸν ἐξεδίωξε διὰ νὰ θελιωθῇ ζῶν ἔξω τοῦ παραδείσου εἰς τὴν ταπεινώσιν καὶ νὰ γίνῃ σωφρονέστερος καὶ νὰ καταστῇ ἅγιος τῆς ἐπανόδου. Ὅταν λοιπὸν ὕστερ' ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς τιμωρίας ἐθελιωθῇ, τὸν ἐπαναφέρει πάλιν καὶ τοῦ λέγει: «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον».¹³ Βλέπεις, ὅτι ὄχι μόνον ἡ δωρεὰ τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ αὐτὸν ἦτο ἔργον τῆς μεγίστης προνοίας τοῦ Θεοῦ; **Β** Διὰ τὴν ἐάν δὲν ἐξεδιώκετο ἀπὸ τοῦ παραδείσου, δὲν θὰ ἀνεδεικνύετο πάλιν ἅγιος τοῦ παραδείσου.

Αὐτὴν τὴν συλλογιστικὴν, ἃς τὴν ἔχουμε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας καὶ, ἂν βέλτε, ἃς ἀναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ θέμα μας. Ἔβασε λοιπὸν ὁ Θεός εἰς ὅλους μίαν γλώσσαν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς φιλανθρωπίας του. Ἐκεῖνοι δὲν ἔκαμαν τὴν πρότευσαν χρῆσιν τοῦ δώρου οὗτου, ἀλλὰ ἐξετράπησαν εἰς μεγάλην ἀνοσίαν. Καὶ ἀφῆρσε πάλιν τὸ δῶρον ὁ Θεός. Ἐάν λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶχαν μίαν γλώσσαν, ἐξέπεσαν εἰς τοιαυτὴν ἀνοσίαν, ὥστε νὰ θελήσῃ νὰ οὐκοδομήσῃ καὶ πύργον ποῦ νὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανόν, ἂν δὲν ἐτιμωροῦντο ἀμέσως, ἄρ' αὖθις δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ φθάσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ; Ἀλλὰ πῶς; Ἄν καὶ τὸ πρᾶγμα πρακτικῶς ἦτο δυνατόν, ἀλλ' ὁμως ἡ ἀσέβεια τῶν ἐξεθλιωθῆ ἴδῃ μὲ τὴν πρόθεσιν των. **Γ** Αὐτὰ ὅλα προβλέπων ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὴν ὁμογλωσσίαν πρεπόντως, τοὺς διήρσε μὲ τὴν πολυγλωσσίαν. Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῆς τῆς ἐνεργείας. Ἐἰσοῦ λέγει, μία γλώσσα δι' ὅλους καὶ ἀρχισαν νὰ τὸ ἐφαρμό-

12. Λευκ. 23, 49

ζουσι.¹⁴ Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐπροχώρησεν ἀμέσως εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς γλώσσας, ἀλλὰ πρῶτα ἀπολογεῖται, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ εἰς δικαστήριον; Ἄν καὶ οὐδεὶς θὰ τοῦ εἴπῃ «τί ἔκαμες;», διότι ἔχει ἔξουσίαν νὰ κάμῃ ὅλα ὅσα θέλει. Ἀλλὰ ὁμως, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσῃ, ἀπολογεῖται διδάσκων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμῶς νὰ εἰμεθα ἡμεροὶ καὶ φιλάνθρωποι. Διότι ἐάν ὁ Κύριος ἀπολογεῖται εἰς τοὺς βούλους, **Δ** καὶ μάλιστα εἰς βούλους ποὺ ἔχουν ὀδύνη, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ ἀπολογώμεθα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἄκομῃ καὶ ἂν ἔχωμεν τὰ μέγιστα ὀδύνη. Πρόσεχε λοιπὸν νὰ ἴδῃς πῶς ἀπολογεῖται: «Ἰσοῦ χεῖλος ἔν καὶ μία γλώσσα δι' ὅλους», εἶπε, καὶ ἀρχισαν νὰ τὸ ἐφαρμόζουσι.¹⁵ Ὅσάν νὰ ἔλεγε: κανεὶς ἃς μὴ μὲ κατηγορήσῃ ποῦ βλέπει ὅτι ἡ γλώσσα ἔχει διαίρεσιν, κανεὶς μὴ νομίση ὅτι αὐτὴ ἡ πολυγλωσσία εἶχε ἐξ ἀρχῆς καθιερωθῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐἰσοῦ χεῖλος ἔν καὶ μία γλώσσα δι' ὅλους». Ἀλλὰ δὲν ἔκαμαν τὴν ἀρμόζουσαν χρῆσιν αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν τιμωρεῖ τόσο αὐτὸ ποῦ ἔγνε, **Ε** ὅσον προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ, ἀκουσε τὴν συνέχισιν: «Καὶ τώρα δὲν θὰ λείβουν ἀπὸ αὐτοὺς ὅλα ὅσα ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν».¹⁶ Καὶ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἐάν δὲν τιμωρηθῶν τώρα καὶ δὲν ἀναχοιτισθῶν ἀπὸ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἁμαρτίας, δὲν θὰ σταματήσουν τοῦθεν τὴν κακίαν των. Αὐτὸ ἐνοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Δὲν θὰ λείβουν ἀπὸ αὐτοὺς ὅλα ὅσα ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν». Ὅσάν νὰ ἔλεγε, ὅτι θὰ προσθέσουν καὶ ἄλλα μεγαλύτερα ἁμαρτήματα. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς πονηρίας. Ὅταν ἀρχίῃ νὰ ἐκδηλώνεται χωρὶς νὰ ἐμποδισθῇ.¹⁷ **Α** ὅπως ἡ φωτιὰ, ποῦ ἀπλώνεται εἰς τὸ δάσος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀνέρχεται εἰς ὕψος ἀπερίγραπτον. Βλέπεις, ὅτι καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῆς ὁμογλωσσίας ὑπῆρξεν ἔργον μεγάλης φιλανθρωπίας; Τοὺς ἔτριψεν εἰς τὴν πολυγλωσσίαν, διὰ νὰ μὴ ἐπέσουν εἰς μεγαλύτεραν κακίαν. Αὐτὴν τὴν ἰδέαν νὰ τὴν διατηρῆτε σταθερὰ εἰς τὴν μνήμην σας καὶ νὰ μὲν ἀμετάβητος καὶ κεραιμένη πάντοτε μέσα σας, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ὄχι μόνον ὅταν μᾶς ἐδερνετῆ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς τιμωρῆ.

14. Ρωμ. 11, 6.
15. Ἐβθ' ἐνωστ.
16. Ἐβθ' ἀνωστ.

Και πράγματι, οι καλασμοί και οι τιμωρίες αυτού ἀποτελοῦν μέγιστον μέρος τῆς εὐεργεσίας, μεγίστην ἐκδήλωσιν προνοίας. Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς νὰ ἐμφανίζεται πείνα και ἐπιδημία, και ξηρασία, και πλημμύραι, και ἀσυνήθιστος πνοὴ ἀνέμων, ἢ ἄλλο κάτι ἀπὸ αὐτὰ Β τοῦ τιμωροῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μὴ δυσανασχετήσης, οὔτε ν' ἀπογοητευθῆς, ἀλλὰ προσκύνῃς αὐτὸν ποῦ τὰ προκαλεῖ, θαύμασε αὐτὸν διὰ τὴν φροντίδα του. Διότι ἐκεῖνος τὰ κάμνει αὐτὰ και τιμωρεῖ τὸ σῶμα, διὰ νὰ σωφρονίσῃ τὴν ψυχὴν. Καὶ ὁ Θεὸς τὰ κάμνει αὐτὰ τὰ πράγματα; θὰ εἴπῃ τις. Ναι, ὁ Θεὸς τὰ κάμνει. Καὶ μπροστὰ εἰς ὄλην τὴν πόλιν και εἰς δολόκληρον τὴν οἰκουμένην, δὲν θὰ διστάσω νὰ τοῦ εἴπω. Μακάρι ἡ φωνὴ μου νὰ ἴητο ἰσχυρότερα και ἀπὸ τὴν σάλπιγγα και νὰ ἴδυνάμην νὰ σταθῶ εἰς ἓνα ὄψηλόν μέρος και νὰ φωνάξω εἰς ὅλους και νὰ διακηρύξω ὅτι αὐτὰ τὰ κάμνει ὁ Θεός. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ ἀπὸ ἀλαζονείας, ἀλλ' ἔχω συμπαροσάτην τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος φωνάζει και λέγει μαζί μου, ὅτι «δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν πόλιν "κακία", τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροκάλεσεν ὁ Κύριος;».¹⁷ Εἶναι δεδαίως ἡ «κακία» ὄνομα ὁμόηχου C και θέλω νὰ μάθετε εἰς τὴν σημασίαν καθενὸς ἀπὸ τῆς δύο ὁμωνύμων ἑνοείας τῆς «κακίας», διὰ νὰ μὴ συγίετε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐξ αἰτίας τῆς ὁμωνυμίας αἱ καταλήξετε εἰς ἄλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Κακία λοιπὸν εἶναι ἡ πραγματικὴ κακία, π.χ., ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ πλεονεξία και τὰ ἀμέτρητα δεῖνά, ποῦ εἶναι ἀξία μεγίστης κατακρίσεως και τιμωρίας. Πάλιν εἶναι «κακία», μᾶλλον δὲν εἶναι, Ὁ ἀλλὰ λέγεται, ἡ πείνα, ἡ ἐπιδημία, ὁ θάνατος, ἡ ἀρρώστια και τὰ παρόμοια. Αὐτὰ δεδαίως δυνατόν νὰ μὴ εἶναι κακά. Διὰ τοῦτο εἶπα, ὅτι λέγονται μόνον «κακά». Τί λοιπὸν; Ἄν ἴσων κακά, δὲν θὰ ἐγίνοντο δι' ἡμᾶς ἄττια ἀγαθόν, ὅταν σωφρονίσουν τὴν ἀλαζονείαν. ἐκτριβάνουν τὴν ἀδιαφορίαν και μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀνήσυχον φροντίδα και μᾶς καθιστοῦν περισσότερο προσεκτικούς. «Διότι ὅταν», λέγει, «τοὺς ἐφρόνιζε, τότε τὸν ἀνεζήτησαν καὶ ἐπέστρεφον πρὸς αὐτὸν καὶ ἤγοντο πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ ἐπιθέτου ὄρθρου».¹⁸ Κακίαν λοιπὸν αὐτὴν ἑνοεί. αὐτὴν ἡ ὁποία μᾶς σωφρονίζει, μᾶς καθιστᾷ λαμπρούς, αὐτὴν ποῦ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ γινώμεθα ἐπιμελέστεροι, ποῦ μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν χρι-

17. Ἄρθ. 3, 6.
18. Θεσμ. 77, 34.

στιανικὴν διδασκαλίαν, δὲν ἑνοεί τὴν ἄλλην τὴν διαβλητὴν κακίαν και ἀξίαν κατακρίσεως. Ἐ Διότι ἐκεῖνη δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἔρρημα τῆς ἰδικῆς μας θελήσεως και ἀποστέλει εἰς τὴν ἀναίρεσιν ἐκείνης. Κακίαν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἑνοεί τὴν «κάκωσιν», ἡ ὁποία προκαλεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰς τιμωρίας, ὁμοιάζων αὐτὴν οὕτως ὅχι ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δηλοῦνται συνήθως ὡς ὁνομάζωμεν «κακίαν» ὄχι μόνον τὰς κλοπὰς και τὰς μοιχείας, ἀλλὰ και τὰς συμφορὰς, ἐκάλεσε τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν ποῦ κάνουν οἱ ἄνθρωποι. Αὐτὸ λοιπὸν, ἑνοεί ὁ προφήτης, ὅταν λέγῃ, ὅτι, ²³⁴ A «δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν πόλιν «κακία», τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροκάλεσεν ὁ Κύριος».¹⁹ Τοῦτο ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς και διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν εἶπεν: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ποῦ κάμνω εἰρήνην και δημιουργῶ «κακά»».²⁰ Κακὰ πάλιν ἐδῶ ἀποκαλεῖ τὰς συμφορὰς. Τὴν ἴδιαν «κακίαν» ὁμοιάσεται και ὁ Χριστὸς εἰς τὰ Εὐαγγέλια, ὅταν λέγῃ ἑς τοὺς μαθητὰς του τὰ ἑξῆς: «Ἄρκει διὰ τὴν ἡμέραν ἡ "κακία" αὐτῆς».²¹ δηλοῦν ἡ κάκωσις, ἡ ταλαιπωρία. Ἀπὸ παντοῦ λοιπὸν γίνεται φανερόν, ὅτι «κακίαν» ἐδῶ ὁνομάζει τὰς τιμωρίας, τὰς ὁποίας ἐκφέρει ἐναντίον μας, ὡς μεγίστην ἐκδήλωσιν προνοίας.

Καὶ πράγματι, και ὁ ἰατρός δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστος μόνον ὅταν ὀδηγῇ τὸν ἀσθενῆ εἰς κήπους και λιβάδια, οὔτε ὅταν τὸν φέρῃ εἰς λαυτρὰ και κολυμβήθρας, Ἐ οὔτε ὅταν τοῦ παραθέτῃ πλουσίαν τράπεζαν, ἀλλὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἰατρός και ὅταν τὸν προστάξῃ νὰ μὴν νήστικε και ὅταν ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν πείναν, και βασανίζεται ἀπὸ τὴν δίψαν, ὅταν τὸν καθηλώσῃ εἰς τὴν κλινὴν και μετατρέπῃ τὸν τρόπον τινὰ τὴν οἰκίαν εἰς φυλακὴν και τὸν ἀποστερεῖ και ἀπὸ αὐτὸ τὸ φῶς, συσκοτίζων τὴν αἰθουσαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη μὲ παραπετάσματα, και ὅταν κάμνῃ χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, και ὅταν καυτηριάξῃ, και ὅταν τοῦ προσφέρῃ πικρὰ φάρμακα. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀσπῶν, ἐκείνον μὲν ποῦ τοῦ προκαλεῖ τόσα κακά, νὰ τὸν ὁνομάζωμεν ἰατρὸν, και τὸν Θεόν, ὅν καμμιὰ φορὰ προκαλεῖ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, π.χ., ἐπιδημίαν ἢ θάνατον, νὰ τὸν δλασφημοῦμε και νὰ τοῦ ἀρνούμεθα τὴν πρόνοιαν διὰ τὸ σύμπαν; Καὶ ὅμως ὁ ἀληθὴς ἰατρός μόνον αὐτὸς εἶναι, ἰατρός ψυχῶν και σω-

19. Ἄρθ. 3, 6.
20. Ἄρθ. 45, 7.
21. Μαθ. 6, 24.

μάτων.

Σ Διὰ τοῦτα πολλές φορές παραλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, ὅταν σκιρᾷ ἀπὸ εὐμερίας καὶ προκαλεῖ πνευμάτων ἁμαρτημάτων, καὶ μὲ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν πείναν καὶ μὲ τὸν θάνατον καὶ μὲ ἄλλας συμφορὰς καὶ μὲ ἄλλα φάρμακα ποῦ γνωρίζει αὐτός, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ νοσήματα. Ἄλλὰ θὰ εἴπη τις, τὴν πείναν τὴν αἰσθάνονται μόνον οἱ πτωχοί. Ὁ Θεὸς ὁμῶς δὲν τιμωρεῖ μόνον μὲ πείναν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀναριθμητὰ ἄλλα μέσα. Τὸν πτωχὸν πολλές φορές τὸν ἐσωφρονίζει μὲ τὴν πείναν, τὸν πλούσιον καὶ τὸν εὐπορὸν γενικῶς μὲ τοὺς κηδύνοους, τὰ νοσήματα, μὲ πρῶτους θανάτους. Διότι εἶναι ἐπιπονητικός καὶ ἔχει ποικίλα φάρμακα διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Τὸ ἴδιον κἀμῖνον καὶ οἱ δικασταί. Δὲν τιμοῦν μόνον, οὐτε στεφανώνουν τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, οὐτε παρέχουν μόνον ὄρα, Δ ἀλλὰ καὶ τιμωροῦν πολλές φορές. Διὰ τοῦτο καὶ ξίφος ἀκονίζεται δι' αὐτοὺς καὶ δάραθρον τοὺς ἀναμένει, καὶ τροχός, καὶ πάσσαλοι, καὶ θήμιοι, καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα εἶδη κολασμοῦ. Αὐτὸ ποῦ εἶναι ὁ δῆμιος εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δικαστῶν, διὰ τὸν Θεὸν εἶναι ὁ λιμός, ὁ ὁποῖος ὡς δῆμιος μᾶς σφραγίζει καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κλίαν. Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τοὺς γεωργοὺς. Διότι δὲν περιποιούνται μόνον τὴν ρίζαν τῆς ἀμπέλου, οὐτε τὴν περιφρόσσουν, ἀλλὰ καὶ περικόπτουν αὐτὴν καὶ κόπτουν πολλοὺς δλαστοὺς. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν μόνον ἀξίνην, ἀλλὰ καὶ δρέπανα κατάλληλα νὰ κόπτουν. Ἄλλὰ δὲν τοὺς κατηγοροῦμεν καὶ αὐτοὺς δι' ὅλ' αὐτὰ. Καὶ μάλιστα τότε τοὺς θαυμάζομεν, ὅταν τοὺς βλέπομεν νὰ ἀποκόπτουν πολλὰ ἀχρηῶτα. Ἐ ὥστε μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν περιττῶν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ θεαία σωτηρία τῶν ἄλλων. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον, τὸν μὲν πατέρα, καὶ τὸν ἱστον, καὶ τὸν δικαστὴν, καὶ τὸν γεωργὸν νὰ τοὺς ἐπιδοκιμάζομεν καὶ μῆτε ἐκεῖνον, ὅταν ἐκδιώκῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, οὐτε τὸν πατρὸν ὅταν βασανίσῃ τὸν δαδευθῆ, οὐτε τὸν δικαστὴν, ὅταν τιμωρῇ, οὐτε τὸν γεωργὸν ὅταν κλαδεύῃ, νὰ ἐπικρίνομεν καὶ νὰ κατηγοροῦμεν, 255 Α καὶ τὸν Θεόν, ἂν βέλῃση καμμιὰ φορὰ, ποῦ εἴμεθα ἀποκορῶμενοι, νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ συνέλθωμεν ἀπὸ τὴν πολλὴν μῆθην, ὡς τὴν γενεῆ ἡ κακία, νὰ τὸν ἐπικρίνομεν καὶ νὰ βῆλωμεν ἐναντίον τοῦ μὲ ἀναριθμήτους κατηγορίας; Δὲν εἶναι ἴδιον τῆς μέγιστης ἀνοησίας νὰ μὴ ἐπιτρέπομεν εἰς τὸν Κύριον ἴσην δικαιολογίαν πρὸς ἐκεῖνην, ποῦ ἀναγνωρίζομεν εἰς τοὺς συνδούλους

μας;

Αὐτὰ τὰ λέγω ἀπὸ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἴδιους τοὺς καθηγούρους, ὥστε λακτίζοντες πρὸς κέντρα νὰ μὴ αἱματώσουν οἱ πόδες των, οὐτε ρίπτοντες λίθους πρὸς τὸν αὐρανὸν νὰ δεχθοῦν τραύματα εἰς τὴν κεφαλὴν των. Δύναμαι ἀκόμη νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλο θαυρῶτερον ἀκόμη. Β Ἄς παραλείψω νὰ ἐξετάσω (συμβατικῶς τὸ λέγω), ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἀφήρσει τὰ δοθέντα πρὸς ὠφέλειάν μας. Λέγω ὁμῶς τοῦτο μόνον, ὅτι, ἂν ἔλαβε αὐτὰ ποῦ ἔδωσε, καὶ πάλιν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἐπικρίνῃ κανεὶς δι' αὐτό. Διότι ἦτο κύριος τῶν ἰσικῶν του. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν δίδουν χρήματα, ὡς παρακαταθήκην ἢ δανείζουν, συνηθίζουν νὰ χρεωστοῦν εὐγνωμοσύνην οἱ λαθόντες διὰ τὸν χρόνον ποῦ ἐκράτησαν τὰ δανεικὰ καὶ δὲν ἀγανακτοῦν, ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμή νὰ τὰ στερηθοῦν. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ λάβῃ ὅπως τὰ ἰσικά του, θὰ τὸν κατηγοροῦσαμεν; Εἰπέ μου: Καὶ πῶς μίαι τοιαυτὴ ἀντιλήψις δὲν ἀποτελεῖ μεγάλην ἀνοησίαν; Ἄλλὰ ὁ μέγας καὶ γενναῖος Ἰωὴ δὲν ἐνήργει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Οὐχὶ μόνον ὅταν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπεοτειρεῖτο, ἀνεγκώριζε μεγάλην χάριν Σ καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος πάλιν τὰ ἀφῆρσεν. Ἄς εἶναι εὐλογημένος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.» Ἐὰν τώρα καὶ διὰ τὰ δύο αὐτὰ ἀπολύτως πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὸ καθένα χωριστὰ, καὶ ἂν ἡ ἀφαίρεσις δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμος ἀπὸ τὴν χορηγίαν, εἰπέ μου, ποῖος θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἂν αὐτὸν τὸν τόσον ἐπιεικῆ καὶ φιλόφρονον καὶ κηδεμόνα μας, τὸν σοφώτερον ἀπὸ κάθε ἱατρὸν, φιλοσοφοῦτερον ἀπὸ κάθε πατέρα, τὸν δικαιοτέρον ἀπὸ κάθε δικαστὴν, αὐτὸν ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὰς ψυχὰς μας μὲ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν ἀπὸ κάθε γεωργόν, ἡμεῖς τὸν ἀνταμειβόμεν μὲ τὰ ἀντίθετα καὶ ἂν δυσασαχετοῦμεν ἐναντίου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσκυνῶμεν;

Δ Ἄρα γε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπεριοκεπτότερον καὶ ἀνοητότερον ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ λέγουν μερικοί, ὅτι δηλαδὴ μέσα εἰς τὴσιν τάσιν καὶ ἄρμονίαν τοῦ σύμπαντος ἡμεῖς στερωμέθα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ; Ὅπως δηλαδὴ, ἂν κανεὶς ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινός καὶ ψυχρός, παρέχει μὲ τὴν γνώμην αὐτὴν δείγμα μεγάλης ἀνοησίας, τὸ ἴδιον καὶ ἂν κανεὶς ἀμφισβῆλλῃ διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μαρτυρεῖ πολὺ μεγαλυτέραν ἀνοησίαν μὲ τὰς ἐπι-

κρίσεις του. Ούτε ο ήλιος δὲν εἶναι τόσο φωτεινός, ὅσον σαφής εἶναι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ἄλλα τοιαῦτα μερικοί νὰ ὑποστηρίζουν, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα τὰ κατεχθόνου δαιμόνες. Τί νὰ κάνω; Ἔχεις Κύριον φιλόφρονον. Διότι προτιμᾷ μάλλον νὰ θλασφημῆται ἀπὸ σὲ μὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ παρά νὰ σὲ παραδώσῃ εἰς τοὺς δαίμονες. Ἐ καὶ νὰ σὲ πείρῃ ἐμπρόκτως πῶς κυβερνοῦν οἱ δαίμονες. Τότε, μὲ τὴν πείραν αὐτὴν, θὰ ἐμάνθωνες καλῶς τὴν πονηρίαν των. Ἡ μάλλον καὶ τώρα εἶναι δυνατόν νὰ σὰς τὴν παραστήσῃ μὲ ἓνα μικρὸν παράδειγμα. Συνήτησαν τὸν Χριστὸν μερικοί δαιμονιζόμενοι, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοὺς τάφους, καὶ τὸν παρεκάλουν οἱ δαίμονες νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσελθῶν εἰς ἀγέλην χοίρων.²³ Καὶ τοὺς ἐπέτρεψε καὶ εἰσῆλθον καὶ ἀμέσως τοὺς κατεκρήμηνισαν ὄλους. Ἔτσι κυβερνοῦν οἱ δαίμονες. Καὶ μὲ τοὺς χοίρους δὲν εἶχαν κανένα ἰδιαιτέρου λόγον, ²⁴ Ἄ ἐνὶ πρὸς σὲ ὑπάρχει πάντοτε ἀσπονδος, πόλεμος, καὶ ἀσυμφιλίωτος μάχη καὶ ἔχθρα ἀθάνατος. Ἐάν τοὺς χοίρους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχαν τίποτε κοινόν, δὲν τοὺς ἠνέχθησαν ὅτε μίαν ἐλαχίστην στιγμήν τοῦ χρόνου, τί δὲν θὰ ἔκαναν, ἐάν εἶχαν εἰς τὴν ἐξουσίαν των ἡμᾶς, ποῦ εἴμεθα ἔχθροί των καὶ συνεχῶς τοὺς σαγκώνομεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἄφησε νὰ ἐφορμήσουν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν κακίαν των εἰς τὰ σώματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. Καὶ εἶναι εἰς ὄλους φανερόν, ὅτι τὰ ἴδια θὰ εἶχαν κάνει καὶ εἰς τοὺς δαιμονιζομένους ἐκείνους, αὐτὰ δηλαδὴ ποῦ ἔκαμαν εἰς τοὺς χοίρους, ἂν οἱ δαιμονιζόμενοι καὶ μέσο εἰς τὴν πρέλλαν των δὲν ἦσαν ἀντικείμενον μεγάλης προνοίας ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ. **Β** Καὶ τώρα λοιπόν, ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον ταρασσόμενον ἀπὸ δαίμονα, προσκύνησε τὸν Κύριον καὶ μάθε τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν τῶν δαιμονιζομένων δύνασαι νὰ ἴδῃς καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, καὶ τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Τὴν μὲν κακίαν τῶν δαιμόνων τὴν βλέπεις, ὅταν ταρασσῶν καὶ ἀνοστατώνουν τὴν ψυχὴν τοῦ δαιμονιζομένου. Τὴν δὲ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὴν βλέπεις, ὅταν ἓνα τόσον ἄγριον δαίμονα, ποῦ κατοικεῖ μέσα του, τὸν συγκρατεῖ καὶ τὸν ἐμποδίζει καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ χρησιμοποῖῃ ὅλην αὐτὴν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν τοῦ τόσον μόνον, ὅσον ἀρκεῖ καὶ τὸν ἀνθρώπου νὰ τὸν σωφρανήσῃ.

23. Πρὸς. Μεθ. 8, 28.

Γ καὶ νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν ἰδικὴν του κακίαν. Ἐλεῖς πάλιν καὶ μὲ ἓνα ἄλλο παράδειγμα νὰ ἴδῃς πῶς κυβερνοῦ ὁ δαίμων, ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ χρησιμοποῖῃ τὴν δύναμιν του; Σκεψοῦ τὰ δουκόλια, τὰ κοπάδια τοῦ Ἰωθ, πῶς τὰ κατέστρεψεν ὄλα εἰς μίαν μόνον στιγμήν, σκέψοῦ τὸν θλιθερὸν θάνατον τῶν τέκνων του καὶ τὰς πληγὰς, ποῦ ἐπροξένησεν εἰς τὸ σῶμά του. Καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν σκληρότητα τῆς κακίας τῶν δαιμόνων, καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ κατανοήσῃς σαφῶς, ὅτι, ἐάν ὁ Θεὸς ἄφινε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν των, **Δ** θὰ συνέβαινε τὰ πάντα νὰ εὐρίσκοντο εἰς μίαν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν, καὶ θὰ ἔκαναν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ποῦ ἔκαναν εἰς τοὺς χοίρους καὶ τὰ δουκόλια τοῦ Ἰωθ, καὶ δὲν θὰ ὑπελόγιζον τὴν ἰδικὴν μας σωζων εἰς τοὺς δαίμονας; **Ε** Διότι βλέπομεν τὸν ἥλιον ἐπὶ Ἄν ἐκυβέρνηον οἱ δαίμονες, δὲν θὰ εἴμεθα εἰς καθόλου καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνην τῶν δαιμονιζομένων, μάλλον θὰ εἴμεθα εἰς χειρότεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνους. Διότι καὶ ἐκείνους δὲν ἐγκατέληψεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀπόλυτον τυρανίαν τῶν δαιμόνων, διότι τότε θὰ εἶχαν πάθει πολὺ χειρότερα ἀπὸ ὅσα πάσχουν τώρα. Ἐγὼ θὰ ἠρώτων νὰ μάθω καὶ τὸ ἐξῆς ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ τὰ λέγουν αὐτὰ. Ποῖαν δηλαδὴ ἀταξίαν βλέπουν εἰς τὰ παρόντα, ὥστε νὰ ἀναθετοῦν τὴν διοίκησιν ὄλων τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τοὺς δαίμονας; **Ε** Διότι βλέπομεν τὸν ἥλιον τᾶσα ἔτη νὰ διαγράφῃ μὲ τάξιν τὴν τροχίαν του κάθε ἡμέραν, τὸν ποικίλον χορὸν τῶν ἄστρον νὰ ἔστησῃ τὴν ἰδικὴν του τάξιν, τὴν τροχίαν τῆς σελήνης ἀπαρεμπίδισαν, τὴν διαδοχὴν τῆς νυκτὸς καὶ ἡμέρας νὰ συντελεῖται μὲ ἀκριθείαν, ὄλα, καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω, κινουῦνται ὡς ἓνας ἁρμονικὸς χορὸς, μάλλον περισσότερο καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ χορὸν, διότι τὸ καθένα διατηρεῖ τὴν ἰδικὴν του θέσιν καὶ δὲν ἐκτρέπεται ἀπὸ τὴν γενικὴν τάξιν, τὴν ὁποῖαν καθώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ποῦ τὰ ἐδημιούργησε.

Ἄλλὰ θὰ εἴπῃ κανεὶς, τί τὸ ὄφελος, ὅταν ὁ οὐρανὸς μὲν καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ χορὸς τῶν ἄστρον καὶ ὄλα τὰ ἄλλα ἔχουν ζηλευτὴν τάξιν ²⁵ Ἄ καὶ ἁρμονίαν; Ἐνῶ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι γεμάτα σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν; Ἀπὸ ποῖαν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, ἀνθρώπῳ μου; Ὁ μὲν πλουτίζει, λέγει, καὶ μετέρχεται θίαν, ἀρπάζει καὶ εἶναι πλεονέκτης, καταπίνει κάθε ἡμέραν τὰς περιουσίας τῶν πτωχῶν, καὶ δὲν πάσχει κανένα κακόν. Καὶ ὁ δέ, ποῦ εἶ

μετριοπαθώς, που είναι κοσμημένος με σωφροσύνη και δικαιοσύνη και με όλα τα άλλα αγαθά, υποφέρει από την πτωχείαν και τας ασθενείας και τα χειρότερα θεία. Αυτά λοιπόν είναι που σε σκανδαλίζουν; Ναι, λέγει, αυτά. Εάν λοιπόν ίδης και πολλούς από τους άρπαγας να τιμωρούνται, και μερικούς έναρέτους ή και αναριθμήτους να απολαμβάνουν τα αγαθά, διατί τότε δεν εγκαταλείπεις αυτήν την γνώμη και δεν αποδέχεσαι τον Κύριον; Β Διότι αυτό είναι που με σκανδαλίζει περισσότερο. Διατί μεταξύ δύο πονηρών, ο μὲν ένας τιμωρείται, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπέρχεται ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον, ἀφοῦ διέφυγε τὴν τιμωρίαν, καὶ μεταξύ δύο ἀγαθῶν, ὁ μὲν ἓνας τιμᾶται, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπέρχεται εἰς τὴν ζωὴν; Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ εἶναι μέγιστον C ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν δ- λους τοὺς κακοὺς τοὺς ἐτιμῶρει ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζω- ἤν, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ἐδῶ ἴσοις. Καὶ πάλιν, ἐάν δὲν ἐτι- μῶρει κανένα κακὸν καὶ δὲν ἐτίμα κανένα καλόν, τότε καὶ οἱ φαῦλοι θὰ ἐγίνοντο φαυλότεροι καὶ χειρότεροι, καθὼς καὶ περισσότερο ἀδιάφοροι ἀπὸ τοὺς καλοὺς. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν τάσιν νὰ βλασηθοῦν, θὰ καταγέροντο πε- ρισσότερον τὸν Θεόν καὶ θὰ ἔλεγον, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα στεροῦνται παντελῶς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν καὶ τῶρα, ποὺ τιμωροῦνται μερικοὶ πονηροὶ καὶ ἀμείβου- νται μερικοὶ ἀγαθοὶ, ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα ἐρί- σκονται ἔξω ἀπὸ τὴν προνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν ἐγίνετο καὶ τοῦτο, καὶ τί δὲν θὰ ἔλεγον; Καὶ ποίας λέξεις δὲν θὰ ἐξεστόμιζαν; Διὰ τοῦτο ἄλλους μὲν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς τιμῶρει καὶ ἄλλους δὲν τοὺς τιμῶρει, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγα- θοῦς ἄλλους ἀμείβει καὶ ἄλλους δὲν ἀμείβει. Δὲν τιμῶρει βεβαίως ὅλους, διὰ νὰ σὲ πείσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις. Τιμῶρει ὅμως μερικοὺς διὰ νὰ καταστήσῃ μὲ τὸν φόβον προσεκτικωτέρους τοὺς ἀμειβεῖς, μὲ τὴν τιμωρίαν δηλαδὴ τῶν ἄλλων. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀμείβει μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀγαθοῦς, ὥστε μὲ τὰς ἀμοιβὰς νὰ προσελκύσῃ καὶ ἄλλους εἰς τὸν ζῆλον τῆς ἀρετῆς. D Καὶ δὲν τοὺς ἀμείβει ὅλους, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὑπάρχει ἄλλος χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ πάντες θὰ λάθουν τὸν μισθὸν τῶν ἔργων των. Διότι ἐάν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ἀπελάμβανον ὅλοι τὴν ἀνταξίαν ἀνταμοιβῆς, δὲν θὰ ἐπίστευον εἰς τὴν διδασκα- λίαν τῆς ἀναστάσεως. Ἐάν πάλι κανεὶς δὲν ἀπελάμβανε συμφῶνως πρὸς τὴν ἀξίαν του, οἱ περισσότεροι θὰ ἐγί- νοντο ἀδιάφοροι. Διὰ τοῦτο ἄλλους μὲν τιμῶρει, ἄλλους

δὲ δὲν τιμῶρει, ὡφελῶν αὐτῶ καὶ τοὺς τιμωρουμένους καὶ τοὺς μὴ τιμωρουμένους. Διότι τῶν πρώτων ἐκρίζωνε τὴν κακίαν, ἐνῶ τοὺς δευτέρους τοὺς καθιστᾷ σωφρονεστέρους μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἄλλων. E Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀ- πὸ ὅσα εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ ἀνηγ- γειλαν, ὅτι ἓνας πύργος, ποὺ κατέπεσε, κατεπλάκωσε με- ρικοὺς ἀνθρώπους, εἶπε πρὸς αὐτούς: «Τί νομίζετε, ὅτι ἐ- κείνοι μόνον ἦσαν ἁμαρτωλοὶ; Ὁχι, σὺς λέγω. Ἄλλὰ ἐάν δὲν μετανοήσετε, θὰ πάθετε καὶ σὺς τὰ ἴδια.» F Εἶδες πὺς ἐχάσθησαν καὶ ἐκεῖνοι διὰ τὰς ἁμαρτίας των, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ διέφυγαν, δὲν διέφυγαν διὰ τὴν δικαιοσύνην των, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνουν καλότεροι διδασκόμενοι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων; Ἄλλὰ, θὰ εἴπῃς, ἀδικοῦνται οἱ τι- μωρούμενοι. 28 A Διότι ἤθύναντο χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν νὰ γίνουν αὐτοὶ καλότεροι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων. Ἄλλὰ ἐάν ὁ Θεὸς ἐγνώριεν, ὅτι αὐτοὶ θὰ ἐγίνοντο κα- λύτεροι μὲ τὴν μετάνοιαν, δὲν θὰ τοὺς ἐτιμῶρει. Διότι ἐ- άν, ἐνῶ γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ὅτι πολλοὶ δὲν θὰ ἐπω- φελήθουν ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν του, ἐν τούτοις δεκνύει μεγάλην ἀνεξικακίαν καὶ ἐκπληρώνει τὸ χρέος του καὶ τοὺς παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναηθύνουν καὶ νὰ συνέλ- θουν ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν των, πὺς θὰ ἀπευτερέει ἀπὸ τό- κερδος τῆς μετανοίας ὅσους ἐπρόκειτο νὰ γίνουν καλότε- ροι ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τῶν ἄλλων; Ὡστε δὲν ἀδικοῦνται καθόλου, διότι καὶ ἡ κακία των ἐκρίζωνεται μὲ τὴν τιμω- ρίαν καὶ ἡ κόλασις εἰς τὸν ἄλλον κόσμον θὰ εἶναι ἑλασρο- τέρα, διότι ἐπρόλαβαν καὶ ὑπέφεραν πολλὰ ἐδῶ, εἰς αὐ- τὴν τὴν ζωὴν.

B Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅσοι δὲν ἐτιμωρήθησαν ἐδῶ, δὲν ἀδικοῦνται καθόλου. Διότι εἶχον τὴν δυνατότητα, ἐ- άν ἤθελον, νὰ ἐπωφελήθουν ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θε- οῦ, διὰ νὰ στραφοῦν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοῦ θαυμά- σουν τὴν ἀνεξικακίαν καὶ σεβασθοῦν τὴν ὑπερβολικὴν ἀ- νοχήν καὶ νὰ μεταστραφοῦν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων νὰ κερδίσουν αὐτοὶ τὴν ἰδικὴν των σωτηρίαν. Ἐάν ὅμως ἐπιμένουν εἰς τὴν κακίαν των, δὲν εἶναι αἰτίας ὁ Θεός, ὁ ὅποιος μακροθυμεῖ ἀκριβῶς διὰ τοῦ- το, διὰ νὰ τοὺς ἀνακτήσῃ, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι εἶναι ἀνάξιοι συγ- χωρήσεως, διότι δὲν ἐχρησιμοποίησαν δεόντως τὴν μα- κροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ παραθεῶσῃ ὅχι μόνον αὐτὸν τὸν λόγον, ποὺ ἐξηγεῖ διότι δὲν τιμωροῦν-

ταί εδώ όλοι οι κακοί, αλλά και άλλον όχι μικρότερας αξίας. Ποιος είναι αυτός; C "Ότι, εάν ό Θεός έτιμώρει όλους δι' όλα τά άμαρτήματά τους, από πολλού θα είχε εξαφανισθή τό ανθρώπινον γένος και δεν θα διετήρει τήν συνέχειάν του. Και διά να έννοήσης, ότι αυτό είναι άληθές, άκουσε τόν προφήτην που λέγει: "Εάν λάθης υπ' όψιν τας άνομίας, Κύριε, ποίος θα άνθίστη;"²⁶ "Αν κρίνης άναγκαιαν άς βασανίσωμεν τήν φράσιν ατήν. "Αν εξετάσωμεν μέ άκριθειαν τήν ζωήν μας (διότι δεν είναι δυνατόν να γνωρίζωμεν τήν ζωήν εκάστου) και φέρωμεν εις τό μέσον τας άμαρτίας που όμολογουμένως πράττομεν όλοι, θα καταστή φανερόν εις ήμάς, D ότι εάν έτιμωρούμεθα δι' έν έκαστον από τά άμαρτήματά μας, θα είχαμεν αφανισθή πρό πολλού.

"Όστις εκάλεσε τόν αδελφόν του άνόητον, είναι έννοχος εις τήν γένεσιν του πυρός, λέγει.²⁷ "Υπάρχει λοιπόν κανείς από ήμάς, που δεν όπέτησεν εις αυτό τό άμαρτήμα; Τί λοιπόν, έπρεπεν άμέως να άναρπασθή; Τότε θα είχαμεν άναρπασθή και αφανισθή όλοι από παλαιά και άκόμη παλαιότερα. Πάλιν, λέγει, όστις άρκίζεται, και έν άλλώς άρκίζεται, κάμνει πράγματα εκ του πνευρού.²⁸ "Αλλά ποίος ύπάρχει που δεν άρκίσθη; "Η μάλλον ύπάρχει κανείς που δεν παρέδη τόν όρκον του ποτέ; "Όποιος, λέγει, κοιτάξη γυναίκα μέ άφθαλμούς άκολάστους, E είναι ήδη μοιχός.²⁹ Και αυτής τής άμαρτίας δύναται να εύρη κανείς πολλούς έννοχους. "Όταν λοιπόν τά άμαρτήματα που όμολογουμέν είναι ταιούτου είδους, τόνον δηλαδή άνυπόφορα, και έκαστον από αυτά έπιούρει έναντίον μας τήν άπαραίτητον τιμωρίαν, έν αναλογισθώμεν και όσα διεπράξαμεν κρυφώς, τότε κυρίως θα ίδωμεν τήν πρόνοιαν του Θεού, ή όποία δεν μάς τιμώρει διά κάθε άμαρτήμα. "Όστε, όταν ίδης κάποιον να είναι άρπας, πλεονέκτης και να μη τιμωρηται, διερεύνησε και ού τήν συνεδίησιν σου, αναλόγισου δήν σου τήν ζωήν, ²⁵⁹ A ένθυμήσου τας άμαρτίας σου, και θα μάθης καλώς, ότι εις σέ πρώτον δεν συμφέρει να τιμωρηθής δι' έν έκαστον από τά άμαρτήματά σου. Διά τούτο οι πολλοί φωνάζουν άμέτρως, έπειδή δεν εξετάζουν τά ίδικά τους άμαρτήματα πριν από

26. Ψαλμ. 129, 8.

26. Ματθ. 5, 22.

27. Ματθ. 5, 27.

28. Ματθ. 5, 28.

τά ξένα, αλλά παραλείπομεν τά ίδικά μας όλοι και εξετάζομεν τά άμαρτήματα τών άλλων. "Αλλά άς μη κάμνωμεν πλέον αυτό, αλλά τό αντίθετον. Και έν ίδης κανένα δίκαιον να τιμωρηται, ένθυμήσου τόν 'Ιωβ. Και δίκαιος να είναι κανείς, δεν θα είναι δικαιοτέρος από έκείνον, ούτε καν θα τόν πλησιάζη. Και έν ύποφέρη άμέτρητα κακά, ποτέ δεν είναι δυνατόν να έπαθεν όσα έπαθεν έκείνος.

B Τούτο λοιπόν έχω εις τόν νούν σου, πούσε να κατηγορής τόν Κύριον, άφού κατανοήσης, ότι ό Θεός δεν άφίνει τόν δίκαιον να ύποφέρη, διότι τόν έγκαταλείπει, αλλά διότι θέλει να τόν στεφανώση και να τόν καταστήση ένδοξότερον. "Αν πάλιν ίδης άμαρτωλόν να τιμωρηται, ένθυμήσου τόν παραλυτικόν, ό όποιος έπι τριάκοντα άκτώ έτη ήτο κατάκοιτος εις τήν κλίνην.³⁰ "Ότι πράγματι και έκείνος παρεδόθη τότε εις τήν άρρώστιαν έκείνην διά τάς άμαρτίας του, άκουσε τόν Χριστόν, που τό λέγει: "Ίδού, έγινες ύγιής, μη άμαρτάνης πλέον, διά να μη σου συμβη κάτι χειρότερον".³¹ Διότι ή πληρώνομεν τας άμαρτίας μας τιμωρούμενοι ή λαμβάνομεν εύκαιρίαν διά να στεφανωθώμεν, έν, ενώ ζώμεν ένάρετως, ύποφερόμεν. "Όστε και έν ζώμεν μέ δικαιοσύνην και έν ζώμεν εις τήν άμαρτίαν, ή τιμωρία μάς είναι ώφέλιμος, C διότι έλλοιτε μέν μάς καθιστά λυμπτρότους, άλλοιτε σωφρονεστόρους και έλαφρώνει τήν μέλλουσαν τιμωρίαν. "Ότι πράγματι, όταν τιμωρηθώμεν εις ατήν τήν ζωήν και όπομείνωμεν εύχαριστως τήν τιμωρίαν, συμβαίνει να μάς άναμείνη εις τήν άλλην ζωήν ήτοιότερα τιμωρία, άκουσε τόν Παύλον που τό λέγει: "Διά τούτο ύπεράχουν μεταξύ σας πολλοί άδύνατοι και άρρωστοί, και άρκετοί νεκροί. Διότι, εάν έκρίναμεν τόν εαυτόν μας, δεν θα έκρινόμεθα. Κρινόμενοι όμως από τόν Κύριον τιμωρούμεθα διά να μη καταδικασθώμεν μέ τόν κόσμον".³² Γνωρίζοντες λοιπόν καλώς όλα αυτά και έμβασθόντες γενικώς εις τό θέμα τής προνοίας του Θεού, να άποστομώνωμεν ατόως, που αντίλογον.

D Και έν ύπάρχη κάτι που ύπερβαίνει τήν ίδικήν μας σκέψιν, να μη κρίνωμεν από αυτό και καταλήγωμεν εις τό συμπέρασμα, ότι ό Θεός δεν προνοεί διά τά ανθρώπινα, αλλά άφού κατενοήσαμεν τήν πρόνοιαν αυτού έν μέρει, εις τά σημεία, που παραμένουν άκατανόητα, άς αναλογι-

30. 'Ιωβ. 8, 5.

30. 'Ιωβ. 8, 14.

31. Α' Κορινθ. 11, 30-33.

σθώμεν, ὅτι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνητος. Διότι, εἴαν ὁ ἀνίθεος δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν τέχνην ἀνθρώπου, πάλυ περισσότερον εἶναι ἀδύνατον ἢ ἀνθρωπίνῃ σκέψει νὰ κατανοήσῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος τὸ ἀπειρον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. «Διότι αἱ κρίσεις του εἶναι ἀνεξερεύνητοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ δρόμοι του».³² Ἄλλ' ὁμως ἀπὸ τὰ ὀλίγα, ἀφοῦ λάβωμεν φανεράν καὶ σαφῆ πίστιν, εὐχαριστῶμεν αὐτὸν δι' ὅσα ἔσονται. Ἐ καὶ πράγματι, ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο ἐπιχείρημα, ποῦ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην. Βι' ἑσους θέλουσιν νὰ φιλοσοφήσουσιν εἰς τὸ θέμα τῆς θείας προνοίας. Ἐξ ἐρωτήσωμεν ἑσους ἀντιλέγουσι: Ὑπάρχει ἄρα γε Θεός; Καὶ ἂν μᾶς εἴπωσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει, τότε νὰ μὴ τοῦς ἀπαντήσωμεν. Ὅπως δηλαδὴ δὲν ἀεῖζει ν' ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς παράφρονας, τὸ ἴδιον καὶ δι' ἐκείνους ποῦ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός. Διότι, εἴαν ἓνα πλοῖον, ποῦ ἔχει ὀλίγους ναῦτας καὶ ἐπιβάτας, δὲν δύναται νὰ διανύσῃ ὁρὸν οὐδὲ ἐν στάδιον, χωρὶς τὴν χεῖρα τοῦ τοῦ κυβερνήτου.³³ Ἄ πολλὺ περισσότερον τῶσον μέγας κόσμος, ποῦ περιέχει τόσα σώματα συγκείμενα ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα, δὲν θὰ διεσώζετο ἐπὶ τῶσον χρόνον, ἂν δὲν προῖστατο αὐτοῦ κάποια πρόνοια, ποῦ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν καὶ διατηρεῖ τὴν συνέχειάν του διαρκῶς. Ἄν ὁμως ἐντραποῦν τὴν κοινὴν γνώμην ὄλων καὶ τὴν πείραν ποῦ μᾶς προσφέρουσιν τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ ὁμολογήσωσιν ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἄς τοὺς εἴπωμεν, ὅτι εἴαν ὑπάρχη Θεός, ὅπως πράγματι ὑπάρχει, εἶναι ἐπόμενον νὰ εἶναι καὶ δίκαιος. Διότι εἴαν δὲν εἶναι δίκαιος, δὲν εἶναι καὶ Θεός. Ἐάν δὲ εἶναι δίκαιος, τότε ἀποδίδει εἰς τὸν καθέναν μισθὸν ἀνάξιον πρὸς τὰ ἔργα του. Ἄλλα βλέπομεν, ὅτι ἐδῶ δὲν ἀπολαμβάνουσιν ὄλοι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων των. Β' Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἐπιφωλάσεται εἰς τὸ μέλλον μία ἄλλη ἀμοιβή, διὰ νὰ ἀμειψθῇ ἕκαστος κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του καὶ φανῇ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἐπιχειρηματολογία μαζί με τὴν βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν θεῖαν πρόνοιαν, μᾶς εἰσάγει καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ἐὰν αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντες, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ σκεπτιώμεθα τὰ περὶ προνοίας καὶ ἀναστάσεως καὶ ἄλλους νὰ διαφωτίζωμεν καὶ νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν νὰ ἀποστομώσωμεν τοὺς λυσσαλέους ἐχθροὺς τοῦ Κυ-

ρίου καὶ νὰ τὸν δοξάσωμεν εἰς ὅλα. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τύχωμεν μεγαλυτέρας κηδεμονίας του καὶ μεγάλης βοηθείας Ἐ καὶ θὰ δυναθώμεν ν' ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν κακίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ

ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΝ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ Η ΚΑΚΙΑ, ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΠΗΓΑΖΕΙ Η ΑΡΕΤΗ. C ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥΤΕ ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΥΤΕ Ο ΙΑΙΟΣ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΒΑΛΩΝ ΤΟΝ ΜΗΦΑΛΙΟΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΕΚΡΕΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΛΛΑΣ ΑΛΛΑΣ ΠΕΡΙΤΥΧΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΟΝ 128 ΓΕΤΟΝΟΤΑ.²

Τὸ θέμα τῆς προχθεινῆς ὁμιλίας μας πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην ἦταν περὶ τοῦ διαβόλου. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν, ἐνῶ ἐβῶ συνεζητεῖτο αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸ θέμα, ἄλλοι καθήμενοι εἰς τὰ θέατρα, παρηκολούθουν τὴν πομπὴν τοῦ διαβόλου. Ἐκείνοι μετέγαν εἰς πορνικά ἄσματα, ἐνῶ σεῖς μετέγατε εἰς πνευματικά ἀκροάματα. D Ἐκείνοι ἐτρῶγαν τὰς διαβολικὰς ἀκαθαρσίας, σεῖς ἐτρέφεσθε μὲ πνευματικὸν μύρον. Ποῖος, λοιπὸν, τοὺς παρεπλάνησε; Ποῖος τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ἱερὰν πομπήν; Ἄρα γε καὶ ἐκείνους τοὺς ἠπάτησεν ὁ διάβολος; Τότε, διατί δὲν ἐξηπάτησε καὶ σὰς; Οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι εἰσθε καὶ σεῖς καὶ ἐκεῖνοι, ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἐνοῦ. Τὴν ἴδιαν ψυχὴν ἔχετε καὶ σεῖς καὶ ἐκεῖνοι, τὰς ἴδιαις φυσικὰς ἐπιθυμίας. Διατί, λοιπὸν, δὲν ὑπῆρξεν καινὰ τὰ ἐνδιαφέροντά σας; Διατί ἡ ἰδικὴ σας θέλησις δὲν ἦταν ἡ ἴδια μὲ τὴν θέλησιν ἐκείνων. Διὰ τοῦτο ἐκείνοι ἠπατήθησαν, ἐνῶ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Καὶ τὰ λέγω αὐτά, ἔχι διὰ τὰ ἀπαλλάξαι ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τὸν διάβολον, E ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμῶ νὰ σας ἀπαλλάξω ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. O διάβολος εἶναι πονηρὸς, τὸ παρουδεύομαι καὶ ἐγὼ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἔχι δι' ἡμᾶς, ἀν εἴμεθα νηφάλιοι. Τοιοῦτή εἶναι ἡ φύσις τῆς κακίας. Εἶναι δηλ. ἀλεθρία δι' ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν, ἐνῶ ἡ φύσις

² Ἡ ὁμιλία ἀσὴ τοῦ Χριστοῦ τοῦ εἴδους ἀκρίτητος πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐπιρρίσκουν τὴν ἐσθονὴν τῆς ἁμαρτωλότητος σου εἰς τὸν θεόν, ἐπειδὴ ἀρτῶναι τὸν δάβδλον νὰ ἀναρχῆ εἰς τὸν κόσμον, νὰ περῆσθ τὸς ἀνεργάτους καὶ νὰ τοὺς παραστή εἰς τὸ κακόν. Αὐτοὺς δὲν εἶναι ὁ διάβολος, ἀλλὰ ἡ ἰδικὴ σας ἀκαθαρσία καὶ ἡλικρότης.

³ Ἡ ὁμιλία ἐξερωνόθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὸ 888. Ὅρα καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ 29ῳ τῆς παρούσης σειράς, σελ. 8-10, σχετικὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν ὁμιλίαν.

τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀντιθετός. Δὲν ὠφελεῖ μόνον ἑαυτοῦ τὴν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δύναται νὰ ὠφελῆσθ καὶ τοὺς πλησίον. Καὶ διὰ τὰ ἐνοήσῃς, ὅτι ὁ κακὸς εἶναι κακὸς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐνῶ ὁ καλὸς εἶναι καλὸς διὰ τοὺς ἄλλους καλὸς, σοῦ προσφέρει μίαν παρομιώδη ἀπόδειξιν. «Τίκνον», λέγει, «ἐάν γίνῃς κακός, θὰ εἶσαι σοφός καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ἐάν γίνῃς σοφός, θὰ εἶσαι σοφός καὶ διὰ τὸν πλησίον σου». Ἐκείνοι ἠπατήθησαν εἰς τὰ θέατρα, 288 A ἀλλὰ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγίστην ἀπόδειξιν ἀπρὸς τὴν εἰς τὰ γεγονότα, ἀπόδειξιν σαφῆ καὶ γνώμην ἀδιαμφισβήτητον, ὅτι παντοῦ ἀπορασιαστικός παράγων εἶναι ἡ θέλησις. Αὐτὴν τὴν λογικὴν τῆς ἀποδείξεως νὰ χρησιμοποῖσθ καὶ σὺ. Καὶ ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ δεκνύει κάθε εἶδους κακίαν, καὶ ἔπειτα κατηγορεῖ τὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ καὶ λέγει, ὅτι παρέδωσε τὴν ἰδικὴν μας φύσιν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς τύχης καὶ τοῦ πετρωμένου καὶ εἰς τὴν τυραννίαν τῶν δαιμόνων, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἀποσεῖ τὴν εὐθύνην ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν ἐπιρρίψῃ εἰς τὸν δημιουργόν, ὁ ὁποῖος προνοεῖ διὰ τὸ πᾶν, φράξῃ του τὸ στόμα. Καὶ νὰ τὸ φράξῃς ἔχι μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ζωὴν, δεκνύων εἰς αὐτὸν ἄλλον συνάνθρωπόν του, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Δὲν χρειάζονται λόγοι μακροί, B δὲν χρειάζονται περίπλοκοι συλλογισμοὶ ἀποδεικτικοί. Ἡ ἀπόδειξις γίνεται μὲ ἔργα. Εἰπὲ πρὸς αὐτόν. Καὶ σὺ εἶσαι δούλος, καὶ ἐκείνος εἶναι δούλος. Καὶ σὺ εἶσαι ἄνθρωπος, καὶ ἐκείνος εἶναι ἄνθρωπος. Κατοικεῖς εἰς τὸν ἴδιον κόσμον, κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον οὐρανόν, τρέφεσαι μὲ τὰς ἴδιαις τροφαῖς. Πῶς σὺ ζῆς μέσα εἰς τὴν πονηρίαν, ἐνῶ ἐκείνος ζῆ εἰς τὴν ἀρετὴν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἀφῆκε τοὺς πονηροὺς νὰ εἶναι ἀνάμικτοι μὲ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ δὲν παρεχώρησεν ἄλλην γῆν εἰς τοὺς πονηροὺς, οὔτε ἐγκατέστησε τοὺς ἀγαθοὺς εἰς ἄλλην οἰκουμένην, ἀλλὰ ἀνέμιξε τοὺς μὲν μὲ τοὺς δέ, ἐνεργῶν κατὰ τρόπον πολὺ ὠφέλιμον. Διότι οἱ ἀγαθοὶ φαίνονται γενναιότεροι, ὅταν ζοῦν ἐν μέσῳ ἐκείνων ποὺ τοὺς ἐμποδίζουν C νὰ διαγῶν ἐναρέτως καὶ τοὺς προκαλοῦν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἐν τούτοις μένουσιν προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀρετὴν. «Διότι πρέπει, λέγει, ἐὰν ὑπάρχουν μεταξὺ σας καὶ ἀπείσθεις, διὰ τὰ καταφανῶν οἱ ἐνάρετοι». Διὰ τοῦτο λοιπὸν

1. Παροιμ. 9, 12.
2. Α' Κορινθ. 11, 19.

ἄφησε τοὺς πονηροὺς νὰ ὑπάρχουν μεταξύ τῶν ἠναρέτων, διὰ νὰ διαλύμουν περισσότερο οἱ ἀγαθοί. Βλέπεις πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος; Ὅμως τὸ κέρδος δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνδρεία τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο θαυμάζομεν καὶ τὸν Νῶε, ὅχι ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος, οὔτε μόνον ἐπειδὴ ἦταν τέλειος, ἀλλὰ ἐπειδὴ μέσα εἰς ἐκείνην τὴν διεφθαρμένην καὶ πονηρὰν γενεάν διέσωσε τὴν ἀρετὴν, τότε ποὺ δὲν εἶχε παράδειγμα ἀρετῆς, τότε ποὺ ὄλοι τὸν προεκάλουν πρὸς τὴν πονηρίαν. Καὶ ἐδάδιε τὴν ἀντίθετον πρὸς ἐκείνους ὁδόν. Ὡς ὅταν ἕνας ὁδοιπόρος, ὁ ὁποῖος βαδίζει ἀντιθέτως πρὸς τὸ ρεῦμα μεγάλου πλήθους κινουμένου εἰς τὴν ἴδιαν ὁδόν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «Ὁ Νῶε εἶναι δίκαιος καὶ τέλειος»,³ ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸ «εἰς τὴν γενεάν του», τὴν διεστραμμένην, τὴν ἀπηλπισμένην, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε καμία προσφορά ἀρετῆς. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ κέρδος εἶχαν οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ τὰ δένδρα ποὺ τὰ δένδρον οἱ ἀνεμοὶ γίνονται ἰσχυρότερα. Ἐχουν ἐπίσης κέρδος καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τὴν ἐπιμείξαν με τοὺς ἀγαθοὺς. Σέβονται, ἐντρέπονται, κοκκινίζουν μπροστὰ εἰς ἐκείνους, καὶ ἂν δὲν ἀπέχον ἀπὸ τὴν κακίαν, ὅμως τολμοῦν νὰ πράξουν αὐτὰ ποὺ ἀποτολμοῦν κατὰ τρόπον ποὺ νὰ μὴ γίνονται ἀντιληπτοί. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσήμαντον, νὰ μὴ εἶναι δηλαδὴ θρασεῖς εἰς τὰς παρανομίας των. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγουν διὰ τὸν δίκαιον: «Εἶναι ἐπαχθὴς εἰς ἡμᾶς καὶ μόνον νὰ τὸν ἐλέησωμεν».⁴ Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅτι δηλαδὴ τοὺς κοστίζει ἡ παρουσία των, ἀσημαντος αἰτία ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν διάρρηξίν των. Διότι, ἐάν δὲν τοὺς ἐπέραζε ἡ παρουσία τοῦ δικαίου, δὲν θὰ ἔλεγον αὐτοὺς τοὺς λόγους. Τὸ δὲ γεγονός, ὅτι θίγεται καὶ δοκιμάζεται ἡ συνείδησις των ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐκείνου, δύναται ν' ἀποτελέσῃ σημαντικὸν κώλυμα, ὥστε νὰ μὴ ἐκδηλώνη τὴν κακίαν του ἐλευθέρως. Εἶδες πόσον κέρδος ἔχουν καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς; Διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἐχώρισε μεταξύ των ὁ Θεὸς. ἀλλὰ τοὺς ἄφησε νὰ ζοῦν μαζί.

²⁶⁹ Α Τὸ ἴδιον λοιπὸν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὸν διάβολον. Διότι καὶ αὐτὸν τὸν ἄφησαν ἐδῶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ ἰσχυρότερον, διὰ νὰ σὲ ἀναείλῃ λαμπρότερον ἀθλητὴν, διὰ νὰ εἶναι οἱ ἀγῶνες

³ Γεν. 6, 9.

⁴ Παρ. Σολομ. 2, 14.

σημαντικώτεροι. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ κανεὶς, διατὶ ἄφησεν ὁ Θεὸς τὸν διάβολον; νὰ τοῦ ἀπαντῆς με αὐτὰ τὰ λόγια. Ὅτι τοὺς νηφαλίους καὶ τοὺς προσεττικούς ὄχι μόνον δὲν τοὺς παρέδωκε καθόλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὠφέλησεν, ὄχι μὲ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν, διότι αὐτὴ εἶναι πονηρὰ, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποίησαν δεόντως τὴν πονηρίαν του. Διότι καὶ με τὸν ἰὼθ συνεπλάκη, ὄχι θέβαια διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ λαμπρότερον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ. Διὰ τοῦτο εἶναι πονηρὸς, ἢ διότι πονηρὰ εἶναι ἡ πρόθεσις καὶ ἡ θέλησις του. Καὶ ὅμως δὲν ἐβλάψε καθόλου τὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἀπεναντίας καὶ ὠφέλησεν ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν μάχην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδείξαμεν, καὶ ἐφάνησεν ὁ μὲν δαίμων τὴν πονηρίαν του, ὁ δὲ δίκαιος τὴν ἀνδρείαν του. Μὰ πολλοὺς τοὺς νικῶ, λέγει. Τοὺς νικῶ θέβαια, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἰσχύιν. Πράγμα ποὺ ἀπεδείχθη ἤδη πολλαπλῶς.

Βάδιζε λοιπὸν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ σὲ βιάσῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ὠφεληθῆς τὰ μέγιστα, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὅπως εἶπα προηγουμένως, Ἐ ὁ Θεὸς ἄφησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζοῦν μαζί, καὶ μάλιστα τοὺς καλοὺς με τοὺς κακοὺς, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδικὴν των ἀρετῆν. Ἄκουσε, λοιπὸν, τί λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητὰς του: «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ κτήριμα αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς προζύμιον, τὸ ὁποῖον ἔπηρε μία γυναῖκα καὶ τὸ ἐκρύψεν εἰς μεγάλην ποσότητα ἀλεύρου».⁵ Ὅσατε οἱ δίκαιοι ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ζύμης, διὰ νὰ προσεκύκωσιν πρὸς τὴν ἰδικὴν των ἀρετῆν τοὺς πονηροὺς. Ἀλλὰ οἱ δίκαιοι εἶναι ἄλλοι, μὰ καὶ ἡ ζύμη πράγματι εἶναι μικρὰ. Ἡ μικρὰ ὅμως ποσότης ἐκείνης δὲν παραβλάπτει καθόλου τὴν μᾶζαν, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἡ μικρὸτης ἐκείνη διαφοροποιεῖ πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς ποιότητα δλο τὸ ἀλεύρον, με τὴν δύναμιν ποὺ εὐντάρχει εἰς αὐτὴν. Ἐ Ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ἡ δύναμις τῶν δικαίων δὲν ἐπιρροεῖται εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ἀριθμοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Δώδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Εἶδες πόσον μικρὰ εἶναι ἡ ζύμη; Ὅλη ἡ οἰκουμένη ἔζη εἰς τὴν ἀπιστίαν. Εἶδες πόσον μεγάλη ἦταν ἡ μᾶζα; Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ δώδεκα ἔφεραν πρὸς τὴν ἰδικὴν των πίστιν ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἡ ζύμη καὶ ἡ μᾶζα ἦσαν τῆς ἴδιας φύσεως, ἀλ-

ἡ. Ματθ. 13, 33.

λά δεν ήταν της ίδιας ποιότητας. Διὰ τοῦτο φησὶ μετα-
βῶ τῶν δικαίων τοὺς κακοὺς, ὡστε, καθὼς εἶναι ὅλοι τῆς
ίδιαι φύσεως, νὰ γίνουν καὶ τῆς αὐτῆς ψυχικῆς διαθέσεως.
Αὐτὰ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, μὲ αὐτὰ ν' ἀπο-
στομῶνυτε τοὺς ἀδιαφόρους, τοὺς διαλυμένους, τοὺς ἀκηνη-
ραοὺς, Ἐ αὐτοὺς ποὺ ἀποφεύγουν τοὺς μάχους τῆς ἀρετῆς,
τοὺς κατηγοροῦς τοῦ κοινοῦ μας Θεοῦ. «Ἡμάρτηρες»,
λέγει, «ἠκούσατε».⁶ Μὴ προσέσσης καὶ ἄλλην βαρυτέραν ἁ-
μαρτίαν. Δὲν εἶναι τόσοσιν ἁρῶ ν' ἁμαρτήσης, ὅσον εἶναι,
μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ κατηγορήσῃς τὸν Κύριον. Φρόντισε
νὰ γνωρίσης τὸν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι αὐ-
τὸς δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος παρὰ σὺ ποῦ ἠμάρτησας. Παν-
τοῦ χρειάζεται ἀγαθὴ προαίρεσις. Τοῦτο τὸ ἀπέδειξε εἰς
σᾶς ὄχι μόνον μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ πα-
ράδειγμα σουνανθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

Αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν νὰ χρησιμοποίησῃς καὶ σὺ. Ἔτσι
θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ὁ κοινὸς μας Θεοσότης. Μάθετε αὐτὸν
τὸν τρόπον τῆς ἀποδείξεως καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ κανεὶς νὰ
σᾶς ἀντικρούσῃ. Ὑπάρχει κανεὶς ποὺ πορνεύει; 7 Ἄ Δεί-
ξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ἐγκρατῆ. Ἄλλος εἶναι πλεονέκτης καὶ
ἀρπαξ; Δείξε εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον ποὺ θίβει ἐλεημοσύνην. Ζῆ
κανεὶς εἰς τὴν κακεντρέχειαν καὶ τὸν φθόνον; Δείξε εἰς αὐ-
τὸν ἄλλον ποὺ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸ πάθος αὐτοῦ. Κυριαρ-
γῶντα ἀπὸ τὴν ὁσγίν; Φέρε εἰς τὸ μέσον ὄν ἄλλον ποὺ
ζῆ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐγκρατέρειαν. Διότι δὲν πρέπει νὰ
ἀνατοίχωμεν μόνον εἰς τὰς παλαιὰς διηγήσεις, ἀλλὰ νὰ
λαμβάνωμεν τὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν παρεῖσαν ζωὴν.
Διότι καὶ σήμερον μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ παραδείγμα-
τα τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι κατώτερα τῶν παλαιωτέρων. Εἶ-
ναι ἄπιστος καὶ νομιζεῖ, ὅτι εἶναι ψευδὴς καὶ Γραφαί; Δὲν
πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰῶδ ὑπῆρξεν αὐτὸς ποὺ ὤπρηξεν. Δείξε
εἰς αὐτὸν ἄλλον ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος μιμείται τὴν ζωὴν ἐ-
κείνου τοῦ δικαίου. Ἔτσι θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος.
8 Συμπαράτασσει συνδούλους μετὰ συνδούλων καὶ δὲν ἀπο-
φασίζει κατὰ τὴν ἰδικὴν του κρίσιν, διὰ νὰ μὴ ἀρχίσῃ ὁ κα-
θένας πάλιν νὰ λέγῃ ὅπως ἐκεῖνος ὁ δούλος ποὺ τοῦ ἐνε-
πιστεύθη ὁ Κύριός του τὸ τάλαντον, καὶ ἀντὶ τοῦ τάλαντου
ἀπήγγειλε μομφὴν κατὰ τοῦ Κυρίου, λέγων: «διότι εἶσαι
σκληρός». Ἐγὼ δηλαδὴ ἔσπετε νὰ στενώσῃ, διότι δὲν ἐ-
δίπλασαίσε τὸ τάλαντον, αὐτὸς κατέστησεν βαρυτέραν τὴν

6. Γεν. 4, 7, πρὸλ. καὶ Σαρ. Σαρ. 91, 1.

7. Ματθ. 26, 34.

ἁμαρτίαν του, προσθέτων εἰς τὴν ἰδικὴν του ὀδρῶνειαν
καὶ τὴν κατηγορίαν ἐναντίον τοῦ Κυρίου του. Τί εἶπε δη-
λαδὴ: «Σὲ εἶδον ὅτι εἶσαι σκληρός», Ἄθλιε, καὶ ταλαίπω-
ρε, καὶ ἀγάριστε, καὶ ἀκηρᾶ. Ἐγὼ εἶχες χρέος νὰ κατακρί-
νῃς τὴν ἰδικὴν σου ὀδρῶνειαν καὶ νὰ μετριάσῃς κάπως τὴν
προηγούμενην ἁμαρτίαν σου, σὺ μετεδίβασας τὴν κατη-
γορίαν ἐναντίον τοῦ κυρίου σου καὶ ἀντὶ τὰ διπλασιάσας
τὸ τάλαντον ἐδίπλασας τὴν ἁμαρτίαν.⁹

Ἐ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς συμπαράτασσει δούλους καὶ δού-
λους, διὰ νὰ κρίνουν αὐτοὶ ἐκεῖνους καὶ ἐκεῖνοι κρινόμενοι
ἀπὸ αὐτοῦ νὰ μὴ δύνανται νὰ κατηγοροῦν τὸν Κύριον. Διὰ
τοῦτο λέγει: «Ἐρχεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου περιεβλη-
μένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς του». 10 Πρόσχε τὴν ταυτότη-
τα τῆς δόξης. Δὲν εἶπεν «περιεβλημένος δόξαν ὁμοίαν
πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς», ἀλλὰ εἶπεν «περιεβλημέ-
νος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς καὶ θὰ συνάξῃ ὅλους τοὺς λα-
οὺς». Εἶναι φοδερὸν αὐτὸ τὸ κριτήριον, ἀλλὰ φοδερὸν διὰ
τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ὀπολόγους, διότι, δι' ἑσούς ἔ-
χουν συνειδησὶν τοῦ ἐναρέτου βίου των, τὸ κριτήριον αὐτὸ
εἶναι ποθητὸν καὶ εὐπροσέγγιστον. «Καὶ θὰ τοποθετήσῃ τὰ
πρόβατα εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἐρίφια εἰς τὰ ἄριστερά.» 11 Καὶ
οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶναι ἄνθρωποι. Ἄλλὰ διατὶ ἐκεῖνοι εἶναι
πρόβατα καὶ αὐτοὶ ἐρίφια;

Τοῦτο ὄχι διὰ νὰ μάθῃς τὴν διαφορὰν τῆς φύσεως, ἀλ-
λὰ διὰ νὰ μάθῃς τὴν διαφορὰν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Καὶ
διατὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν βίδουν ἐλεημοσύνην ἀποκαλοῦνται ἐ-
ρίφια; Διότι τὸ ζῶον αὐτὸ εἶναι ἄκαρπον καὶ δὲν παρέχει
εἰς τὸν κτήτορα του οὐτὲ γάλα, οὐτὲ μικρὰ, οὐτὲ ἔριον, εἶ-
ναι δὲ ἀνικανὸν δι' οἰανδήποτε προσφορὰν αὐτοῦ τοῦ εἶ-
ναι, λόγῳ τῆς μικρᾶς του ηλικίας. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνους
ποὺ δὲν ἀποφέρουν κανέναν καρπὸν ἐλεημοσύνης τοὺς ὠ-
νόμασε ἐρίφια, ἐνῶ τοὺς καθήμενους εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ τοῦ
ὠνόμασε πρόβατα. Διότι αὐτὰ ἀποφέρουν σημαντικὸ εἰσό-
δημα, ἀπὸ τὸ ἔριον, ἀπὸ τὰ μικρὰ των, ἀπὸ τὸ γάλα. Τί
λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτούς; Μὲ εἴδατε νὰ πενῶ καὶ μὲ ἐ-
θάρψατε. Μὲ εἴδατε γυμνὸν καὶ μὲ ἐνεδύσατε. Ἐ ἔξουν καὶ
μὲ ἐπερμαζήψατε. 12 Εἰς τοὺς ἄλλους πάλι λέγει τὰ ἀντί-
θετα. Καὶ ὁμοῦ τόσοσιν ἐκεῖνοι, ὅσον καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἄνθρω-
ποι.

9. Πρὸλ. Ματθ. 26, 14 - 30.

10. Ματθ. 16, 27.

11. Ματθ. 26, 33.

12. Πρὸλ. Ματθ. 26, 35.

ποι, οι οποίοι έλαβαν τὰς ἰδίας ἐπαγγελίας, και οι μὲν και οι δέ, είχαν ὀρίσῃ δι' ἀμφοτέρους τὰ ἴδια ἐπαθλα τῆς ἀρετῆς, ὁ ἴδιος ἐπήγε και πρὸς αὐτοὺς και πρὸς ἐκείνους, ἐνεφανίσθη μὲ τὴν ἰδίαν γυμνότητα και πρὸς τοὺς μὲν και πρὸς τοὺς δέ, μὲ τὴν ἰδίαν πείναν, και ξένος ὁμοίως. "Ὅλα ἦσαν ἴσα και δι' ἐκείνους και διὰ τούτους. "Ἀλλὰ διατὶ τὸ τέλος δὲν ὄπηρε παρόμοιον; Διότι δὲν ἄφησε ἡ ψυχικὴ διάθεσις. 271 Ἀ Αὐτὴ μόνη ἐπροκάλεσε τὴν διαίρεσιν. Διὰ τοῦτο ἐκείνοι μὲν ἀπέρχονται εἰς τὴν γένεσιν, ἐνῶ οὗτοι μεταβαίνουν εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐὰν ἦταν ὁ διάβολος αἴτιος τῶν ἁμαρτημάτων των, δὲν ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθοῦν αὐτοί, ἀφοῦ ἄλλος ἠμάρτησε και τοὺς ἐξώθησε εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Εἶδες ἐδῶ και ὅσους ἠμάρτησαν και τοὺς ἄλλους ποὺ ἔζησαν εἰς τὴν ἀρετὴν; Εἶδες πῶς ἀπεστομώθησαν, δταν εἶβαν τοὺς συνδούλους των;

"Ἄς φέρωμεν τὸν λόγον και εἰς ἕνα ἄλλο παράδειγμα. Ἦσαν, λέγει, δέκα παρθένοι.¹² Καὶ εἰς τὸ προκείμενον παράδειγμα ἡ θέλησις εἶναι αὐτὴ, ἡ ὁποία εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μὲν ἐνῆργησε ὀρθῶς, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δὲ ἔσφαλε, ὥστε δύνασαι νὰ ἴδῃς ἐκ παραλλήλου και τὰ ἁμαρτήματα τούτων και τὰ κατὰ ἔργα ἐκείνων. Διότι ἡ σύγκρισις τὰ καθίστῃ σαφέστερα. Ἐ και αὐταὶ παρθένοι και ἐκείναι παρθένοι, και οἱ πρῶται πέντε και οἱ δευτέραι πέντε. Ἐκράτουν λαμπάδας και αὐταὶ και ἐκείναι και ἐπερίμεναν ἅλα τὸν νυμφίον. Πῶς ὅμως αἱ μὲν εἰσῆλθαν εἰς τὸν γάμον, αἱ δὲ δὲν εἰσῆλθαν; Διότι αὐταὶ ἦσαν ἀνάνθρωποι, ἐνῶ ἐκείναι ἦσαν ἡμεροὶ και φιλόανθρωποι. Βλέπεις λοιπὸν πάλιν, ὅτι αἴτια τοῦ τέλους εἶναι ἡ θέλησις και ὄχι ὁ διάβολος; Εἶδες ὅτι ἡ κρίσις διεξάγεται ἐκ παραλλήλου και ἡ ἀπόφασις συνάγεται ἐκ τῶν ὁμοίων; Σύνδουλοι θὰ κρίνουν συνδούλους.

Θέλεις τώρα νὰ σοὺ δεῖξω σύγκρισιν, ἡ ὁποία γίνεται ἐξ ἀνομοίων; Διότι γίνεται και ἐξ ἀνομοίων, ὥστε ἡ κατάκρισις νὰ καθίσταται σαφέστερα. "Ἄνδρες Νινευίται, λέγει, «θὰ σκωθοῦν και θὰ καταδικάσουν αὐτὴν τὴν γενεάν.»¹³ Δὲν εἶναι πλέον ὅμοιοι οἱ κρινόμενοι. Διότι οἱ μὲν εἶναι θάρσαροι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι Ἰουδαῖοι. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἤκουσαν τὴν διδασκαλίαν τῶν προφητῶν, ἐνῶ οἱ Νινευίται οὐδέποτε ἔλαβον μέρος εἰς θεῖαν ἀκρόασιν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὴ ἡ διαφορά, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἐκεῖ μὲν μετέδῃ

12. Πρὸς Ματθ. 25, 1-13.

13. Ματθ. 12, 41.

δοῦλος, ἐνῶ ἐδῶ, εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Κύριος. Καὶ ἐκείνος, ὅταν ἔφθασε, ἐκήρυττε καταστροφήν, ἐνῶ ὁ Κύριος εὐηγγελίζετο τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ποῖοι λοιπὸν ἦταν φυσικὸν νὰ πιστεύσουν περισσότερο, οἱ θάρσαροι και ἁμάρωται, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν μετέσχον εἰς θεῖαν διδασκαλίαν ἢ ἐκείνοι ποὺ ἀπὸ μικρῶν ἡλικιᾶν ἐειργάλασαν μὲ τὰ προσηκτικὰ θεία; Εἶναι φανερόν, ὅτι μάλλον οἱ Ἰουδαῖοι. Συνέδῃ ὅμως τὸ ἀντίθετον. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, οἱ δὲ ἐκήρυττε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ οἱ Νινευίται ἐπίστευσαν εἰς τὸν συνδούλον, ὁ ὁποῖος ἠπέλει καταστροφήν, διὰ νὰ φανῇ σαφέστερον και ἐκείνων ἡ δικαιοσύνη και τούτων ἡ πονηρία. Μήπως παρεμβαίνει κανένας δαίμων; Μήπως ὁ διάβολος; Μήπως ἡ τύχη; Μήπως ἡ εἰμαρμένη; Δὲν εἶναι καθέννας ὑπεύθυνος διὰ τὴν κακίαν του ἢ τὴν ἀρετὴν του; Διότι, ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ φέρουν οἱ ἴδιοι τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων των, δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι «θὰ καταδικάσουν τὴν γενεάν αὐτῆν». Οὐτὲ θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ βασίλισσα τοῦ Νότου ἐπρόκειτο νὰ καταδικάσῃ τοὺς Ἰουδαίους.¹⁴ Διότι τότε δὲν θὰ καταδικάσουν μόνον λαοὶ λαούς, ἀλλὰ και ἕνας ἄνθρωπος θὰ συμβῆ πολλῶς νὰ καταδικάσῃ ὀλοκλήρον λαόν, ἔσταν αὐτοὶ ποὺ ἦταν μάλλον εὐδεχόμενοι νὰ ἀπατηθοῦν, φαίνεται ὅτι δὲν ἐξηπατήθησαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ποὺ ὤφειλαν μὲ κάθε τρόπον νὰ νικήσουν, ἐν τούτοις ἠττήθησαν.

Διὰ τοῦτο ἐκάμαμε μνείαν τοῦ Ἄδᾶμ και τοῦ Ἰῶβ.¹⁵ Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα ἐκεῖνο, ὥστε νὰ ἐξανιλήσωμεν και τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ θέματος. Τὸν Ἄδᾶμ τὸν ἐπέρασε μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ τὸν Ἰῶβ μὲ ἔργα. Καὶ τὸν Ἰῶβ τὸν ἐγύμνωσαν ἀπὸ βλοῦν τὸν πλοῦτον του και τὸν ἀπεστέρησαν ἀπὸ τὰ τέκνα του. Ἐνῶ ἀπὸ τὸν Ἄδᾶμ δὲν ἀφῆρσαν, οὐτε μικρὸν οὐτε μεγάλο ἀπὸ τὰ ὄντα τῆς γῆς. "Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καλύτερα τὰ λόγια ποὺ ἐχρησιμοποίησε.¹⁷ Ἄ και γενεὰ τὸν τρόπον τῆς ἀπάτης. «Προσῆλθε, λέγει, «ὁ ὄφις και εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα: Διὰτι σὰς εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ἅλα τὰ δένδρα ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν παράδεισον;»¹⁸ Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἐδᾶς ὄφις, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰῶβ ἡ σύζυγός του. Ἐπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξὺ τῶν συμβού-

14. Πρὸς Ματθ. 12, 42.

15. Πρὸς ἀσθενεῖς εὐαγγ. εἰς τὴν ἐπιπέδον τοῦ «Διατὶ δὲν ἀνεπίσταται ὁ διάβολος...», τὴν ἐπιπέδον δρα ἐν τῷ 20ῳ στίχ. παραφράσις αἰρέτ., σελ. 11 ὄψις.

16. Γέν. 3, 1.

λων. Διότι εκείνος ήταν δούλος, ενώ αυτή ήταν κοινωνός του διου του. Αυτή ήταν θεήτος του, ο άλλος ήταν υποτακτικός. Είδες, ότι δεν υπάρχει περιώριον αυγνώμης; Διότι εκείνον την ήπάτησεν ο υποτακτικός και δούλος, ενώ εκείνον δεν ήδουήθη να τον υποσκελίση ούτε ή ούζυγος και θεήτος του εις την ζωήν. Ἐλλά ἄς ἴδωμεν και τί λέγει: «Διατι ειπεν ο Θεός να μη φάγητε από δλα τὰ δένδρα;» Καί δμως ο Θεός δεν ειπεν αυτό, ἄλλά τὸ αντίθετα. Πρόσπεχε λοιπόν να ἴδης την πανουργίαν του διαβόλου. Β Ἐίπε αυτό που δεν ἐλέχθη, διὰ να μάθη αυτό που ἐλέχθη. Τί ἔκανε λοιπόν ἡ γυναίκα; Ἐνῶ ἔπρεπε να τον ἀποστομώση, ἐνῶ ἔπρεπε να μή του ἀνακοινώση τον λόγον, από ἀπερισκαφίαν, ἐκονολόγησε την ἐντολήν του Κυρίου. Διὰ τούτο του προσέφερε ἰσχυρόν στήριγμα.

Κοίταξε λοιπόν πόσον μεγάλο κακόν εἶναι να παραδίδης ἀπερισκέπτως τον εαυτόν σου εις τούς δολίους ἐχθρούς. Διὰ τούτο ἔλεγεν ὁ Χριστός. «Μή δίδετε τὰ ἅγια εις τούς κύναις, οὔτε να ρίψετε τούς μαργαρίτας σας μπροστά εις τούς χοίρους, διὰ να μη στραφοῦν ἐναντίον σας και ὡς καταξείχουσιν.»¹⁷ Τούτο συνέθη εις την περίπτωσιν τῆς Ἐσας. Ἐῶσε τὰ ἅγια εις τὸν κύνα, εις τὸν χοῖρον. Κατεπάτησεν ἐκεῖνος τούς λόγους C και ἐστράφη και ἐξείχισε την γυναίκα. Καί πρόσπεχε να ἴδης με πόσιν πανουργίαν ὁμιλεῖ. «Δέν θά ἀποθάνετε με θάνατον»,¹⁸ τούς λέγει. Προσέχετε, σὰς παρακαλῶ, εις αυτό τὸ σημείον, διότι ἡ γυναίκα ἠδύνατο να ἐνοήση την ἀπάτην. Διότι ἐκήρυττεν εὐθὺς τὴν ἐχθραν και τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Θεόν, και αὐτὴ τῶ ἀπήτησεν ἀμέως. Ἐστω, προηγουμένως ὁμιλήσεν εις αὐτόν, διότι ἤθελε να μάθη την γνώμην του Θεοῦ. Ἐπειτα δμως, όταν ἐκεῖνος εἶπε τὰ ἀντίθετα, διατι τὸν ἠκολούθησεν; Ὁ Θεός εἶπεν: «Θά ἀποθάνετε με θάνατον». Ἐκεῖνος ἀντεῖπε με τούς ἐξῆς λόγους: «Δέν θά ἀποθάνετε με θάνατον». Τί σαφέστερον από αὐτὸν τὸν πόλεμον; Ἀπό του ἄλλου ἔπρεπε να καταλάβη ὅτι ἦταν ἐχθρός και πολέμιος παρά από τὸ γεγονός τούτο, ὅτι δηλαδὴ εἶπεν ἀντίθετα από ὅτι εἶπεν ὁ Θεός; D Ἐπρεπε λοιπόν να ἀποφύγη ἀμέως τὸ δόλωμα, ἔπρεπε να ὑπερηγήσῃ την παγίδα. «Δέν θά ἀποθάνετε», εἶπεν, «κάθε ἄλλο, σὰς ἀπηγόρευσεν ὁ Θεός να φάγητε από τὸ δένδρον αὐτό, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι κατὰ την ἡμέραν κατὰ την ὁποίαν θά φά-

17. Ματθ. 7, 6.
18. Γεν. 3, 4.

γετε, θά ἀνοιχθοῦν τὰ μάτια σας και θά εἰσθε και σεις οὖν θεοί.»¹⁹ Μὲ την ἐλπίδα τῆς μεγαλυτέρας ὑποσχέσεως, ἔχασε και τὰ ἀγαθὰ που εἶχεν ἤδη εις τὰς χεῖρας. Ὑπεσχέθη ὅτι θά τούς κάμη θεούς και τούς ἔρριπεν εις την τυραννίαν του θανάτου. Πόθεν ὠρμήθη, λοιπόν, γυναίκα, και ἐπίστευσε εις τὸν διάβολον; Ποῖον ἀγαθὸν διέκρινε; Δέν ἦταν ἀρετὴ ἡ ἀξιοπιστία του νομοθέτου, ὅτι ὁ Θεός εἶναι και ποιητής και θεμιουργός, ἐνῶ ὁ διάβολος εἶναι και ἐχθρός; Καί ἄς μὴ τὸν εἴπωμεν, ἔστω, ἀκόμη διάβολον. Ἐς δεχθόμεν, ὅτι τὸν ἐνόμισε ἀπλοῦν ὄφιν. E Ἐπρεπε λοιπόν, πές μου, να θεωρήση τὸν ὄφιν ὄφιν να ὁμιλήση με τὸσον κύρος, ὡστε να ἐξαγγείλῃ εις αὐτὸν και θεοποιήσῃ γνώμην; Βλέπεις ὅτι ἦταν δυνατόν να διακρίνη την ἀπάτην, ἄλλ' αὐτὴ δεν ἠθέλησεν.

Καί δμως, ὁ Θεός ἔδωσεν ἀρκετὰς ἀποδείξεις τῆς ἰσχύος του εὐεργεσίας και ἀπέδειξεν με ἔργα την πρόνοιάν του. Διότι ἐπλάσε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δεν ὑπῆρχε πρῶν, και του ἐνέπνευσε ψυχὴν και τὸν ἐπλάσε κατ' εἰκόνα του, τὸν κατέστησε ἀρχοντα δλων τῶν ἐπιγείων και του ἐχάρισε και δοθὸν και ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον και ἀφού του ἐπέτρεψε την χρῆσιν δλων τῶν λοιπῶν δένδρων,²⁰ A του ἀπηγόρευσε να ἐγγίση ἕνα μόνον. Καί ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ ἐτέθη πρὸς ὠφελείαν του. Ἐνῶ ὁ διάβολος δεν ἐπέδειξε ἑμπράκτως κανένα ἀγαθόν, οὔτε μικρὸν ἢ μεγάλο, ἄλλὰ με ἀπλῶς μόνον λέξεις ἐφούκωσε τὸ μυαλό τῆς γυναίκας, τῆς ἐνεφύσησεν ματαιὰς ἐλπίδας και ἔτσι την ἐξηπάτησεν. Κι ἐκείνη ἐθεώρησε τὸν διάβολον ἀξιοπιστότερον από τὸν Θεόν, παρά τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεός τῆς ἐπέδειξε την ἀγάπην του με ἔργα. Ἡ γυναίκα ἐπίστευσε τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος τῆς προσέφερεν ἀπλοῦς λόγους μόνον, και τίποτε ἄλλο. Βλέπεις, ὅτι ἡ ἀπάτη ἐγινε από ἀφροσύνην και ἀδιαφορίαν μόνον και ὄχι από την ἀσκησιμίας; Καί, διὰ να κατανοήσῃ σαφέστερον τὸ πρᾶγμα, ἀκουσε πὺς κατηγορεῖ την γυναίκα και ἡ Γραφή. B Διότι δεν λέγει, ὅτι ἡ γυναίκα ἐξηπάτηθη, ἄλλὰ «παρητήρησε προσεκτικώτερον τὸ ἀπηγορευμένον δένδρον, εἶδε τὸν καρπὸν του ὡραῖον εις τὴν φῶν και ἐσκέφη ὅτι θά ἦτο εὐχάριον να τὸν δοκιμάσῃ.»²⁰ Ὅστε τὸ ἐγκλήμα ἐκεῖνο ἐπίγησε από την ἀπληστον θῆαν αὐτῆς και ὄχι μόνον από την ἀπάτην του διαβόλου. Διότι ἠττήθη από την ἰδικὴν

19. Γεν. 3, 4-6.
20. Γεν. 3, 6.

κλήματα. Και αυτοί οι πτωχοί μας σήμερα, καθώς τους συνώδευε ἐξ ἀρχῆς ἡ πενία τους, προσημύθησαν εἰς τὴν κατάστασίν των. Ἐκεῖνος ὅμως ὑπέμεινε πενίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦταν προητομασμένος, διότι ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν πενίαν ἔγινεν ἀποτόμως. Ὅπως λοιπὸν τὸ νὰ γνωρίζῃς τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν σου ἀποτελεῖ μεγίστην παρηγορίαν, ἔτσι καὶ ἡ ἀσκησις εἰς τὴν ἐν πενίᾳ διαβίωσιν δὲν ἀποτελεῖ μικρότερον παρηγορίαν. Ἀλλὰ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος εἶχε στερηθῆ καὶ τὰ δύο αὐτὰ καὶ πάλιν δὲν ἐκλονίζετο. Τὸν εἶδες πού περιήλθεν εἰς ἐσχάτην πενίαν, χειρότεραν τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρῆς; Διότι ποῖος δύναται νὰ εἶναι πτωχότερος ἀπὸ τὸν γυμνὸν καὶ ἀστεγον. Μᾶλλον δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα οὐτε ὀλίγον ἔσχατος νὰ χαρῆ, διότι δὲν ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὴν κορπίαν. Ὅταν λοιπὸν σοῦ συμβῇ νὰ περιπέσης εἰς πενίαν, σκέψου τὴν συμφορὰν τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὁμοίως θὰ ἀνορθώθῃς καὶ θὰ ἀποκρούσῃς κάθε σκέψιν ἄθυμιας.

Καὶ αὐτὴ ἡ μία συμφορὰ, δηλαδὴ ἡ πενία, θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς πηγὴ δάων τῶν ἄλλων δεινῶν. Δευτέρα δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, ἢ μᾶλλον μεγαλύτερα καὶ ἀπὸ ἐκείνην, ἦταν ἡ πληγὴ τοῦ σώματος. Ἐ ποῖος λοιπὸν ὑπέφερε ἀπὸ τοιαύτην ἀσθένειαν; Ποῖος ἐδέχθη τοιαύτην πληγὴν ἢ εἶδεν ἄλλον νὰ ἐδέχθῃ; Κανεὶς ἀπολύτως. Τὸ σῶμα του ἐσθέρετο βαθμιαίως καὶ παντοῦ ἀπὸ τὰς σὰρκας του ἔβγαιναν, ὡς ἀπὸ πηγῆς, ἀκουλίκαια, καὶ ἡ ροὴ ἐκεῖνη ἦταν διαρκῆς, καὶ ἡ δυσωδία μεγάλη ὀλίγον καὶ ἔλειωνε εἰς αὐτὴν τὴν σῆψιν, ἠσθάνετο ἀηδίαν πρὸς τὰς τροφὰς καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ μίαν ἀσυνήθιστον καὶ ἀπίστευτον πείναν. Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λάθῃ τὴν τροφὴν καὶ ὅταν τοῦ προσεφέρετο αὐτὴ ἔλεγεν: «὚ν δρώμην μὲ τὴν ὁποίαν τρέφονται τὰ ζῶα καὶ οὐκ ἄνθρωποι, ὁλέτω τὰς τροφὰς μου».²⁷⁵ Α. Ὅταν, ἀνθρωπῆ μου περιπέσης εἰς ἀσθενείαν, ἐνθυμήσου τὸ σῶμα ἐκεῖνου καὶ τὴν σάρκα του τὴν ἁγίαν. Διότι ἦταν καὶ ἅγια καὶ καθάρη, ἂν καὶ εἶχεν ὄλας αὐτὰς τὰς πληγὰς. Καὶ ἂν κανεὶς εὐρσκατεῖ εἰς ἐκστρατεῖαν, καὶ ἐκεῖ ἀδικῶς καὶ χωρὶς εὐλογον αἰτίαν κρεμασθῇ ἐπάνω εἰς ξύλον καὶ δέλητῃ τὰ πλεῦρά του νὰ ξεσχιζῶνται, οὕτε νὰ θεωρῆ τὸ πρᾶγμα ἐντροπὴν, οὕτε νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὸν πόνον, σκεπτόμενος αὐτὸν τὸν ἅγιον ἄνθρωπον.

Ἀλλὰ, θὰ εἴπηρς, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἦνταὶ μεγάλην

275. Ἰωβ 6, 7.

παρηγορίαν ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Θεὸς καθύβουεν ἐναντίον του ὄλα αὐτὰ τὰ δεινὰ. Μὰ ἐκεῖνο πού τὸν ἐτάρασε καὶ τὸν ἐθρόβετο περισσότερο ἦταν τὸ ὅτι ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ δίκαιος Θεός, τὸν ὁποῖος ὁ ἴδιος ἐλάτρευσε μὲ κάθε τρόπον, ἔπολεμῆ ἐναντίον του. Καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρῆ μίαν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν γινόμενων. Διότι, ὅταν ὀστερα ἔμαθε τὴν αἰτίαν, πρόσεξε νὰ ἴδῃ πόσῃν ἐσλάθειαν ἐπέδειξε. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ εἶπεν ὁ Θεός: «Νομίσεις ὅτι εἶ ἄλλον λόγον ἐνήγησα ἐγὼ διὰ σέ, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ ἀναδειχθῆς δίκαιος;»²⁷⁶ Καὶ ἐκεῖνος κατὰληκτος ἀπήντησε: «Θὰ ὅλω τὸ χέρι μου εἰς τὸ στόμα μου διὰ νὰ τὸ κλείσω καὶ νὰ σωτήσω πλῆον. Μίαν φορὰν ὀμίλησα κατὰ τρόπον ἀνόητον, δὲν πρέπει νὰ ὀμιλήσω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ δευτέραν φορὰν.»²⁷⁷ Καὶ πάλιν: «Μέχρι τώρα μὲ τὰ αὐτὰ μου μόνον ἤκουον διὰ σέ καὶ τὸ μεγαλεῖον σου. Τώρα ὁμως σὲ εἶδα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια. Διὰ τοῦτο ἐλεεινολόγησα καὶ ἐξουθένωσα τὸν ἑαυτὸν μου, ἔλειωσα ἀπὸ ψυχικὴν συντριβὴν, αἰσθάνομαι ὅτι εἰμὴ πρᾶγματι ἀπὸ χῶμα καὶ στάκτην».²⁷⁸

Εἰν νομίσεις, ὅτι αὐτὸ ἀρκεῖ πρὸς παρηγορίαν, θὰ δυνήθῃς καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃς αὐτὴν τὴν παρηγορίαν. Καὶ ἂν πάθῃς κάτι φοβερόν, οὐκ ἐξ αἰτίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ εὐχαριστήσης καὶ δὲν διασημῆς αὐτὸν πού ἠδύνατο νὰ τὸ ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ τὸ ἀψῆσε διὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, τότε ὅπως στεφανώνονται αὐτοὶ πού ὑπέστησαν δεινὰ διὰ τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ σὺ θὰ ἐπιτύχῃς τὴν ἴδιαν ἀνταμοισίην, θιότι ὑπέμεινες μὲ γενναϊότητα τὰς συμφορὰς, αἱ ὁποῖαι καθυβούθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον σου, καὶ διότι ἠγαθήθησες ἐκεῖνον πού ἠδύνατο νὰ τὰς ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ πράξῃ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ πενία καὶ ἡ νόσος, εἰς τὴν πλῆον ἀκραίαν ἔκφασίν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸν δίκαιον Ἰωβ. Θέλεις τώρα νὰ σοῦ δείξω καὶ τὸν πῶλεον τῆς φύσεως, Δ ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ὁσοδορότητα ἐξεπλήρωθη ἐναντίον τοῦ γενναίου ἐκείνου:

Δέκα τέκνα ἔχασε, καὶ τὰ δέκα μαζί ταυτοχρόνως, καὶ τὰ δέκα εἰς τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας των, καὶ τὰ δέκα μὲ ἀρετὴν, πρᾶγμα πού τὸν εἶχον ἀποδείξει, καὶ τὰ ἔχασε ὀχι συμφώνως πρὸς τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλὰ μὲ θείον καὶ ἀξιοβρόνητον θάνατον. Ποῖος δύναται νὰ ἀ-

276. Ἰωβ 40, 6.

277. Ἀστ. 40, 4-5.

278. Ἀστ. 42, 5-6.

ναφέρη παρομοίαν συμφορῶν; Οὐδέεις. "Όταν λοιπόν χάσῃς υἱὸν καὶ θυγατέρα μαζί, κάμε μίαν ἀναδρομὴν πρὸς τὸν δίκαιον ἐκεῖνον, καὶ ὅπωςδήποτε θὰ εὐρησῇ ἐκεῖ μεγάλην παρηγορίαν διὰ τὴν συμφορὰν σου. Ἄρα γε μόνον αὐτὰ τὰ θειὰ συνέθεσαν εἰς αὐτόν; Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν φίλων καὶ ἡ προσοχία, τὰ πειράγματα καὶ αἱ ὕδρεις, Ἐ ὁ χλευασμὸς καὶ ὁ γέλως καὶ ὁ διασυρμὸς ἀπὸ ἄλλων ἦταν κάτι τὸ ἀφόρητον. Διότι συνήθως πληγώνουν τὴν ψυχὴν μας, ὄχι τόσο ἡ φύσις τῶν συμφορῶν, ὅσον ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ὀνειδίζουν διὰ τὰς συμφορὰς μας. "Όχι μόνον δὲν ὑπῆρχεν ἕνας ποὺ νὰ τὸν παρηγορῇ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τοῦ ἐπετίθεντο ἀπὸ ἄλλας τὰς πλευρὰς καὶ τὸν ἐξῆθριζον. Καὶ τὸν ἐλέεικ νὰ παραπονήται δι' αὐτὰ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ λέγῃ: Ἐφορᾶτε κατ' ἐμοῦ μὲ τοὺς ὀνειδισμοὺς σας.²⁷ Καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ ἀσπλάγγχνους καὶ λέγει: Μὲ ἀπηνήθησαν οἱ συγγενεῖς μου καὶ οἱ δοῦλοι μου κατεφέρουντο ἐναντίον μου καὶ ἐπροσκάλουσαν τοὺς υἱοὺς τῶν παλλακίδων μου καὶ αὐτοὶ ἐρευνῶν μακρὰν.²⁸ Ἄλλοι, λέγει, μὲ ἔπυσον καὶ ἔγιναν ὁ ἐμπαιγιὸς ἄλλων καὶ ἡ ἴδια ἡ στολή μου μὲ ἔχει σιχαθῆ. "Όλα αὐτὰ δὲν ὑπομένεις νὰ τὰ ἀκούῃς, πολὺ περισσότερον νὰ τὰ ὑποστῆς εἰς τὴν πρᾶξιν.²⁹ Ἄ Ἐσχάτη πένια, καὶ νόσος ἀφόρητος καὶ πρωτοφανερωτὴ καὶ παράδοξη, ἀπώλεια τόσοῦν καὶ τέτοιων τέκνων καὶ μὲ τέτοιον τρόπον. "Όνειδισμοὶ καὶ ἐμπαιγμοὶ καὶ ὕδρεις ἀπὸ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλοι τὸν ἐχλεύαζαν, ἄλλοι τὸν ὀνειδίζαν, ἄλλοι τὸν κατεφρόνουν, ὄχι μόνον οἱ ἐχθροὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι. Καὶ ὄχι μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι. Καὶ δὲν τὸν ἐχλεύαζαν ἀπλῶς, ὅτε τὸν ὕβριζαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσχιζοῦντο, καὶ δλ' αὐτὰ ὄχι ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ δέκα ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Καί, πρᾶγμα ποὺ συνέθη εἰς αὐτὸν μόνον, δὲν εἰδρίσκεν ὅτε τὴν νύκτα παρηγορίαν, ἀλλὰ μετὰ τὰ θειὰ τῆς ἡμέρας προσετίθεντο μεγαλυτέρα ἢ ἐμφάνισις τῶν νυκτερινῶν φόβων. Β Ὅτι ὅπερ ἐρε φοθερώτερα ἀκόμη κατὰ τὸν ὄπνον τὸ λέγει ὁ ἴδιος ὡς ἐξῆς: Ἐάν κοιμηθῶ ὀλίγον, «διὰτὶ μὲ φοβίσεις μὲ τρομακτικὰ ἐνύπνια καὶ μὲ συντριβεῖς μὲ φοθερούς ἐοικέλτες.»³⁰ Ποῖος σιδερένιος ἀνθρώπος, ποῖος ἀδάμας θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπομεινῇ τόσο θειά; Διότι ἂν καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον του εἶναι ἀφόρητον, σκέψου πόσον φόβον προκαλοῦν ἄλλα μαζί. Ἄλλ'

37. Ἰερλ. Ἰωδ. 19, 4-6.

38. Ἰερλ. Ἀετ. 19, 15, 16, 17.

39. Ἀετ. 7, 14.

ὅμως ἐκεῖνος τὰ ὑπέμεινεν ἄλλα αὐτὰ καὶ δὲν ἠμάρτησε δι' ἄλλα ὅσα τοῦ συνέβησαν καὶ εἰς τὰ χεῖλη του δὲν ὑπῆρξε δόλος.

Ἄς γίνων λοιπὸν τὰ παθήματα ἐκεῖνου φάρμακα διὰ τὰς ἰδικὰς μας συμφορὰς καὶ ἡ φοθερὰ τρακμῖα του ἄς γίνῃ λιμὴ τῶν ἰδικῶν μας συμφορῶν καὶ δι' ἕκαστον ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ποὺ μᾶς συμβαίνουν, ἄς ἀναλογιζώμεθα τὸν ἅγιον αὐτόν. C Καὶ ὅταν βλέπομεν, ὅτι ἕνα σῶμα ἐξήντησεν ἄλλα τὰ θειὰ τῆς οἰκουμένης, τότε καὶ ἡμεῖς μὲ γενναιότητα θὰ ὑπομεινόμεν τὰ μερικώτερα κακὰ. Καὶ εἰς ἄλλας τὰς περιπτώσεις νὰ καταφεύγομεν εἰς τὴν διδῶν, ὅαν πρὸς φιλόστοργον μητέρα, ἡ ὅποια ἀπὸ παντοῦ ἀπλώνει τὰς χεῖρας καὶ δέχεται τὰ φοβιμένα παιδιὰ καὶ τὰ ἐδυναμώνει. Καὶ ἂν ἐπέλθουν ἀναπίον μας τὰ θλιώτερα κακὰ, θὰ λάβωμεν πάντοτε ἀρκετὴν παρηγορίαν ἀπὸ αὐτὴν καὶ μετὰ θὰ ἀπέλθωμεν. Ἐάν, πάλιν εἴπῃς, ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ἰσὺ καὶ διὰ τοῦτο ὑπέμεινε καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ὅαν ἐκεῖνον, νομίζω ὅτι κατηγορεῖς περισσότερον τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐπαινεῖς πάλι τὸν δίκαιον ἐκεῖνον. D Διότι εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομεινῇς περισσότερον αὐτὰ καὶ ἐκεῖνος. Διατί αὐτό; Διότι ἐκεῖνος τὰ ὑπέμεινεν ἄλλα προτοῦ νὰ δοθῇ ἡ θεὰ χάρις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη ἀσθηρότης εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τότε ποὺ δὲν ἦταν τόσο μεγάλη ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ποὺ ἡ ἁμαρτία ἦταν δυσκαταμάχητος, τότε ποὺ ἐπεκράτει ἡ κατὰρα, τότε ποὺ ὁ θάνατος ἦταν φοθερός. Τώρα ὅμως ἡ πᾶλη ἔγινε εὐκολωτέρα, διότι μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἄλλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἀνετράπησαν. "Όστε δὲν ὑπάρχει πλέον δι' ἡμᾶς καμμία δικαιολογία, ὅστε νὰ μὴ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἴδιον μέτρον μὲ ἐκεῖνον, ὅστερα ἀπὸ τόσο χρόνον καὶ τόσην ἐπίδοσιν καὶ τόσας δωρεὰς ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐχούτες λοιπὸν κατὰ νοῦν ἄλλα αὐτὰ, ὅτι δηλοῦθι τὰ θειὰ ποὺ ὀσιεῖται ἐκεῖνος ἦταν μεγαλυτέρα καὶ ἀπείροθη εἰς ἄγωνα μὲ αὐτὰ, τότε ποὺ ὁ ἄγων ἦταν δυσκολώτερος, Ἄς ὑπομεινόμεν μὲ γενναιότητα καὶ μεγάλην εὐχαιριστίαν ἄλλας τὰς συμφορὰς ποὺ μᾶς πλήττουν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοὺς ἰδίους μὲ ἐκεῖνον στεφάνους, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλευδοκίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦνιού ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ
ΛΑΖΑΡΟΝ

446 Α Πρὸ ὀλίγου, ἀγαπητοί μου, ὅταν ἐπλέκαμε πρὸς χάριν σας τὸν πολυανθὴ στέφανον τῆς ἀνοίξεως καὶ εἰδοίσαμε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ ἔτους με τοὺς λόγους, ὡσάν νὰ σχεδιάζαμε ἕνα ζωγραφικὸν πίνακα, δὲν εἰδείξαμε μόνον θαλερὰ ἄλση καὶ ἀνθρᾶ λιβάδια καὶ αἶθρα ζωογόνους, ἀλλὰ διετυπώσαμε τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἡ ἰδική μας φύσις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχει πλασθῆ, ὥστε νὰ δέχεται τὰ σύμβολα τῆς ἀναστάσεως. Καί, καθὼς ἀνεζητοῦμεν μίαν εὐκαιρίαν κατὰλληλον εἰς τὴν περιστάσει, εἰδοίσαμε ὡς τοιαύτην τὸν Λάζαρον, ὁ ὁποῖος ἀνεστήθη. Ἄλλα ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόθεσίν μας, ἐτεματίσαμε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προσπαθείας μας. Καὶ κυρίως ἀνερευνῶντες διὰ τοῦ λόγον, Β ἐνῶ ὑπὸ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀποσιωπᾶται ἡ διηγησις περὶ τοῦ Λαζάρου, ἀναφέρεται μόνον ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, ἐλέγαμεν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ ἐκ τῶν προτέρων κάθε ὑποψίαν, ὅτι πρόκειται περὶ πλασθῆς ἱστορίας, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εὐαγγελιστάς νὰ ἀναγράψουν τὰ θαύματα τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν αὐτὸν ἀποφώνου μετὰ τῶν. Ταυτοχρόνως ὁμοῦ ἐπαρῶντι-σεν ὥστε νὰ παραλείψουν ὁ εἰς τὸ ἕνα καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο, προσφέρον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μίαν παραστατικὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἐγράφησαν ὁλοῦς, οὔτε ἐξ ἐπινοήσεως, οὔτε κατ'ὲν κοινῆς συμφωνίας, οὔτε ἀπλῶς πρὸς χάριν των, καὶ ἀκόμη, ὅταν κάτι εἴποιε ἀπὸ κάποιον, ἄλα μαζὶ νὰ ἀποκαλύπτουν ζωηρὰν καὶ ἀδι-αμφισβήτητον τὴν ἀλήθειαν. 447 Α Ἄφου λοιπὸν ἄλα αὐτὰ τότε τὰ ἀνεπτύζομεν ἀρκετὰ, ἄς ἐξετάσωμεν τώρα ποῖα ἀνάγκη τῆς στιγμῆς ἐπέβαλε τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου διὰ τοὺς μαθητάς.

Ὁ Σωτὴρ πολλάκις ὁμιλῶν πρὸς τοὺς μαθητάς διὰ τὸ πάθος του, τοὺς εἶλεπε νὰ καταλαμβάνωται ἀπὸ νόσσην καὶ νὰ αἰσθάνωται ἄλιγην φρικὴν ἀκούοντες αὐτὰ, καὶ νὰ θεωροῦν τὸ προαγγελλόμενον πάθος του ὡς ἔργον ἀδυναμίας μᾶλλον παρά βίας οικονομίας, καὶ νὰ συν-ταράσσονται ἀκόμη ἀπὸ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς καὶ νὰ τρέμουν. Διὰ τοῦτο, καθὼς ἤδη ἐπλησίαζε τὸ πάθος, καὶ ἐπρόκειτο νὰ στηθῆ ὁ σταυρός, ἀναστάνει τὸν Λάζαρον,

ποῦ εἶχεν ἀποθάνει, διὰ νὰ διδάξῃ ἐμπράκτως τοὺς μαθητάς, ὅτι ὁ σταυρός καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον ἀδυναμίας, Β καὶ νὰ πείσῃ τοὺς παρόντας, ὅτι ἐξουσιάζει τὸν θάνατον καὶ ἀνακαλεῖ τὴν ψυχὴν, ἢ ὅποια εἶχεν ἤδη λυθῆ ἀπὸ τὰ γήινα δεσμὰ. Ὑψίσταται δὲ τὸν ἑκούσιον θάνατον διὰ κάποιον σκοπὸν καὶ ἰσως προδιέγραφεν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου τὴν ἰδικὴν του τριήμερον ἀνάστασιν, καὶ μετὰ τὴν σύντομον προθεσίαν τῆς παραμονῆς εἰς τὸν τάφον ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τοὺς μικροψύχους καὶ ἤθελε νὰ διαλύσῃ τὸν ἀναπότρεπτον φόβον τῶν μαθητῶν εἰς τὰς παραμονὰς τῆς σταυρώσεως. Προσέτι ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸ ποῦ ὁ ἴδιος ἐχάρισεν εἰς ἄλλον θὰ τὸ ἔχῃ καὶ αὐτὸς εὐκόλως ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Δι' αὐτῶν λοιπὸν τῶν ἔργων νοθετεῖ ὅσους ἀμφισβόλλουν κάμωμεν μετὰ τὸν τὸν τρόπον τὴν πραγματικότητά μετὰ κραυγῆς καὶ ἴτη ὡσάν μετὰ τὰ ἔργα του αὐτὰ νὰ εἴποιε: Ὁ Τὴν προσληφθεῖσαν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς οὐδεμίαν περιπτώσιν δὲν τὴν ἄφησα ἀμιγῆ ἀπὸ τὴν βίαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ἔλλοτε μὲν ὡς ἀνθρώπος, ἔλλοτε δὲ ὡς Θεὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος, διὰ μὲν τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑποβλήθην τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν, διὰ δὲ τῆς βίας ἐνεργείας δεδακνῶν τὴν βίαν οικονομίαν, εἰδοίσαμεν ὅτι πρέπει νὰ ἀποβιβάσωμεν τὰ ταπεινότερα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὰ δὲ ὑψηλότερα εἰς τὴν θεότητα. Καὶ μετὰ τὸν ἀνισον αὐτῶν συγκερασμὸν τῶν ἔργων ἐρμήνευσα τὴν ἀνισον ἐνισων τῶν δύο φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν παθῶν ἤθελε νὰ καταστήσῃ φανερόν τὸ ἑκούσιον τῶν παθῶν μου. Ὡς Θεὸς ἐχαλινώγαμεν τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν μετὰ τὴν παράσιν τῆς ἀσπίδος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἔπειτα ἐπένοισα καὶ ἐκουράσθην ὡς ἀνθρώπος. Ἄλλα ὡς Θεὸς ἐκοίμησα καὶ θάλασσαν, ἢ ὅποια ἐλύσσα. Δ Ὡς ἀνθρώπος ἐδοκίμασθην ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ ὡς Θεὸς μετὰ τὴν προσταγὴν μου ἐξεδίωξα βαίμονας. Ὡς ἀνθρώπος πρόκειται νὰ ὑποφέρῃ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλα διὰ νὰ μὴ ἐκλάβητε τὸ γεγονός ὡς ἔργον ἀδυναμίας, προτοῦ νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἀνακαλῶ εἰς τὴν ζωὴν τὸν δέσμιον τοῦ θανάτου, καὶ ἀφοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προανήγγειλα τὴν ἐνέργειαν τῆς βίας μου φύσεως, τότε καταβάλλω τὴν ἀρχαίαν ὀφειλὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί, ἀφοῦ διέλυσα τὰ δεσμὰ, τότε θύνομαι ὁ ἴδιος μετὰ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, καὶ μετὰ τὰς πράξεις αὐτὰς ἀποδεικνύω, ὅτι ἔχω ἐξουσίαν νὰ παραδώσω τὴν ζωὴν μου εἰς θάνατον καὶ ἔχω ἐξουσίαν πάλιν νὰ τὴν λά-

1. Ἐνωστὴ ἐναίθε τὸν Λάζαρον.

τω. Ἀπὸ αὐτῆ εἶναι ἡ ἔμπρακτος διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος. Ἐάν δὲν συνέβαιναν αὐτά, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς λόγος νὰ διασώσῃ (ὁ Εὐαγγελιστὴς) καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ἔτι πολὺ περισσότερο πού εἶχεν ἀναγγελλθῆ εἰς αὐτόν, ὅταν ἐπὶ ῥακετο καθ' ὁδόν, ἡ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου. «Ἀπέστειλαν», λέγει, «αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἀνθρώπους καὶ τοῦ λέγον, ὅτι ὁ ἀγαπητὸς σου φίλος ἀσθενεῖ». Ἀκούων λοιπὸν μίαν τοιαύτην εἰδήσιν, δὲν θὰ ἀνεβάλλεν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ θὰ ἐνῆργει ὅπως ἐνῆργησε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ τῆς Συροφονικίσσης καὶ δέξασεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ ἐκείνου τὸν υἱὸν του, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ δὲ τῆς ἄλλης τῆν θυγατέρα τῆς. ⁶⁴⁸ Α Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ ἐνῆργει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μάρθας, ὅταν τοῦ ἀγγελλῆν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς τῆς ἀσθενεῖ. Ἀλλὰ τῶρα ἀναμένει ἐπιτήδεις τὸν θάνατον, παρατείνει τὴν δραβύτητα καὶ ἀναβάλλει τὴν παρουσίαν του ἐκ προνοίας, διὰ νὰ δείξῃ τὴν νίκην του ἐπὶ τοῦ θανάτου ἐντὶ τῆς πάλης πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ ἀναβάλλει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ δεδαιωθῆ ἀπολύτως ὁ θάνατος. Καὶ ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων ἀνοίγει τὸν τάφον, διὰ νὰ καταστήσῃ μάρτυρας τοῦ θαύματος αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι τὸν καταδικῶν. Καὶ διὰ προσηυχῆς καὶ ἐπιδοξίσεως τοῦ Πατρὸς σηκώνει τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ μὴ φαῖνῃ ὅτι ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς νόμους τοῦ θεμιουργοῦ. Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, τὸ παράδοξον. Δὲν εἶπε: «Λάζαρε, ἐπάνελθε εἰς τὴν ζωὴν», ἀλλὰ τί εἶπε: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω», διὰ νὰ ὁδῶσῃ τοὺς παρόντας, ὅτι αὐτὸς καλεῖ «τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα», διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς παρόντας ἅ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν ζώντων καὶ οὐκ τῶν νεκρῶν, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ θεῖον πρόσταγμα δὲν δύναται ποτὲ νὰ ἐμποδιοθῆ ἀπὸ κανένα καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν παρισταμένων ἐκείνου, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἄς γίνῃ τὸ σπέρμα, ἃς συναχθοῦν τὰ ὕδατα εἰς ἓνα μέρος, ἃς ἐλαστήσῃ χόρτον ἢ γῆν, ἃς ἐξαγάγουν τὰ ὕδατα ζωντανὰ ἐπιπέτα». Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ εἶναι ὀφθαλμοφανέστερα ἢ πίστις αὐτῶν, πού συνεκιντρώθησαν, ὥστε ἡ νεκρικὴ στολὴ καὶ τὰ δεσμὰ νὰ δεδαιώσουν τὸν θάνατον, καὶ ἡ ἀνυπέροχος ὕπακοή καὶ ὁ ἀνεμπόδιτος φόβος νὰ διατρανώσουν τὴν δεσποτικὴν ἐξουσίαν. Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ὁ διαλελυμένος ἐσηκώνητο ὄρθιος, καὶ αὐτὸς πού εἶχε σαπίσει, ἠσθά-

6. Πράξ. Ἰωάν. 10, 18.
7. Ἰωάν. 11, 3.
8. Ἰωάν. 11, 48.
9. Γένεσ. 1, 8, 9, 11, 20.

νετο, ὁ νεκρὸς ὀρθῆκε καὶ ὁ δεσμῶτης ἔτρεχε καὶ ὁ θρηνοῦμενος ἐσκίετο. C Διατί θὲ εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν ὁ Σωτὴρ ἐχρησιμοποίησε τὴν δυνατὴν φωνήν; Διότι ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει: «Ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ἐφώνησε μὲ μεγάλην φωνήν: Λάζαρε, δεῦρο ἔξω». ⁶⁴⁹ Ἰσως διὰ τῆς φωνῆς προσέτιπνε τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν. «Διότι θὰ σαλπίσῃ», λέγει, «καὶ θὰ ἀναστήθωσιν οἱ νεκροί».

Ἐνῷ δύναμαι νὰ εἴπω πολλὰ ἀκόμη διὰ τὸ παρὸν θέμα, περιορίζομαι καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ἔλθω ἀπὸ τάφου πρὸς τάφον. Εἶναι δὲ ἐπικαιρὸν νὰ συγκριθῆ ὁ τάφος τοῦ Λαζάρου μὲ ἄλλους τάφους. Καὶ δὲν εἶναι ἀκαιρὸν, καθὼς φαίνεται καὶ ὁ θάνατος τῶν γυναικῶν, πού ἐορτάζεται εἰς αὐτὸν τὸν τάφον. Τάφος ἐκεῖ, καὶ ἐδῶ τάφος. D Ἀλλὰ ὁ μὲν τάφος τοῦ Λαζάρου ἀνοίγεται καὶ φανεραίνει τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ τάφος τῶν γυναικῶν καὶ κλειστός ἐνεργεῖ καὶ διακηρύττει τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος. Ἐκεῖ ὁ νεκρὸς ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ τάφου παρὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τρέχει, ἐδῶ αἱ γυναῖκες ἀντίθετα πρὸς τὴν φύσιν προστρέχουσιν εἰς τοὺς τάφους. Ἐκεῖ (ὑπάρχει) σημειοθείας δυνάμει, ἐδῶ ὑπάρχει ἀπάθειαις γενουιότητος. Ἐκεῖ ὁ Λάζαρος (ἐξέρχεται) ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου, ἐδῶ αἱ γυναῖκες μὲ γενουιότητα προσέρχονται εἰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Ἐκεῖ ὀπῆρε μετὰ θάνατον ἀνάστασις, ἐδῶ ὑπάρχει ζωὴ. Ἐκεῖ ὁ θάνατος ἐξαρπάσσεται διὰ τῆς θίας, ἐδῶ ὁ θάνατος ἐμφανῶς καταπατεῖται. Ἐκείνου (δηλαδὴ τὸν Λαζάρου), ὁ θάνατος ἀφοῦ τὸν ἐδάνειον εἰς τὴν ζωὴν, τὸν ἔλαβε ταχέως ὀπισθ. Ἡ καλύτερον λέγει: «Ἐλαβον γυναῖκας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐξ ἀναστάσεως» καὶ τοῦτο μὲ προσταγῆν τοῦ Θεοῦ. Ἐνῷ αὐταί, μήτηρ καὶ θυγατέρες, χάριν τῶν ὁποίων συνῆραλοσθημεν σήμερον, μετεπήδησαν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μήτηρ εὐσεβῆς, ἡ ὁποία ὑπέμεινε τὰς ὀδύνας τοῦ τακετοῦ, θυγατέρες πού δὲν ἐδοκίμασαν τὰς ὀδύνας. ⁶⁴⁹ Α Μήτηρ, ἡ ὁποία ἔλυσε τὴν παρθένον διὰ νὰ γεννήσῃ παρθένου, μήτηρ ἡ ὁποία ἐγέννησε τὰς ἀγνάς (θυγατέρας) μήτηρ ἡ ὁποία κατὰ φυσικὸν νόμον ἐγέννησε παρθένου. Ὁ τύραννος, ὁ ὁποῖος κεντοῦ ἑκατρατεύει ἐναντίον τῶν εὐσεβῶν, ὁ ὁποῖος στρέφει τὸ βαρβαρικὸν ξίφος εἰς ἐμφυλίους

6. Ἰωάν. 11, 42.
7. Α' Κορινθ. 15, 52.
8. Πρόκειται περὶ τοῦ τάφου τῶν ἐορταζομένων γυναικῶν Βερνίκης, Δομνίνης καὶ Προκόπης. Εἰς τὸν 27ον τόμον περιλαμβάνεται ἡμίλια τοῦ Γ. Χρυσόστομου εἰς τὰς ἀγνάς αὐτῆς Μάρθρας.
9. Ἐβρ. 11, 36.

σφαγής, ο τύραννος που καταδιώκει τον Χριστόν χωρίς να τον βλέπει, ο οποίος καταστρέφει το ποίμνιον νομίζει ότι αφανίζει τον ποιμένα, ο τύραννος που επιχειρεί να τοξεύσει εις τον ουρανόν, ο τύραννος που φθονεί την βασιλείαν του Χριστού, καθώς εκείνη επεκτείνεται, αυτός ο τύραννος και άνευ συζύγου ήτο ο άνθρωπος που τας κατεδίωκε και άγνοι ήσαν αι θυγατέρες που συνηγωνίζοντο. Χρήματα διηρπάζοντο, πατρίς εγκατελείπετο. ⁹ Άσεβείς στρατιώται έουραν τας παρθένους, αι όποιαί ήγάπησαν την σωφροσύνην και την κοσμιότητα, πανούργοι οι όποιοι τας έξηγάγκον να προσκυνήσουν την εικόνα του νοητού Ναδουχοβοδόσορος.¹⁰ Άλλα αυτό που έπέτυχεν ή κάμινος της Βαβυλώνας,¹¹ διά την τριάδα των μαρτύρων, ήτο ότι διέλυσε τά δεσμά του σώματος και της ψυχής και άφησε τας ψυχάς έλευθεράς να πετάξουν εις τον ουρανόν. Την άρχην δε του κακού έκαμεν εκείνος ο δαίς, που κατεδίωξε την Έδαν εις τον παράδεισον, μετελθών δολίως άπλοως και άδούως τρόπους. Αύτός, όταν είδε τον ποταμόν να μεταβάλλεται εις καλυμθήθραν διά την κάθαρσιν των ρύπων του αίματος, να αναμινύεται το ύδωρ με δειον Πνεύμα, ενώ κατεδίωξε τας μακαρίας εκείνας μέχρι του ποταμού, άπωθείτο από τά ύδατα, τά όποια ίχον ένωθη με πνευματικόν πύρ, και έπανασυνάγων την κομψότητά του, C έβρήκει την θλάδην της παλαιάς έπιπονήσεως και τας γυναίκας, τας όποιας πριν έβλεπε εδωλωτους εις την έξαπάτησιν και τον φόδον, τας έβλεπε τώρα να άγανίζονται γενναίως έναντίον του θανάτου και ή πτέρνα, την όποιαν ήθελε να ύποσκελίση, την έβλεπε να ηηδίζ από την γην εις τον ουρανόν.

Άλλα, άφου έπαρκώς έπλέξαμε το πανηγυρικόν έγκώμιον εις τας τροπαιοφόρους γυναίκας και άντλήσαμεν τά ώφέλιμα διδάγματα από κάθε πλευράν της ύποθέσεως και έκοσμίσαμεν παλαιόν τάσον με πρόσφατον και συνεζήσαμεν Άνωστατήν άνάστασιν με καοτερικόν θάνατον και έπροβάλαμεν ύποδύματα άρετής και εδσεθείας D και διά τους άνδρας και διά τας γυναίκας και άφου έπείδεισμεν ένδοξον θάνατον και ποθητήν άνάστασιν, δε εδχαριστήσαμεν τον Χριστόν, ο όποιος έχει έξουσίαν ζωής και θανάτου. Εις τον όποιον άνήκει ή δόξα και ή δύναμις μαζί με τον Πατέρα και το άγιον και ζωοποιόν Πνεύμα, εις τους αιώνας των αιώνων. Άμήν.

10. Έγγραφοι ένταθά τον διαβολόν.

11. Δαν. 5.

12. Πρήνεται διά τους τρεις καίθας εν ή καρτίω.

H ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

98 A EPII THE ANAGNΩΣΘΕΙΣΗΣ ΗΠΕΡΙΚΟΠΗΣ. Ο ΒΑΓΛΑΟΣ ΕΝΗΚΟΛΟΥΣΕΙ ΝΑ ΠΝΗΕ ΑΒΕΛΙΑΝ ΚΑΙ ΦΟΝΟΝ. ΟΛΟΙ ΗΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ ΟΤΙ Η ΟΜΙΑΙΑ ΘΑ ΕΚΦΩΝΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΥ Θ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΠΡΑΒΕΡΩΝ, ΔΙΟΤΙ Η ΚΑΜΗΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΒΕΙΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Άρά γε είναι αυτά ύποφερτά; Άρά γε είναι αυτά άνεκτή; Κάθε ήμέραν ή σούναίς μας δλο και λιγοστεύει. Καί ενώ ή πόλις είναι γεμάτη ανθρώπους, ή εκκλησία είναι άδεια. Γεμάτη είναι ή αγορά, τά θέατρα, ο περίπατος, ενώ ο οίκος του Θεού έρημος. B Καί διά να είπωμεν την άλήθειαν, ή πόλις είναι έρημωμένη από ανθρώπους και ή εκκλησία γεμάτη, διότι δεν πρέπει να ονομάση κανεις ανθρώπους θους συγχάζουν εις την αγοράν, αλλά μόνον έσας που έρχεσθε εις την εκκλησίαν. Όχι εκείνους που άδιαφορούν, αλλά σός που δραστηριοποιείσθε. Όχι εκείνους που άσχολούνται (χάσκουν) με τά κοσμικά προβλήματα, αλλά σός που προτιμάτε τά πνευματικά προβλήματα αντί των κοσμικών. Δεν είναι άνθρωπος αυτός που άπλως έχει σόμα και φωνήν ανθρώπου, αλλά εκείνος ο όποιος έχει C ψυχήν και διάθεσιν ανθρώπου. Τιοιωτό τρόπος οδέν (άλλο) είναι άποδείξεις ύπάρξεως ανθρώπινης ψυχής εμή ή αγάπη των βελών λόγων. Όπως ακριβώς οδέν (άλλο) είναι άποδείξεις και σημείον ύπάρξεως ζωώδους και πασολόγου ψυχής από του να περιφρονή τις τά θεία λόγια. Θέλεις να μάθης ότι όσοι περιφρονούν την ακρόασιν των βελών, έχασαν από την ύπερφανίαν των ατήν και την ιδιότητα του ανθρώπου και εξέπεσαν από την εγγένειόν των; Δεν θα επικαλοθώ Ιδικά μου λόγια, αλλά ένα προφητικόν λόγον που επικυρώνει την γνώμη μου διά να Ιδητε ότι όταν δεν αγαπάτε τά πνευματικά λόγια δεν ήμπορείτε να είσθε άνθρωποι, και διά να Ιδητε έπίσης ότι ή πόλις μας είναι έρημος από ανθρώπους. D Ό μεγαλοφωνώτατος Ήσας, αυτός που έβλεπε τά παράξενα ο-

ράματα, αὐτὸς ποὺ ἠξιώθη σωματικῶς νὰ ἴδῃ τὰ Σαραφείμ καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν μυστικὴν μελωδίαν των, αὐτὸς ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολυάνθρωπον μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀφοῦ ἐστάθῃ εἰς τὰ μέσον τῆς ἀγορᾶς περικυκλώθη ἀπὸ ὅλον τὸν λαόν, ἐπιθυμῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ μὴ ἀκούων τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, δὲν εἶναι ἀνθρώπος ἐβροντοφώνου: «Ἦλθα καὶ δὲν εὐρήκα ἀνθρώπου, προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». ¹ Ἐ καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀπουσίαν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀκραστῶν, εἶπεν ἀσφαλῶς αὐτὸ. «Ἦλθα καὶ δὲν εὐρήκα ἀνθρώπων, καὶ συνέχισε. «Ἐκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». Ἐπομένως ἦσαν παρόντες, ἀλλὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἀπόντες, ἀφοῦ δὲν ἠκούσαν τὸν προφήτην. Δι' αὐτὸ ἐπειδὴ ἦλθε καὶ δὲν ὑπήρχε ἀνθρώπος, καὶ προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρχε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ λέγει: «Ἄκουσε, οὐρανέ, καὶ πρόσεξε καὶ σὺ γῆ». ² Διὰ τὴν ἐμὴν ἀπειθαλίαν πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς ἀνθρώπους λογικούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔχουν οὐτε λογικόν, οὔτε αἴσθησιν διὰ τοῦτο συνομιλῶ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ποὺ ἔχουν αἰσθήσιν, ³ Ἄ διὰ νὰ κατηγορήσω ὁσους ἔχουν τιμηθῆ μὲ αἰσθήσεις καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν τιμὴν αὐτὴν. Καὶ ἄλλος προφήτης, ὁ Ἱερεμίας, λέγει τὰ ἔξης, ἰστάμενος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὡσάν νὰ μὴ ἦτο κανεῖς παρών. Τοιοῦτοτρόπως ὡμίλει δυνατὸν: «Πρὸς ποῖον νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ διακηρύξω;». Μὰ τί λέγεις; Βλέπεις τόσον πλῆθος καὶ ἐρωτᾷς πρὸς ποῖον θὰ ὁμιλήσῃς; Ναί, λέγει. Πλῆθος σωματῶν ὑπάρχει, ἀλλ' ὄχι πλῆθος ἀνθρώπων. Πλῆθος σωματῶν ποὺ δὲν ἔχουν ἀκοήν. Δι' αὐτὸ εἶπε περαιτέρω ὅτι τὰ αὐτὰ των ἦσαν σφραγισμένα καὶ δὲν ἠμποροῦσαν ν' ἀκούσουν. Βλέπει ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν δὲν ἦσαν ἀνθρώποι. Ἐκεῖνος εἶπε: Ἦλθα καὶ δὲν ὑπήρχε ἀνθρώπος, ⁴ προσεκάλεσα καὶ οὐδεὶς ὑπήκουσε. Αὐτὸς λέγει: «Πρὸς ποῖον νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ διακηρύξω; Τὰ αὐτὰ των εἶναι σφραγισμένα καὶ δὲν ἀκούουν». ⁵ Ἄν λοιπὸν διὰ τοὺς παρόντας, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόσεχον μὲ προθυμίαν εἰς τὰ λεγόμενα, οἱ προφήται εἶπον ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώποι, τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς δι' αὐτοὺς ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἀκούουν, ἀλλὰ δὲν ἀνεχονται οὔτε νὰ ἔλθουν εἰς τὰ ἱε-

1. Ἦο 50, 3.
2. Ἦο 1, 3.
3. Ἦο 6, 10.

ρὰ ταῦτα κατώφλια, αὐτοὶ ποὺ περιφέρονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν σύναξιν, ποὺ ἐδρῶνται μακρὰν ἀπὸ τὴν αἰκίαν ταύτην τῆς μητρὸς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τοὺς στενοὺς δρόμους, ὅπως τὰ ἀτακτα καὶ ἀδιάφορα παιδιὰ, ποὺ ἀφήνουν τὴν πατρικὴν των οἰκίαν καὶ περιφέρονται ἔξω καὶ περνοῦν τὴν ἡμέραν των μὲ παιδικὰ παιγνίδια. **С** Διὰ τοῦτο τὰ παιδιὰ αὐτὰ πολλὰς φορές ἔχασαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν ζῆν των, ἀφοῦ ἔπεσαν εἰς τὰ χέρια ἀπαγωγέων ἢ λωποδύτων καὶ ἐπλήρωσαν μὲ θέναντον τὴν ἀδιαφορίαν των. Αὐτοὶ ἀφοῦ τὰ συλλαμβάνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρέσουν τὰ χρυσὰ τοὺς κοσμήματα, ἢ τὰ πνίγων εἰς τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν ἢ, δταν σκεφθῶν κάπως πρὸς φιλάνθρωπα, τὰ ἀπαγωγῶν εἰς ξένην χώραν καὶ τὰ ἀφήνουν ἐλεύθερα. Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, ὑποφέρουν καὶ αὐτοί. Εὐθὺς ὡς ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἐδῶ διαμονὴν των, περιπίπτουν εἰς τὴν **В** διδασκαλίαν τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας. Κατόπιν αὐτοί, ὡσάν ἀπαγωγῆς, τοὺς παίρνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρέσουν τὸν χρυσὸν στολισμὸν τῆς πίστεως, τοὺς πνίγουν ἀμέσως, βυθίζοντάς τοὺς οὐχί εἰς τὰ ποτάμια, ἀλλὰ καταποντίζοντες αὐτοὺς εἰς τὰς σκοτεινὰς καὶ δρωμερὰς διδασκαλίαις των.

¹ Ἰδικόν σας ἔργον εἶναι νὰ προνοήσετε διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρετε πλησίον μας, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνθίστανται, ἂν ἔχουν ἀντιρρήσεις, ἢ διαμαρτύρονται ἢ θρηνοῦν. Ἡ διαμάχη αὐτὴ καὶ ἡ ἀδιαφορία εἶναι γνώρισμα παιδικῆς σκέψεως. Ἐ εἰς ὅμως φροντίσαστε νὰ διορθώσετε τὴν χεοῦσαν ἀτελείαν ψυχῆν των. Εἶναι ἔργον ἰδικόν σας νὰ τοὺς πείσετε νὰ γίνουν ἀνθρώποι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνον ποὺ ἀποστρέφεται τὴν τροφήν τῶν ἀνθρώπων καὶ τρώγει χόρτα καὶ γνέκθια μαζί μὲ τὰ κοπάδια δὲν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν ἀνθρώπου, ἔτσι καὶ ἐκεῖνον ποὺ μισεῖ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀρμύζουσαν τροφήν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ θεία λόγια, καὶ συγχάζει εἰς τὰς συγκεντρώσεις καὶ εἰς τὰ συνέδρια ποὺ εἶναι πάντοτε γεμάτα αἰσχροπῆται καὶ λαμβάνει τροφήν τὰ ἀσεβῆ λόγια, δὲν θὰ τὸν ὀνομάσωμεν θεαίως ἀνθρώπου. Ὁ Ἄνθρωπος, δι' ἡμᾶς, δὲν εἶναι αὐτὸς ¹⁰⁰ **A** ποὺ θὰ ἐπρέπετο μόνον μὲ ἄρτον ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γεύεται πρὸς τῆς τροφῆς αὐτῆς τὰ θεία καὶ πνευματικὰ λόγια. Καὶ ὅτι τοῦτο σημαίνει ἀνθρώπος, ἀκούσε τὰ ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ὁ ἀνθρώπος δὲν θὰ ζήσῃ μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγον ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ

στόμα του Θεού.⁴ "Νιστε ἡ τροφή τῆς ζωῆς μας εἶναι διπλή, ἡ μὲν μικρότερα, ἡ δὲ καλύτερα. Καὶ μάλιστα πρέπει κοινῆς αὐτῆν νὰ οικειοποιηθῶμεν ὥστε νὰ διατρέφῃ καὶ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ μὴ τὴν ἀντικρούσῃ νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὴν πείνῳ. Εἶναι εἰς τὸ χεῖρ μας λοιπὸν νὰ γεμίσωμεν τὴν πόλιν μας ἀπὸ ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πολυάνθρωπος πόλις εἶναι ἔρημη ἀπὸ ἀνθρώπων, θὰ εἰσαθε δίκαιοι ἂν προσφέρετε τὴν εἰσφορὰν αὐτὴν εἰς τὴν πατρίδα σας καὶ ἀποσπάσατε τοὺς ἀδελφοὺς σας Β ἂν τοὺς προσκομίσετε ἐκεῖ ὅσα ὑπάρχουν ἐδῶ. Καὶ διότι τότε πείθωμεν κάποιον νὰ ἀπολαύσῃ ἕνα τραπέζι, ὄχι ὅταν ἀπλῶς ἐπιαινώμεν τὸ τραπέζι, ἀλλ' ὅταν ἀπὸ τὰ φαγητὰ του ἔχωμεν κάτι νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἐπόντας. Αὐτὸ νὰ κάμετε καὶ οἱ εἰς τὴν πόλιν καὶ θὰ συμβῆ ἀσφαλῶς ἕνα ἐκ τῶν δύο, ἢ θὰ τοὺς πείσατε νὰ ἐπανέλθουν πλησίον μας, ἢ ἀφοῦ παραμείνουν εἰς τὴν ἰδίαν διαμύχην θὰ τραφοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας διδασκαλίαν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπανέλθουν. Διότι δὲν θὰ προτιμήσουν νὰ τρέφονται χωριστικῶς ἐν μέρει ἀπὸ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν, ὁμοῦ μετὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς τῆς τραπέζης. C "Ὅτι τὸ κάμετε αὐτὸ ἢ τὸ ἐκάματε ἢ θὰ τὸ κάμετε τὸ ἐλιπίω καὶ τὸ πιστεύω πολὺ. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἔπαυσα ποτὲ νὰ σὰς προτρέπω ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἔοσις εἰσαθε πλήρεις ἀπὸ πᾶσαν γνώσιν καὶ ἡμπαρεῖτε νὰ νοουθετήσατε καὶ ἄλλους. Εἶναι ἄρα λοιπὸν νὰ σὰς παραθέσω τὸ τραπέζι μου, τὸ λιτὸν καὶ πτωχικόν, γεμῆτο ἀπὸ πτωχείαν πολλήν, ἀλλὰ ποῦ ἔχει δαυμάσιον φαγητὸν, σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικὴν σας ἐπιθυμίαν ποῦ με ἀκούτε. Τὸ καλὸν τραπέζι δὲν τὸ χαρακτηρίζει μόνον ἡ πολυτέλεια τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ τὸ κάμνει καὶ ἡ δρεξίς τῶν συνδαιτυμένων. Ἐστὶ ἕνα λαμπρὸν τραπέζι θὰ φανῇ εὐθνήν ὅταν δὲν ἐπιπέσουν οἱ παρόντες πεινασμένοι. Ἀντιθέτως καὶ τὸ λιτὸν τραπέζι φαίνεται D πολυτελὲς ὅταν δευρὸν πεινασμένους τοὺς συνδαιτυμένους. Ἐστὶ ὁ καθένας καταλαβαίνει ὅτι ὄχι ἡ φύσις τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῶν συνεστιάζομένων προσδιορίζει τὴν πολυτέλειαν τῶν τραπέζων. Νὰ τί λέγει ἡ Γραφή: "Ὁ ὑπερχορτασμένος μὲ τροφὴν ἀπαξιοῖ τὴν κηρήθραν, ἐνῶ εἰς τὸν πεινῶντα, φαίνονται καὶ τὰ πικρὰ γλυκὰ," ὄχι διότι ἀλλάζει ἡ φύσις τῶν παρατιβέντων, ἀλλὰ διότι ἡ διάθεσις τῶν συνεστιάζομένων ὑποκρίπτει τὴν ἀπόλαυσιν. Ἄν τὰ πικρὰ φαίνονται γλυκὰ λόγῳ τῆς ἐπιθυμίας τῶν προσκεκλημέ-

4. Ματθ. 4, 4.
5. Παροιμ. 27, 7.

νων, πολὺ περισσότερο τὰ εὐθνήν φαίνονται πολυτελέ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ποῦ συζώμεν μὲ τὴν μεγάλην πτωχείαν, μιμούμεθα τοὺς φιλοτίμους ἀπὸ τοὺς ἐστιάτορας ἔ καὶ σὰς προσκαλοῦμεν εἰς κάθε σὺνάξιν εἰς τὸ τραπέζι μας. Αὐτὸ τὸ κάμνωμεν ὄχι διότι ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πλοῦτόν μας, ἀλλὰ ἐλπίζοντες ὅτι θὰ μὰς ἐκούσατε.

Ἐφ' ὅσον εἶπομεν τὰ ἀναγκαῖα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐνοῶ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Εἶναι ἐπόμενον λοιπὸν νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ διβλίου καὶ νὰ εἰπωμεν ποῦ εἶναι αὐτή: «Εἰς τὸ πρῶτον διβλίον, Θεοφιλε, ἀμίλητα εἶ' ἔλα, ὅσα ὁ Ἰησοῦς ἤγαγε νὰ πράττῃ καὶ νὰ διδάσκῃ.»⁶ 101 Α' Ὁ Παῦλος ὁμοῦς δὲν με ἀφῆκε ν' ἀκολουθῶ αὐτὴν τὴν τάξιν, καλῶν πρὸς τὸν εαυτὸν του καὶ τὰ κατωτέρωμάτα του τὴν διδασκαλίαν μας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἴδω νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν Δαμασκὸν δεμένον ὄχι μὲ ἀλυσίδα σιδερένια, ἀλλὰ μὲ τὴν φωνὴν τοῦ Δεσπότη. Θέλω νὰ ἴδῃτε αὐτὸ τὸ μεγάλο ψάρι ποῦ ἀναταράσσει, καθὼς ἠλιεύθη, ἔλην τὴν θάλασσαν καὶ ἐξήγειρε ἀναρίθμητα κύματα ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἴδῃτε, ἀφοῦ ἠλιεύθη ὄχι μὲ ἀγκίστρον, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ὅπως ἕνας ψαράς, ποῦ κάθεται εἰς ἕνα ὕψηλόν θράχον καὶ σηκώνει τὸ ἀγκίστρον τοῦ ρήπτων αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας, ποῦ μὰς ἔδειξε Β τὸν τρόπον τοῦ πνευματικοῦ ψαρέματος, καθήμενος ἐπὶ ὕψηλῳ θράχον τῶν οὐρανῶν, ἀφῆκε ὡσαν ἀγκίστρον τὴν φωνὴν του ἀπὸ ὕψους καὶ λέγει: «Σαῦλε, Σαῦλε, διότι με καταδιώκεις;»⁷ Καὶ ἔτσι ἠλίευσε τὸ ψάρι αὐτὸ μεγάλο. Κάτι παρόμοιον ἔγινε καὶ διὰ τὸ ψάρι ποῦ ἠλίευσε ὁ Πέτρος κατόπιν προσταγῆς τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ψάρι αὐτὸ εὐρέθη νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα του νόμιμα, ἀλλὰ νόμιμα νόθο, διότι εἶχε μὲν ζῆλον, ἀλλ' ὄχι κατ' ἐπίγνωσιν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός, ἀφοῦ τοῦ ἐχώρισε τὴν ἐπίγνωσιν, τὸν μετέβαλε εἰς νόμιμα γνήσιον. Καὶ ὅπως γίνετο εἰς τὰ ἀλιεύματα ψάρια, ἔτσι ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσην του. C Ὅπως ἐκεῖνα ὅταν ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ πέλαγος τυφλώνονται, ἔτσι καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἐδέχθη τὸ ἀγκίστρον, καὶ ἀπεσπάσθη, ἐτυφλώθη ἀμέσως. Ἡ τυφλωσις ὁμοῦς ἐκεῖνη ἔκαμε ἔλην τὴν οἰκουμένην νὰ ἀναβλέψῃ. Ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἴδῃτε. Καὶ διότι ἐὰν ἐπεκρέματο πόλεμος θαρρα-

6. Πράξ. 1, 1.
7. Πράξ. 9, 4.

κός και οι αντίπαλοι κατά την αντιπαράταξιν μᾶς ἐπροξένουν ἀναριθμήτους ἐνοχλήσεις και ἐν συνεχεία ὁ στρατηγὸς τῶν θαρράρων, προσάγων ἀναριθμητὰ μηχανήματα, προεκάλεε σύγχυσιν εἰς ἄλλα τὰ ἴδικά μας και ἐδημιούργει πολὺν θόρυβον και ταραχὴν και ἀπειλοῦσε νὰ κατασκάψῃ τὴν πόλιν και νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τὴν φωτιάν και νὰ μᾶς ἐπιαναφέρῃ εἰς τὴν δουλείαν και ζαφνικὰ ἀφοῦ ἐβένετο ὑπὸ τοῦ ἰδικοῦ μας βασιλέως θὰ ὠδηγεῖτο αἰχμάλωτος εἰς τὴν πόλιν D ἄλλοι, μὲ τὶς γυναῖκας και τὰ παιδιά θὰ ἐτρέχονεν νὰ τὸν ἴδωμεν. Ἐπειδὴ και τώρα γίνεται πόλεμος και οἱ Ἰουδαῖοι προξενοῦν θόρυβον εἰς ἄλλα και δημιουργοῦν ταραχὴν και πολλὰ ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐκκλησίας μηχανήματα ἀντιπαράταξου, ὁ πρῶτος τῶν ἀντιπάλων εἶναι ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποῦ κάμνει και λέγει περισσότερα ἀπὸ ἄλλους. Τὸν ἔβασε λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ βασιλεὺς ὁ ἰδικός μας, αὐτὸν τὸν ἀνατροπέα τῶν πάντων και τὸν ἔφερον αἰχμάλωτον. Δὲν ἐξήλασμεν λοιπὸν ἅπαντες νὰ τὸν ἴδωμεν νὰ ὀδηγηθῆται αἰχμάλωτος; Ἄκουμη και οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, ἐλέητόντες τον δεμένον, E και εἰσαγόμενον εἰς τὴν πόλιν ἔχαιρον, ἔχι ἐπειδὴ τὸν εἶδον δεμένον μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐπρόκειτο πολλοὺς ἀνθρώπους ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δεσμά τῶν. Ὅχι λοιπὸν διότι τὸν ἔβλεπον νὰ μεταφύρεται, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐσκέπτοντο πόσους ἀνθρώπους ἐκεῖνος ἐπρόκειτο νὰ χειραγωγῆσῃ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐχαιρον λοιπὸν ἄχι διότι τὸν εἶδον ἀνάτρουον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγνώριζον πόσους ἀνθρώπους ἐμελλε νὰ ἐξάγῃ ἀπὸ τὸ σκότος. Πήγαινε λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη (τοῦ εἶπεν ὁ Θεός) και ἀφοῦ τὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ σκότος, νὰ τὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.¹⁹² A Διὰ τοῦτο παρὰ τρέχων τὸ προοίμιον, μεταφέρομαι εἰς τὸ μέσον. Ὁ Παῦλος και ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Παῦλον μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὸ ἄλλα τοῦτο. Ὁ Παῦλος και ἡ ἀγάπη τοῦ Παύλου. Συγχωροῦστέ με, ἢ μᾶλλον μὴ με συγχωρήτε, ἀλλὰ ἐπιδείξατε ζῆλον εἰς τὸν ἔρωτα τοῦτον. Ὅποιος ἔχει ἕνα παρὰ νομιον ἔρωτα, ζητεῖ θεσπιάς συγγνώμην. Ὅποιος ἔχει τέτοιον ἔρωτα, ἄς στολιχθῆται μὲ τὸν πόθον και ἄς καθιστᾷ πολλοὺς μετόχους τῆς ἐπιθυμίας και ἄς δημιουργῇ ἀναριθμήτους συνεργαστάς. Διότι ἐὰν ὑπῆρχε (τρόπος) νὰ βαδίσω διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ και νὰ προχωρήσω μὲ τάξιν, και νὰ εἰπῶ τὰ προηγούμενα και νὰ φθάσω εἰς τὸ μέσον χωρὶς ν' ἀφίσσωμεν τὴν ἀρχὴν, θὰ ἐφθάνομεν ἀμέσως εἰς τὸ μέσον. Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ νόμος τῶν πατέρων δια-

τάσσει μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν νὰ μὴ ἀναγινώσκῃται τὸ διδάλιον B και μὲ τὸ τέλος τῆς ἐφορτῆς αὐτῆς νὰ τελειώσῃ και ἡ ἀνάγνωσις τοῦ διδάλιου αὐτοῦ, ἐφωθῆσθην μήπως καθ' ἓν στιγμὴν ἡμεῖς ἠσχολούμεθα και κατατριβόμεθα μὲ τὰ προοίμια, φθάσῃ πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ τέλος τῆς διηγήσεως. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τροχῶδην διεξῆλθον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν διηγήσιν και ἔχων ὡσαν ἀρχὴν ἐπισθεὸν τὸ προοίμιον τῆς ἱστορίας, οἷος προέτραφα νὰ μείνετε ἐκεῖ και νὰ σταθῆτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἀφοῦ ὠμίλησα ἐκροθινῶς περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀφιγήσεως προχώρησα βαρβαλέα εἰς ἅπαντα τὰ λοιπὰ, ἄν και ἔχη παρέλθει ἡ ἐφορτή. Οὐδεὶς θὰ μᾶς κατηγορήσῃ διὰ τὸ ἀκαιρον. C ἐφ' ὅσων αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς συνεχίσεως μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ σφάλματα τοῦ ἀκαιροῦ (τῆς ἡμιλίας). Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ προοίμιον ἐπροχώρησα εἰς τὸ μέσον. Τὰ ἐπιθωμάς ὑπῆρχε (τρόπος) βαδίζων διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ νὰ φθάσω εἰς τὸν Παῦλον. ἀλλὰ (ἡ ἀνάγκη) τοῦ διδάλιου θὰ προχωρήσῃ τῆς διδασκαλίας μας και θὰ μᾶς ἐκλείε τὰς θύρας, θὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ προοίμιον, ἄν και ἤδη ἔγινε τοῦτο φανερόν.

Διότι ἐὰν ἀναγινώσκοντες και ἐξηγοῦντες εἰς οἷος μόνον τὴν ἐπιγραφὴν, καταναλώσαμεν τὸ ἥμισυ τῆς ἐφορτῆς, ἄν θεσπιάς μὲ τὸ πέλαγος αὐτοῦ τοῦ διδάλιου ἐπιχειροῦσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν, ἀφοῦ ἀρχίζομε ἀπὸ τὸ προοίμιον, D πόσον χρόνον θὰ καταβάλωμεν ὧσπου νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς διηγήσεις περὶ Παύλου; Λοιπὸν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ προοιμίου θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ εἰς τὸ καταστήσω φανερόν: «Εἰς τὸ πρῶτον διδάλιον, Θεοφίλε, ὠμίλησα δι' ἄλλα». Πόσα ζητήματα νομίζετε ὅτι δημιουργοῦνται ἐδῶ; Πρῶτον διὰ ποῖον λόγον τοῦ ὑπενωθιμῆσαι τὸ προηγούμενον διδάλιον. Δεύτερον διατὶ τὸ ὀνομάζει λόγον και ἄχι εὐαγγέλιον, ἄν και ὁ Παῦλος τὸ ὀνομάζει εὐαγγέλιον διατὸν τονίζῃ: «Ὁ ὁποῖος ἐπαινείται ἀπὸ ἄλλας τὰς ἐκκλησίας διὰ τὸ ἔργον του ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου». Ὁμιλῶν περὶ Λουκᾶ. Τρίτον. διὰ ποῖον λόγον λέγει «περὶ πάντων ὧσων ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς. E Ἐὰν ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποῦ εἶχε τὸσον θάρρος, αὐτὸς ποῦ κατηγεῖωθῆ νὰ γερῇ εἰς τὸ στήθος ἐκεῖνο τὸ ἅγιον, αὐτὸς ποῦ φιλῆσεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς πηγὰς τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸ εἰπῇ, ἀλλὰ μὲ

8. Πράξ. 1, 1.
9. B' Κορινθ. 8, 18.

τόσην ἀσφάλειαν εἶπεν· «ὅτι ἂν ἐγράφετο καθένα ἀπὸ δια
 δσα ἔκαμε ὁ Χριστός, νομίζω ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ κόσμος δὲν
 θὰ ἐχώρει τὰ διβλία τὰ ὅποια θὰ ἐγράφοντο».¹⁰ Πῶς λοι-
 πὸν αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ὅτι εἰς τὸ πρῶτον διβλίον
 ὠμίλησα δι' ἑαυτά, Θεόφιλε, δσα ἐπράξεν ὁ Ἰησοῦς; Μήπως
 σὰς φαίνεται μικρὸν τὸ ζήτημα τοῦτο; ¹⁰³ Α Καὶ ἐκεῖ μὲν
 σημειώνεται μὲ ἐγκώμιον· τὸ ὄνομα «εὐχάριστος ὁ
 θεὸς ὁ φιλῆς»,¹¹ πράγμα πού δὲν ἐλέγη οὔτε διὰ τοὺς ἀγί-
 οὺς. Μήπως καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀπεδείξαμεν μερικῶς, ὅτι δη-
 λαθῆ οὔτε ἓνα ἴδιον, οὔτε μία κεφαλαία δὲν ἐπέθη τυχαίως
 εἰς τὰς Γραφάς. Ἐὰν λοιπὸν δημιουργοῦνται τόσα ζητή-
 ματα εἰς τὸ Προσίμιον τῶν Πράξεων, πόσον χρόνον τάχα
 δὲν θὰ ἐξοβειύσωμεν ἐξετάζοντες δια τὰ ἀκολουθοῦντα;
 Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημ νὰ παραλείψωμ τὰ ἐνδιάμεσα καὶ νὰ
 ἐλθω εἰς τὸν Παῦλον. Διὰ ποῖον λόγον ἐνῶ ἐθέσαμεν τὰ
 ζητήματα δὲν ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν λύσιν των; Διὰ νὰ
 σὰς συνηθίσωμεν νὰ μὴ δεχέσθε πάντοτε μασημένην τὴν
 τροφήν, ἀλλὰ εἰς πολλὰ μέρη καὶ μόνοι σὰς νὰ διδάτε λύ-
 σιν εἰς τὰς ἐννοίας, ὅπως κάνουν τὰ περιστέρια. Β Ἐκεῖνα
 ἴσους τὰ μικρὰ τοὺς μένουσι εἰς τὴν φωλιάν, τὰ τρέφουσιν
 τὸ στόμα των. Ὅταν ὁμοῦς ἠμπορέσουσι νὰ ἀπομακρυνθοῦν
 ἀπὸ τὴν φωλιάν καὶ ἰδοῦν νὰ εἶναι σταθεροποιημένα τὰ
 περὰ, δὲν κάνουν πλέον τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τοὺς φέρουσιν τὸν
 κόκκινον εἰς τὸ στόμα καὶ τοὺς τὸν ἐπιδεικνύουσιν. Καὶ ὅταν
 τὰ μικρὰ πού περιμένουσιν πληροῦσασιν, αἱ μητέρες, ἀφοῦ
 ἀφήσουσι τὴν τροφήν εἰς τὸ ἔδαφος, τὰ προτρέπουσι νὰ τὴν
 πάρουσιν διὰ τὸν ἑαυτῶν των. Ἔτσι ἐκάμομε καὶ ἡμεῖς, λαυ-
 θάνοντας πνευματικὴν τροφήν εἰς τὸ στόμα μας σὰς ἐκα-
 λέσαμεν νὰ εὑρετε μόνοι σὰς τὴν λύσιν. Καὶ ἐπειδὴ προ-
 ῆλθατε καὶ ἀναμένετε νὰ δεχθῆτε, Ἦ σὰς ἀφήσαμεν μόνοι,
 μὲ τὰς ἰδικὰς σὰς δυνάμεις νὰ κατανοήσετε τὰς ἐννοίας.
 Διὰ τοῦτο, ἀφήνοντας τὸ Προσίμιον, ἐσπεύσαμεν νὰ ἐλθω-
 μεν εἰς τὸν Παῦλον. Καὶ θὰ εἰπωμεν ἄχι μόνον δσα ὠφέ-
 λησε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόσον τὴν ἐβλαψεν,
 διότι εἶναι ἀναγκαῖα αὐτὴ ἡ συζήτης. Θὰ εἰπωμεν πῶς
 ἐπολέμησε τὸ κήρυγμα, πῶς ἐπολέμησε τὸν Χριστόν, πῶς
 κατεδίωξε τοὺς ἀποστόλους, τί ἐἐκπέπετο περὶ τῶν ἰδεῶν
 τῶν ἐχθρῶν, πῶς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἠνώχλη
 τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ οὐδεὶς ἄς μὴ ἐντρέπεται ἀκούων

10. Ἰωάν. 21, 25.
 11. Λουκ. 1, 3.

περὶ τοῦ Παύλου τέτοιας κατηγορίας. Διότι δὲν εἶναι κα-
 τηγορία ἀλλὰ ἐγκώμιον. Δ Δὲν εἶναι κατηγορία δι' αὐτὸν
 τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ προηγουμένως ἦτο πονηρός, ἔγινε κα-
 τὸπιν ἀγαθός, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς προηγουμένως σπου-
 δαῖος καὶ ὕστερα νὰ στρέφεται πρὸς τὸ πονηρὸν. Ἀπὸ τὸ
 τέλος τοὺς κρίνονται πάντα τὰ πράγματα. Οἱ κυβερνήται
 τῶν πλοίων, καὶ ἂν ἀκόμη ὅσοιτοῦν ἀναριθμητὰ ναυάγια,
 ὅταν πρόκειται νὰ ρίξουν σκυριαν εἰς τὸ λιμάνι, ἂν φέ-
 ρουσιν τὸ καρὰδι των γεμάτων φορτία, δὲν θὰ εἰπωμεν ὅτι
 ἐνήργησαν κακῶς, διότι τὸ τέλος ἐκάλυψε τὸ παρελθόν.
 Καὶ οἱ ἀθληταὶ ἐπίσης καὶ ἂν νικηθῶν προηγουμένως πολ-
 λὰς φορὰς, νικήσουσι ἑμῶς εἰς τοὺς τελικοὺς ἀγῶνας διὰ
 τὸν στέφανον, δὲν θὰ τοὺς στερεώσωμεν τὰ ἐγκώμια διὰ
 τὴν νικὴν ἕνεκα τῶν προηγουμένων. Ἔ Ἔτσι θὰ κάμομεν
 καὶ διὰ τὸν Παῦλον. Καὶ αὐτὸς ὅπερ ἔσται ἀναριθμητὰ ναυά-
 για, ἀλλὰ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πλεύσῃ εἰς λιμένα, ἔφερε τὸ
 πλοῖον του γεμάτων φορτίον. Ὁ Ἰούδας δὲν ὠφελήθηκε
 εἰς τίποτε πού ὑπῆρξε μαθητὴς ἀρχικῶς, ἀφοῦ κατόπιν
 ἔγινε προδότης. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ
 τὸ γεγονός ὅτι ἀρχικῶς ἦτο δίκωτης καὶ κατόπιν ἔγινε
 κήρυξ τοῦ θεοῦ λόγον. Αὐτὰ εἶναι ἐγκώμια διὰ τὸν Παῦ-
 λον ἄχι διότι ἐγκρέμισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ὁμοῦς διότι
 αὐτὸς πάλιν τὴν ὠκοδόμησε. Ὅχι διότι κατεδίωξε τὸν
 θεῖον λόγον, ἀλλὰ διότι, ἀφοῦ τὸν κατεδίωξε, αὐτὸς πάλιν
 τὸν ἠύησε. ¹⁰⁴ Α Ὅχι ἐπειδὴ ἐπολέμησε τοὺς ἀποστό-
 λους ἄχι διότι κατεσπάρραξε τὸ ποίμνιον, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀφοῦ
 τὸ κατεσπάρραξεν, αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος τὸ ἀνασυνεκράτησε.
 Τί πλέον παράδοξον ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτό; Ὁ
 λύκος ἔγινε ποιμὴν, αὐτὸς πού ἔπιε τὸ αἷμα τῶν προβά-
 των, δὲν παρέλειψε νὰ χύσῃ τὸ ἰδικόν του αἷμα διὰ τὴν
 σωτηρίαν τῶν προβάτων. Θέλει νὰ μάθῃς πῶς ἔπιε τὸ
 αἷμα τῶν προβάτων; Πῶς ἡ γλώσσά του ἦτο αιματωμένη;
 Ὅχι Σκύλας ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἀπειλήν καὶ φόνον ἐναν-
 τίων τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.¹² Ἄλλ' αὐτὸς πού ἔπιε
 ἀπειλήν καὶ φόνον καὶ ἔχυνε τὸ αἷμα τῶν ἀγίων, ἀκούσε
 πῶς ἔχυνε τὸ ἰδικόν του αἷμα ὑπὲρ τῶν ἀγίων; Β «Ἐν
 κατὰ ἄνθρωπον, λέγει, ἐπολέμησα μὲ τὰ θηρία εἰς τὴν Ἔ-
 φεσον».¹³ Καὶ παρακάτω: «Καθημερινῶς ἀποθήσκυν».¹⁴ Καὶ
 περαιτέρω: Ἐθεωρήθημεν ὡς πρόβατα προοριζόμενα διὰ

12. Πράξ. 9, 1.
 13. Α' Κορινθ. 15, 32.
 14. Α' Κορινθ. 15, 31.

σφαγῆν.¹⁵ Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος πρὸ ἤτο παρὼν ὅταν ἐχύνετο τὸ αἷμα τοῦ Στεφάνου καὶ συνεκρίνει μὲ τὴν θανάτωσίν του. Βλέπει πῶς ὁ λόκος μετεβλήθη εἰς ποιμένα; Ἄρα γε δὲν ἐντρέπεσθε ἀκούοντες ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἤτο δίκτης καὶ θλάσφημος καὶ ὑβριστής; Εἶδατε πόσον ἔκαμε μεγαλύτερον τὸ ἐγκωμίων του ἢ προηγουμένη κατηγορία; Δὲν οὖν ἔλεγα κατὰ τὴν προηγουμένην μὲ συναξίην ὅτι ἀπὸ τὰ πρὸ τῆς σταυρώσεως θαύματα, τὰ μεταγενέστερα ὑπερῶν μεγαλύτερα; **Β** Δὲν οὖν ἀπέδειξα (αὐτὸ) καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν, καὶ πῶς πρὸ τοῦ γεγονότος τῆς σταυρώσεως ὁ Χριστὸς διέτασε τοὺς νεκροὺς νὰ ἐγερθῶν, ἐνῶ κατόπιν τὸ ἔκαμαν αὐτὸ αἱ σκιάι τῶν δούλων του; Καὶ πῶς τότε αὐτὸς ἔβαιματούργει διατάσσων, ἐνῶ ἀργότερον αἱ δούλοι του, χρησιμοποιοῦντες τὸ ὄνομά του, ἔκαμαν μεγαλύτερα; Δὲν οὖν οὖν ἔλεγα πῶς ἐκλόνησε τὴν συνειδήσιν τῶν ἐχθρῶν; Πῶς τὰ θαύματα, μετὰ τὴν σταύρωσιν, ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πρὸ τῆς σταυρώσεως; Ἡ σημερινὴ ὁμίλια εἶναι συγγενῆς μὲ ἐκείνην. **Δ** Τί μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ τοῦ Παύλου; Ὁ Πέτρος ἀπηνήθη ζῶντα τὸν Χριστόν, ἐνῶ ὁ Παῦλος τὸν παρεδέχθη νεκρὸν. Μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ τοῦ Παύλου; Μεγαλύτερον θαῦμα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγείρῃ τοὺς νεκροὺς διὰ τῶν σκιῶν, εἶναι τὸ νὰ ἀγκιστρῶσιν καὶ νὰ ἀποσπᾶσιν καὶ ἀιμαλωτίσῃ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ φύσις συμεμορφουτο καὶ δὲν ἔφερον ἀντιρρήσεις εἰς τὸν διατάσσοντα, ἐνῶ ἔδω εἶναι ἡ διάθεσις μεταξὺ τοῦ νὰ ὑπακούσῃ ἢ νὰ μὴ ὑπακούσῃ. Ἐπομένως ἀναδεικνύεται ἡ μεγάλη δύναμις ἐκείνου πρὸς ἐπίσει. Ἀπὸ τὸ νὰ διαρθώσῃ τὴν φύσιν εἶναι παλὺ μεγαλύτερον νὰ μεταβάλῃ τὴν διάθεσιν κάποιου. **Ε** Ἐπομένως τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ θαύματα εἶναι τὸ νὰ προσέλθῃ ὁ Παῦλος εἰς τὸν Χριστόν μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν. Διὰ τοῦτο τὸν ἄφηνεν ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιδείξῃ ὅλην τὴν ἐχθρότητά του καὶ τότε τὸν ἐκάλεσε διὰ νὰ τοῦ καταστήσῃ ἀνυπόπτον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου. Ὁ Πέτρος, λέγων περὶ αὐτοῦ ἰσως καθίσταται ὑπόπτος. Κάποιος „διάντροπος εἶχεν ἰσως κάτι νὰ τοῦ καταμαστυρῆσιν. Εἶπα δὲ ἀδιάντροπος, διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν του εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις. Ἐκεῖνος δε-

15. Rom. 8, 36.

θαίως τὸν εἶχε ἀρνήθῃ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ μάλιστα ἐνόκως, ἀλλὰ κατόπιν τὸν παρεδέχθη καὶ ἐβούλοσε μάλιστα καὶ τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. ¹⁰³ **Α** Ἄν ὅμως δὲν ἀίστατο, δὲν θὰ ὑπέμενον ἀναριθμήτους θανάτους αὐτὸς πρὸ τὸν ἀρνήθηκε ζῶντα, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀρνήθῃ ὅταν ἀπέθανε. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πέτρου εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Ἰσοῦσον αὐτὸ θὰ εἶχον νὰ εἶπαὺν οἱ ἀδιάντροποι, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ ἤτο μαθητῆς του, ἐπειδὴ συνέφαγε εἰς τὸ τραπέζι, του καὶ συνέζησε μαζί του τρία ἔτη, ἐπειδὴ ἀπήλαυσε τὴν διδασκαλίαν του, ἐπειδὴ ἐκολακεύθη καὶ ἐξηπατήθη ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κηρύττει τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὅταν ὅμως ἴδῃς τὸν Παῦλον, αὐτὸν πρὸ δὲν ἐγνώρισε τὸν Ἰησοῦν, πρὸ δὲν τὸν ἤκουσε, πρὸ δὲν μετέχε τῆς διδασκαλίας του, πρὸ δὲν τὸν καταπολεμοῦσε καὶ μετὰ τὴν σταύρωσίν του, **Β** πρὸ δὲν ἐφόνευεν ὄσους ἐπίστευον εἰς αὐτόν, πρὸ δὲν προεκάλεε σύγχυσιν καὶ ἐτάρασσε τὰ πάντα, ὅταν ἴδῃς λοιπὸν αὐτὸν νὰ μεταβάλλεται ἔξαφνα καὶ νὰ ἐπιμύζεται ὄλους τοὺς κόπους ἐκείνων πρὸς ἐχθρὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ποῖαν θὰ ἔχῃς, εἰπέ μου, δικαιολογίαν ἐντροπῆς, ἀπιστῶν εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως; Ἐάν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, ποῖος θὰ προσήλυτε τὸν τόσον ἐξαγριωμένον δίκτην του, τὸν ὄγριον καὶ ἀπάνθρωπον, τὸν ἀμυβίδιστον ἀντίπαλον, καὶ θὰ τὸν προσεταιρίζετο; Εἰπέ μου, Ἰουδαίε, ποῖος ἐπίσει τὸν Παῦλον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστόν; Ὁ Πέτρος; Ὁ Ἰάκωβος; Ὁ Ἰωάννης; Ἄλλ' αὐτοὶ ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο καὶ τὸν ἔτρεμαν **Γ** καὶ ὄχι μόνον προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐγένετο ἕνας ἐκ τῶν φίλων των, ὅτε ὁ Βαρνάβας, ὄδηγῶν αὐτὸν ἀπὸ τὸ χεῖρ, τὸν ἀπανάφερον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τότε ἀκόμη ἐφοβοῦντο νὰ τὸν πλησιάσῃ. Καὶ ἡ μὲν πολεμικὴ ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἡ ἐχθρότης παρέμεινε εἰς τοὺς ἀποστόλους. Ἀφοῦ τὸν ἐφοβοῦντο ὅταν εἶχε συμφιλιωθῆ (μὲ αὐτοὺς) πῶς θὰ ἐτόλμων νὰ τὸν πείσῃ ὅταν ἀκόμη ἤτο ἐχθρὸς καὶ πολέμιος; Καὶ ὅταν προσήλθεν (εἰς τὸν Χριστόν) ὀριστικῶς νομίζει ὅτι ἤτο δυνατὸν νὰ τοῦ φέρουν ἀντίστασιν, ἢ νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των ἢ νὰ φανερωθῶν ἐνώπιόν του; Τίποτε, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Δὲν ἤτο (ἀποτέλεσμα) τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας αὐτὸ πρὸς συνέθῃ, ἀλλὰ (ἔργον) τῆς θείας χάριτος. Ἐάν λοιπὸν εἶναι τώρα νεκρὸς ὁ Χριστὸς, ὅπως λέγετε, καὶ οἱ μαθηταὶ του ἤλθον καὶ τὸν ἐκλεψαν, **Δ** πῶς τὰ θαύματα ἔγιναν μεγαλύτερα μετὰ τὴν σταύρωσιν; Ὅχι μόνον μετέστρεψε τὸν ἐχθρὸν του καὶ ἀρχηγὸν τῆς διαμάχης σας, καίτοι ἂν

και τοῦτο μόνον ἂν ἔκαμε, εἶναι ἔργον μεγάλης δυνάμεως τὸ νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Τώρα δχι μόνον τοῦτο ἐπέτεχεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ πολὺ μεγαλύτερον: Ὅχι μόνον τὸν μετέστρεψεν, ἀλλὰ τὸν κατέστησε πόσον γνωστόν, τόσον τὸν ἔφερε πλησίον εἰς τὰς ἰδικὰς τοῦ ἀντιλήψης, ὥστε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας. «Αὐτὸς εἶναι τὸ ὄργανον τῆς ἐκλογῆς μου, λέγει ὁ Θεός, διὰ τὸ φέρῃ τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλείων»¹⁶ καὶ νὰ πείσῃ περισσότερα (Ἐθνη) ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, νὰ κοπιᾶσιν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πολεμουμένης ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθόν. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς τὸν μετέστρεψε; Πῶς τὸν ἔκανε ἰδικόν του; Πῶς τὸν ἀπέσπασε; Πῶς τὸν κατέταξεν εἰς τοὺς πρώτους τῶν φίλων του; Σὲ κανένα ἄνθρωπον δὲν ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ μυστικὰ ὅσα εἰς τὸν Παῦλον. Ἀπὸ τοῦ καθίσταται αὐτὸ φανερόν; «ἤκουσα, λέγει λόγια ἀνεκφραστα, τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναλάβῃ ἄνθρωπος».¹⁷ Εἶδες ὁ ἐχθρὸς, ὁ ἀντίπαλος, πόσην ἀγάπην ἐπέδειξε; ¹⁰⁸ Α Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀναφερθῶμεν εἰς τὸν προηγούμενον βίον του, διότι δεικνύει τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλευθροπλίαν τοῦ Θεοῦ. Φιλευθροπλία διότι ἠθέλησε νὰ σώσῃ αὐτὸν ποῦ ἔκαμε τόσα κακὰ καὶ νὰ τὸν προσελκύσῃ πρὸς αὐτόν, δύναμιν δὲ διότι ἐπέτυχε, διὲ ἠθέλησε. Τοῦτο δεικνύει ἐπίσης καὶ τὴν ψυχροσύνην τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμε τίποτε διὰ νὰ φιλονικίῃσῃ, οὐτε ἀπὸ προκατάληψιν γνώμης, καθὼς ἔκαμαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ φλεγόμενος ἀπὸ ζῆλον, δχι δεδαιώς ὀρθόν, ὥσπτόσαν ὁμως ζῆλον. Τοῦτο τὸ ἐβροντοφῶναι καὶ μόνος του ὅταν ἔλεγε: «Διὰ τοῦτο ἐλεγήθηκα, διότι ἀπὸ ἄγνωσιν ἐνεργούσα μέσα εἰς τὴν ἀπιστίαν».¹⁸ Καὶ θαυμάζω τὴν φιλευθροπλίαν τοῦ Θεοῦ ἔλεγε: Β «Διὰ νὰ δείξῃ ὁ Χριστὸς τὴν ὀλην μακροθυμίαν του, πρώτον εἰς ἐμὲ καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μελλοντικῶς θὰ πιστεύουσιν εἰς αὐτόν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν».¹⁹ Καὶ ἄλλοῦ πάλιν ἔλεγε: «Τὴν βρασιτικότητα τῆς δυνάμεως τοῦ τὴν ἐπέδειξεν ὁ Θεός εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας».²⁰ Εἶδες πῶς καὶ τὴν φιλευθροπλίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀδέκαστον τῆς γνώμης του ἀπέδειξεν ὁ

16. Πράξ. 9, 15.
17. Β' Κορινθ. 12, 4.
18. Α' Τιμόθ. 1, 15.
19. Α' Τιμόθ. 1, 16.
20. Ἐφεσ. 1, 19.

προηγούμενος βίος τοῦ Παύλου; Αὐτὸ τὸ ἔφερον ὡς ἀπόδειξιν γράφων εἰς τοὺς Γαλάτας, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἠλλάξε χάρις εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας γνώμην, ἀλλὰ διὰ τῆς θείας δυνάμεως. «Ἄν ἤρσκα, λέγει, εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ ἤμην δοῦλος τοῦ Χριστοῦ».²¹ C Καὶ ἀπὸ τοῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἤρσε εἰς τοὺς ἀνθρώπους μεταστράφη εἰς τοὺς ἀποστόλους; «ἤκούσατε, λέγει, τὴν ἄλλοτε διαγωγὴν μου εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ὅτι ὑπερβολικὰ κατεβίωκα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπολεμούσα».²² Δὲν θὰ μετετίθετο εἰς τὴν πίστιν ἂν ἤθελε ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διατί; Διότι ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀπήλασε πολλῆς ἀσφαλείας (ζωῆς) καὶ ἤξιοτο τῆς προεδρίας. Λοιπὸν δὲν θὰ προσχώρει εἰς τὸν ἐπικινδύνου βίον τῶν ἀποστόλων, τὸν γεμάτων κακὴν φήμην, τὸν γεμάτων συμφορᾶς. Πᾶτε ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἀλλαγὴ του καὶ ἡ προσέλευσις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ἐγκατάλειψις D τοῦ ἀπολέμου βίου καὶ τῶν τιμῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀναλλαγὴ τους μετὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀποστόλων, ποῦ περιέκλειε ἀναριθμήτους θανάτους, εἶναι ἡ μεγίστη ἀπόδειξις ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσῆλθεν ἀπὸ κάποισιν δικαιολογίαν ἀνθρωπίνην. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἠβελήσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸν προηγούμενον βίον του καὶ νὰ ἀποδείξωμεν τὸν φλογερὸν ζῆλον του ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, προκειμένου ὅταν ἴδῃς τὴν πολλὴν προθυμίαν του ὑπὲρ αὐτῆς, νὰ θαυμάσῃς τὸν πρωτεργάτην τῶν πάντων καὶ μεταστρέφοντα Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Παύλου μᾶς διηγῆθη λεπτομερῶς τὸ παρελθόν καὶ μετὰ πολλῆς ἐμφάσεως εἶπὼν τὰ ἑξῆς: Ε «Ἀκόμη δὲ ὁ Σαῦλος ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἀπειλῆν καὶ φόνον ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου».²³ ἤθελα καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ν' ἀρχίσω σήμερον ἀπὸ τὸ προσιμῖον ἤθελον νὰ ἀσχοληθῶ μετὰ τὴν διήγησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ μόνον ἀπὸ τὸ ὄνομα ἀντιμετωπίζω πέλαγος ἐνοσίων. Κατάλαβε λοιπὸν πόσον ἄμεσα μᾶς διημιουργεῖ πρόβλημα τὸ ὄνομα Σαῦλος. Ἄλλὰ εἰς τὰς ἐπιστολάς θάλω ἕνα ἄλλο ὄνομα: «Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ καλεσμένος ἀπόστολος».²⁴ «Παῦλος καὶ Σωθῆνης».²⁵ «Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος».²⁶ εἶ' ἔγω ὁ Παῦλος

21. Γαλατ. 1, 10.
22. Γαλατ. 1, 13.
23. Πράξ. 9, 1.
24. Ρωμ. 1, 1.
25. Α' Κορινθ. 1, 1.
26. Α' Κορινθ. 1, 1.

σός λέγω».⁹⁷ 197 Α Τώρα πλέον Παῦλος καὶ παντοῦ Παῦλος ὀνομάζεται καὶ ὄχι Σαῦλος. Διὰ τοῖον λόγου, λατῶν, πρῶτα Σαῦλος καὶ μετὰ ταῦτα Παῦλος ὀνομάσθη; Δὲν εἶναι ἀσήμενον τὸ ζήτημα. Ἀρκῶς πηγαίνει ὁ νοῦς μας εἰς τὸν Πέτρον. Καὶ αὐτὸς πρὶν ὀνομάζετο Σίμων καὶ ἀργότερ Κηφᾶς. Καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ὀνομάσθησαν υἱοὶ θρονῆς. Καὶ ὄχι εἰς τὴν Κοινὴν Διαθήκην μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν εὐρίσκομεν τὸν Ἀβραάμ νὰ λέγεται ἀρχικῶς Ἀβραάμ καὶ ἀργότερα Ἀβραάμ. Καὶ τὸν λεγόμενον σήμερον Ἰακώβ, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρελθόν Ἰσραήλ. Καὶ τὴν Σάρραν νὰ λέγεται ἀρχικῶς Σάρα καὶ κατόπιν Σάρρα. Β Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ὀνομάτων μᾶς παρέχει πολλὴν ἔρευναν καὶ φοβοῦμαι μήπως ἀφήκων τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν, πνίξω τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Ὅπως εἰς ἓνα τόπον ὅπου ὑπάρχει νερὸ, ἂν σκάψῃ κανεὶς, ἀναδύσονται πηγαὶ παντοῦ. ἔτσι καὶ εἰς τὸν χώρον τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅπου κ' ἂν κάμῃς διανοίξιν, βὰ ἴβῃς νὰ ρέουν πολλοὶ ποταμοὶ καὶ ἂν τοὺς ἀρήσῃς νὰ κυλίσουν ὄλοι μαζί σήμερον δημιουργεῖται μέγα βέος. Δι' αὐτὸ ἀπέφαξα τὸν μικρὸν μας ποταμὸν καὶ βὰ παραπέμω τὴν ἀγάπην σας πρὸς τὴν ἱερὰν πηγὴν τῶν διδασκάλων καὶ προϊσταμένων τῆς πίστεως, C τὴν καθαρὰν καὶ πόσιμον αὐτὴν πηγὴν, τὴν γλυκυτάτην, ποὺ τὸ νῦμα τῆς ἀναδύσει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πέτραν. Ἄς προπαρασκευάσωμεν τὴν διανοίαν μας πρὸς ὁδοσχητῆς διδασκαλίας, καὶ ἄς ἀντλήσωμεν τὰ πνευματικὰ νάματα, διὰ νὰ κατασταῶν μέσα μας πηγὴ ζῶντος ὕδατος εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἴθε νὰ τὴν κερβίσητε ὄλοι σας, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλαυθροσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου δοξάζεται καὶ τιμᾶται ὁ Πατήρ καὶ ἡ δύναμις τοῦ, μαζί μὲ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

97. Γαλατ. δ, 9.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 32**

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΒΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κορυμνον: G. de Montfalcon,

Sancti I. Chrysostomi opera omnia,
II, Parisiis 1834, σελ. 290-306, 314-326, 771-775,
937-944 III, Parisiis 1835, σελ. 118-129, 431-461
(PG 49, 241-276 PG 50, 641-644, 78-785
PG 51, 113-124, 372-388).